COLECŢIA RÂSUL LUMII

GEORGE MIKES

Cum să fii englez

HUMANITAS

GEORGE MIKES s-a născut în 1912 la Siklós, în Ungaria. A studiat Dreptul și și-a luat doctoratul la Universitatea din Budapesta. A devenit ziarist, iar în 1938 a fost trimis la Londra în calitate de corespondent, pentru a se ocupa de criza de la München. Deși s-a dus acolo doar pentru două săptămâni, s-a stabilit în Anglia. În timpul celui de-al Doilea Război Mondial a transmis în cadrul Serviciului Maghiar al BBC, unde a rămas până în 1951. A continuat să lucreze ca realizator de emisiuni, critic și scriitor liber-profesionist până când a murit, în 1987.

În 1946 a publicat *How to be an Alien*, care a avut treizeci de ediții și l-a transformat în umorist, deși autorul nu avusese intenția să scrie o carte amuzantă. A mai scris: *Über Alles, Little Cabbages, Shakespeare and Myself, Italy for Beginners, How to Unite Nations, How to be Inimitable, How to Scrape Skies, How to Tango, The Land of the Rising Yen, How to Run a Stately Home* (cu ducele de Bedford), *Switzerland for Beginners, How to be Decadent, Tsi-Tsa, English Humour for Beginners, How to be Poor, How to be a Guru* și *How to be God.* A scris un studiu asupra Revoluției din Ungaria și *A Study of Infamy*, o analiză a sistemului politic al poliției secrete maghiare, *Arthur Koestler: The Story of a Friendship* și *The Riches of the Poor: A Journey round the World Health Organization.* Când a împlinit șaptezeci de ani, în 1982, și-a publicat autobiografia, *How to be Seventy.*

GEORGE MIKES

Cum să fii englez

Traducere din engleză de
ELENA CIOCOIU

Ilustrații de
NICOLAS BENTLEY

HUMANITAS
BUCUREȘTI

Ilustrația copertei
GABI DUMITRU

GEORGE MIKES
HOW TO BE A BRIT

argument

În 1945, când André Deutsch încerca să pună pe picioare o nouă editură, m-a întrebat dacă am ceva pentru el. I-am spus că meșteresc niște mici eseuri în jurul unei idei principale: cum să fii străin. Nu-mi mai aduc aminte ce făceam pe Insula Wight, dar probabil că acolo eram, de vreme ce a venit ca să ia manuscrisul.

I-a plăcut ce a citit, dar mi-a spus că nu era destul pentru o carte. Așa că într-o după-amiază m-am apucat și am mai adăugat cinci mii de cuvinte. Dacă mi-ar fi zis cineva că ar trebui să-mi dau mai mult silința, pentru că patruzeci de ani mai târziu cartea aceasta va continua să se vândă în aproximativ treizeci de mii de exemplare necartonate pe an, fără să mai vorbesc de o ediție nouă cartonată pentru care va trebui să scriu o prefață, i-aș fi spus acelei persoane, cu blândețe, dar cu fermitate, că el sau ea ar trebui să-și facă un control la cap. Cu siguranță aș fi zis același lucru dacă mi s-ar fi spus că peste patruzeci de ani voi mai scrie și că André va fi tot prin preajmă — deghizat, totuși, într-un bătrânel distins — ca s-o publice.

Cum să fii străin a fost un *cri de coeur*, un strigăt disperat după ajutor: o, Doamne, uită-te la mine, am căzut printre oameni ciudați! „Dar e o carte așa de *haioasă*", zice lumea. Poate că e. Sper. Dar nu-i imposibil ca țipetele, gemetele, chiuiturile și urletele să pară haioase celor neimplicați.

În timpul cuvenit am adăugat alte două țipete primului: *Cum să fii inimitabil*, în 1960, când începuserăm să

alunecăm, dar tot mai aveam un Imperiu și refuzam să acceptăm multe schimbări; și *Cum să fii decadent*, în 1977. Toate cărțile au fost ilustrate de bunul și regretatul meu prieten, Nicolas Bentley.

În toți acești ani din 1945, se întâmpla ceva oarecum ciudat: în vreme ce eu mă străduiam să nu mai fiu un străin și să devin un englez get-beget, Marea Britanie se străduia să scape de insularitatea ei ciudată și semeață și să devină una cu străinii, (aproape) o parte din Continent, doar un alt membru al C.E.E. Mi se pare adeseori că efortul meu a eșuat; dar în comparație cu Marea Britanie am avut un mare succes.

GEORGE MIKES aprilie 1984

cum să fii străin

MANUAL PENTRU ÎNCEPĂTORI ȘI AVANSAȚI

„Am văzut aici multe lucruri care merită detestate, multe lucruri care merită iertate. Dar într-o lume în care Anglia e terminată și moartă, eu una nu doresc să trăiesc."

ALICE DUER MILLER, *The White Cliffs*

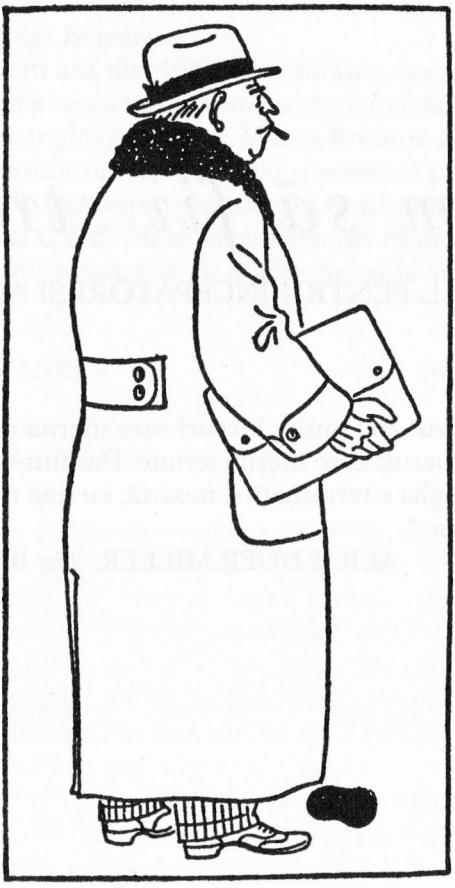

E uşor

prefață la cea de-a douăzeci și patra ediție

Felul în care a fost primită cartea când a apărut pentru prima oară în toamna lui 1946 a fost pentru mine o surpriză plăcută și, în același timp, o dezamăgire. O surpriză, pentru că primirea a fost atât de călduroasă; o dezamăgire, din același motiv.

Să mă explic.

Prima parte a acestei afirmații trebuie un pic dezvoltată. Chiar și cei care n-au legătură directă cu lumea editorială vor înțelege că e foarte plăcut — îmi cer scuze, ar trebui să fiu un pic mai englez: că nu e o situație cu totul neplăcută pentru un autor necunoscut să aibă trei ediții la câteva săptămâni de la publicare și după aceea o a douăzeci și patra.

Atunci care mi-e oful? Iată-l: cartea aceasta a schimbat cu totul imaginea pe care mi-o făcusem despre mine. Trebuia să fie o carte provocatoare. Înaintea publicării ei credeam că sunt cineva care urma să le vorbească pe șleau englezilor. Spusesem ce gândesc fără să-mi pese de consecințe; credeam că sunt curajos și îndrăzneț și mă așteptam fie să trec neobservat, fie să înfrunt o furtună. Dar nu s-a iscat nici o furtună. Mă așteptam ca englezii să se răzvrătească, dar m-au bătut pe spate; mă așteptam ca națiunea engleză să sară în sus, dar n-au spus decât: „foarte amuzantă". A fost, într-adevăr, o dezamăgire amară.

În vreme ce Radioul din România difuza în serial (fără permisiunea mea) *Cum să fii străin* ca pe un manifest antibritanic, Biroul Central de Informații m-a sunat aici, în

Londra, şi mi-a cerut să fiu de acord cu traducerea cărţii în poloneză de dragul numeroşilor refugiaţi polonezi care se stabileau atunci în această ţară. „Vrem ca prietenii noştri să ne vadă în lumina aceasta", a zis bărbatul de la telefon. Era mai mult decât putea să-ndure spiritul meu războinic şi provocator. „Dar nu-i o lumină prea favorabilă", am protestat eu, slab. „E o lumină foarte umană, care e cât se poate de favorabilă", a replicat funcţionarul. Am fost strivit.

Câteva săptămâni mai târziu spiritul meu pleoştit a prins viaţă când am auzit de directorul unei bănci de la periferie a cărui soţie a adus acasă cartea aceasta spunând că i se păruse destul de amuzantă. Domnul în cauză s-a aşezat în faţa şemineului, cu picioarele în sus, şi a citit cartea de la un cap la altul, întunecându-se din ce în ce mai mult la faţă. Când a terminat, s-a ridicat şi a spus:

— Impertinenţă fără margini.

Şi a aruncat cartea în foc.

Era un spirit nobil şi patriotic şi mi-a făcut mult bine. Mi-ar fi plăcut să fi fost mai mulţi ca el în Anglia. Dar n-am mai găsit altul.

De atunci am scris cam o duzină de cărţi; dar aş fi putut la fel de bine să nu mai scriu nimic altceva. Am rămas autorul cărţii *Cum să fii străin* chiar şi după ce am publicat un volum de eseuri serioase. Chiar şi domnul Somerset Maugham s-a plâns cu amărăciune, în repetate rânduri, de tratamentul acesta. Indiferent ce a făcut, i s-a spus că n-o să mai scrie niciodată o a doua *Legături umane*; în ciuda altor cincizeci de opere, Arnold Bennett a rămas autorul *Poveştii soţiilor bătrâne* şi nimic mai mult; şi domnul Robert Graves e doar autorul cărţilor despre Claudius. Autorii aceştia sunt cu mult mai importanţi decât mine; dar au aceeaşi problemă. Acum scriu un roman picaresc de 750 de pagini

a cărui acțiune se petrece în Sumeria antică. Se conturează frumos și o să primesc Premiul Nobel pentru el. Dar la ce bun: voi rămâne tot cel care a scris *Cum să fii străin.*

Nu mă plâng. Cărțile cuiva încep să-și trăiască viața destul de devreme, ca niște copii. Îmi place cartea asta; a făcut pentru mine aproape tot atât cât am făcut eu pentru ea. Totuși, oricât de iubitor ai fi ca părinte, tot simți că ți se cam rănește mândria dacă ești cunoscut, respectat și acceptat doar ca tatăl copilului mai mare.

În 1946, i-am dus manuscrisul acesta lui André Deutsch, un tânăr care tocmai hotărâse să-și încerce norocul ca editor. Pe vremuri se ducea la aceeași școală cu fratele meu mai mic. Îl știam de mult și mi-era clar chiar de atunci, de la Budapesta, când avea doar doisprezece ani și purta pantaloni scurți, că va fi un editor excelent la Londra dacă va avea și noroc. Așa că i-am dat cartea și, pentru că la vremea aceea nu primea manuscrise de la autori mai cunoscuți, a acceptat-o cu un oftat. A sugerat că Nicolas Bentley ar trebui rugat să „deseneze ilustrațiile". Mi-a plăcut ideea, dar am zis că o să refuze sugestia. Iar am avut dreptate: a refuzat-o. Totuși, în cele din urmă, a fost convins să se răzgândească.

Pe atunci domnul Deutsch lucra pentru altă editură. La patru ani de la publicarea acestei cărți și publicarea ulterioară a altor trei cărți Mikes–Bentley, a plecat de la editura aceasta în vreme ce eu am rămas aici și am continuat să lucrez cu un alt caricaturist cunoscut și capabil, David Langdon. Acum însă André Deutsch a cumpărat toate drepturile scrierilor mele trecute și viitoare de la fosta lui editură, și echipa de la început, formată din Deutsch, Bentley și cu mine, s-a reunit iar sub auspiciile primului domn menționat. Cu toții suntem cu doisprezece ani mai în vârstă și domnul Deutsch nu mai poartă pantaloni scurți, sau, oricum, nu la birou.

— Când o să scrii altă carte *Cum să fii străin?* mă întreabă din când în când Deutsch și Bentley, și sunt sigur că o fac cu bună intenție.

Nu prea pot să înțeleagă răspunsul pe care-l mormăi eu la întrebarea lor prietenească. Iată-l:

— Niciodată, dacă se poate.

Londra, mai 1958 GEORGE MIKES

prefață

Fără falsă modestie, cred că sunt în măsură să scriu despre „cum să fii străin". Eu însumi sunt străin. În plus, am fost toată viața străin. Doar în primii douăzeci și șase de ani din viață nu mi-am dat seama de asta. Trăiam în propria mea țară, o țară plină de străini, și n-am observat nimic deosebit sau nelalocul lui la mine; apoi am venit în Anglia și vă puteți închipui ce surpriză dureroasă am avut.

Ca toate descoperirile mari și importante s-a petrecut în câteva secunde. Știți cu toții, probabil, de la școală, cum a descoperit Isaac Newton legea gravitației. I-a căzut un măr pe cap. Întâmplarea aceasta l-a pus pe gânduri vreo două minute, apoi a exclamat, încântat: „Bineînțeles! Constanta gravitațională este accelerația pe secundă pe care o produce o masă de un gram la distanța de un centimetru." Ați mai învățat, de asemenea, că într-o zi James Watt s-a dus în bucătărie unde se gătea varză și a văzut cum se ridica și cobora capacul oalei. „Ia să mă gândesc", a murmurat — „să mă gândesc". Apoi s-a lovit cu palma peste frunte și a descoperit motorul cu aburi. Așa mi s-a întâmplat și mie, deși în circumstanțe oarecum diferite.

Uite cum a fost. Acum câțiva ani am petrecut mult timp cu o tânără care era foarte mândră și conștientă că e englezoaică. O dată m-a întrebat — spre surprinderea mea — dacă vreau să mă însor cu ea. „Nu", am răspuns, „Nu vreau. Mama n-ar fi niciodată de acord ca eu să mă însor cu o străină." S-a uitat la mine un pic surprinsă și enervată și a zis: „Eu sunt străină? Ce prostie. Sunt englezoaică. Tu ești

străinul. Și cu mama ta." N-am cedat. „Și în Budapesta?" am întrebat-o. „Peste tot", a susținut ea cu hotărâre. „Adevărul nu depinde de geografie. Ceva adevărat în Anglia e adevărat și în Ungaria și în Borneo de Nord și în Venezuela și peste tot."

Am priceput că teoria aceasta era pe cât de incontestabilă, pe atât de simplă. Eram uluit și supărat. Mai ales din cauza mamei mele, pe care o iubeam și o respectam. Aflasem pe neașteptate ce era, de fapt.

Era un lucru rușinos și de prost gust să fii străin, și n-are rost să pretind altceva. Nu-i cale de ieșire. Un delincvent poate să se reabiliteze și să devină un membru cinstit al societății. Un străin nu se poate reabilita. Odată ce e străin, rămâne străin. N-are cale de ieșire. Poate să devină britanic; nu poate niciodată să devină englez.

Așa că mai bine te împaci cu realitatea crudă. Unii englezi nobili ar putea să te ierte. Unele suflete mărinimoase își dau seama că nu-i vina ta, ci doar nenorocul tău. Se vor purta cu tine cu înțelegere, condescendență și simpatie. Te vor invita la ei acasă. Așa cum acceptă câini de casă și alte animale, sunt destul de pregătiți să accepte câțiva străini.

Prin urmare, titlul acestei cărți, *Cum să fii străin*, exprimă mai mult decât ar trebui. Cum să fii străin? N-ar trebui să fii deloc străin. Există, totuși, anumite reguli care trebuie respectate dacă vrei să fii, atât cât e posibil, acceptabil și civilizat.

Studiați aceste reguli și imitați-i pe englezi. Puteți avea un singur rezultat: dacă nu reușiți să-i imitați, deveniți ridicoli; dacă reușiți, deveniți și mai ridicoli.

G.M.

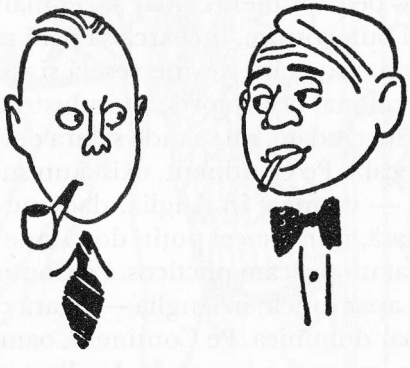

I. CUM SĂ FII STRĂIN ÎN GENERAL

avertisment pentru începători

În Anglia[1] totul e pe dos.

Duminica, pe Continent, chiar și cel mai sărac om își pune cel mai bun costum, încearcă să pară respectabil și, în același timp, viața țării devine veselă și voioasă; în Anglia, chiar și cel mai bogat lord sau industriaș se îmbracă în niște zdrențe ciudate, nu se rade și țara devine posomorâtă și întunecată. Pe Continent, există un subiect care ar trebui evitat — vremea; în Anglia, dacă nu repeți fraza „Ce zi frumoasă, nu?" de cel puțin două sute de ori pe zi, ești considerat un pic cam plicticos. Pe Continent, ziarele de duminică apar lunea; în Anglia — o țară cu ciudățenii exotice — apar duminica. Pe Continent, oamenii folosesc furculița de parcă ar fi o lopată; în Anglia o întorc cu fața în jos și o înfig în orice — până și-n mazăre.

Într-un autobuz de pe Continent care se apropie de o stație șoferul e cel care sună clopoțelul dacă vrea ca autobuzul să nu se oprească; în Anglia suni clopoțelul dacă vrei să se oprească autobuzul. Pe Continent, pisicile vagaboande sunt judecate individual după merit — unele-s iubite, altele doar respectate; în Anglia sunt adorate de toată lumea, ca în Egiptul antic. Pe Continent, la masă, oamenii au mâncare bună; în Anglia au maniere alese.

Pe Continent, oratorii publici încearcă să învețe să vorbească fluent; în Anglia iau lecții speciale de bâlbâială de

[1] Când spun Anglia, oamenii vor să spună când Marea Britanie, când Regatul Unit, când Insulele Britanice — dar niciodată Anglia.

Duminică dimineața

Oxford. Pe Continent, persoanelor educate le place să-i citeze pe Aristotel, Horațiu, Montaigne și să-și etaleze cunoștințele; în Anglia, doar persoanele needucate își etalează cunoștințele, nimeni nu citează autori latini sau greci în timpul conversației, în afară de cazul în care nu i-a citit niciodată.

Pe Continent, aproape fiecare națiune, mare sau mică, a declarat deschis la un moment dat că e superioară tuturor celorlalte națiuni; englezii duc războaie eroice ca să combată aceste idei periculoase fără să menționeze niciodată care e *de fapt* rasa superioară a lumii. Continentalii sunt sensibili și dificili; englezii primesc totul cu un nemaipomenit simț al umorului — se simt jigniți doar dacă le spui că n-au deloc simțul umorului. Pe Continent, populația constă într-un procentaj mic de delincvenți, un procentaj mic de oameni cinstiți și restul sunt o tranziție nedefinită între cele două; în Anglia găsești un procentaj mic de delincvenți și restul sunt oameni cinstiți. Pe de altă parte, oamenii de pe Continent fie îți spun adevărul, fie mint; în Anglia, nu mint aproape niciodată, dar nici nu le-ar trece prin minte să-ți spună adevărul.

Pentru mulți continentali, viața e un joc; pentru englezi, crichetul e un joc.

să facem prezentările

Iată un capitol despre cum se fac prezentările.

O prezentare are rolul de a ascunde identitatea cuiva. E foarte important să nu pronunțați numele nimănui în așa fel încât cealaltă persoană să-l audă. În general, felul în care pronunțați este o garanție solidă a acestui lucru. Pe de altă parte, dacă sunteți prezentat cuiva, trebuie să respectați două reguli importante.

1. Dacă el întinde mâna ca s-o strângă pe a dumneavoastră, nu trebuie s-o acceptați. Schițați un zâmbet și, de îndată ce el se lasă păgubaș și nu vă mai strânge mâna, întindeți mâna și încercați în zadar s-o prindeți pe a lui. Jocul acesta se repetă până ce trece cea mai mare parte a după-amiezii sau serii. Oricum, e foarte posibil ca aceasta să fie partea cea mai amuzantă a după-amiezii sau serii.

2. După ce s-au făcut prezentările, trebuie să vă interesați de sănătatea noii dumneavoastră cunoștințe.

Încercați asta în limba dumneavoastră. Să zicem că prezentați persoanele în franceză și le murmurați numele. Dacă ei dau mâna și întreabă:

— Comment allez-vous?

„Comment allez-vous?" — va fi gluma zilei și-și vor aduce aminte de ea până vor da colțul.

Nu uitați, totuși, că pe noul dumneavoastră prieten care pune întrebările astea înduioșătoare în legătură cu starea dumneavoastră de sănătate îl doare în cot dacă sunteți sănătos tun sau suferiți de delirium tremens. Un dialog precum:

EL: Ce mai faceți?

DUMNEAVOASTRĂ: Stare generală de sănătate satisfăcătoare. Ușoară insomnie și o bătătură afurisită la piciorul stâng. Presiunea sângelui joasă, digestie înceată, dar normală.

ar fi de neiertat.

În faza următoare nu trebuie să spuneți „Încântat de cunoștință". Aceasta e una din foarte puținele minciuni pe care nu trebuie să le pronunțați niciodată pentru că, nu se știe de ce, e considerată vulgară. Nu trebuie să spuneți „Încântat de cunoștință", chiar dacă nu puteți să-l înghițiți pe respectivul.

Câteva remarci generale:

1. Nu vă loviți călcâiele, nu faceți plecăciuni, renunțați total la exercițiile de gimnastică și coregrafice.

2. Nu vă adresați avocaților străini, profesorilor, dentiștilor, agenților comerciali și imobiliari cu „Domnule doctor". Toată lumea știe că vorbulița „doctor" înseamnă doar că sunt din Europa Centrală. E și așa un lucru dureros, nu-i nevoie să-l amintiți tot timpul.

Ce mână doriți?

vremea

E cel mai important subiect din țară. Nu vă lăsați pradă amintirilor din tinerețe când, dacă voiați să spuneți despre cineva că e din cale afară de plicticos, pe Continent, remarcați: „E genul care vorbește cu tine despre vreme." În Anglia, acesta e un subiect cât se poate de interesant, chiar incitant, și trebuie să vă pricepeți să vorbiți despre vreme.

EXEMPLE DE CONVERSAȚIE

Pentru vreme bună

— Ce zi nemaipomenită, nu?
— Nu-i așa că e frumos?
— Soarele...
— Nu-i așa că-i splendid?
— E minunat, nu?
— E așa de plăcut și de cald...
— Mie unul mi se pare așa de plăcut când e cald — nu?
— Îmi place la nebunie — dumneavoastră?

Pentru vreme rea

— Ce zi urâtă, nu?
— Nu-i așa că e îngrozitor?
— Ploaia... urăsc ploaia...
— Nu pot s-o sufăr. Dumneavoastră?
— Închipuiți-vă o zi ca asta în iulie. Ploaie dimineața, apoi un pic de soare, și apoi ploaie, ploaie, ploaie, toată ziua.

„Bună ziua!“

— Mi-aduc aminte că a fost o zi exact așa în iulie 1936.
— Da, și eu mi-aduc aminte.
— Sau în 1928?
— Chiar așa.
— Sau în 1939?
— Da, așa e.

Luați aminte acum la ultimele câteva propoziții din conversația aceasta. Reiese o regulă foarte importantă. Nu trebuie să contraziceți niciodată pe nimeni când vorbiți despre vreme. Dacă tună și fulgeră, dacă uraganele smulg din rădăcini copacii de pe marginea drumului, iar cineva vă spune: „Frumoasă zi, nu?" — răspundeți fără ezitare: „Nu-i așa că-i nemaipomenită?"

Învățați pe de rost conversația de mai sus. Dacă prindeți un pic mai greu, învățați cel puțin o conversație, o să funcționeze foarte bine în orice ocazie.

Dacă nu mai spuneți nimic altceva pentru tot restul vieții, repetați numai conversația aceasta, tot aveți șanse mari să treceți drept o persoană uluitor de spirituală, cu o minte brici, cu spirit de observație și cu maniere cât se poate de plăcute.

Societatea engleză e o societate pe clase, organizată strict, aproape în corporații. Dacă nu mă credeți, ascultați buletinele meteo. Întotdeauna e un buletin meteo diferit pentru fermieri. La radio auziți adesea afirmații precum:

„Mâine va fi o zi rece, cu nori și cu ceață; perioadele lungi de ploaie vor fi întrerupte de perioade scurte de averse."

Și apoi:

„Buletin meteo pentru fermieri. Va fi o zi frumoasă și caldă, cu mult soare."

Nu trebuie să uitați că fermierii fac o treabă de importanță națională și merită o vreme mai bună.

S-a întâmplat de nenumărate ori să se anunțe vreme frumoasă, caldă și să plouă și să ningă toată ziua, sau *invers*. Unii s-au grăbit să tragă concluzia că, probabil, e ceva în neregulă cu buletinele meteo. Greșesc și ar trebui să fie mai atenți când afirmă ceva.

Am citit un articol într-un ziar de duminică și acum pot să vă spun cum stau lucrurile, de fapt. Toate necazurile vin de la anticicloni. (Nu prea știu ce-s anticiclonii, da' nu contează; urăsc ciclonii și sunt eu însumi anticiclonic.) Cei mai năbădăioși anticicloni sunt cei din Azore și cei polari.

Meteorologii britanici anunță vremea *corectă* — așa cum *ar trebui* să fie în realitate —, dar intervin anticiclonii ăștia mici, impertinenți care strică totul.

Asta arată iar că dacă englezii ar sta în banca lor, fără să se încurce cu niște chestii străine ca anticiclonii polari și din Azore, ar duce-o mult mai bine.

sufletul și eufemismul

Străinii au suflet; englezii n-au.

Pe Continent găsești o sumedenie de oameni care oftează din greu din te miri ce, tânjesc, suferă și se uită în jur cât se poate de abătuți. Acesta se cheamă suflet.

Cel mai rău tip de suflet e marele suflet slav. Cei care suferă de el sunt de obicei gânditori foarte profunzi. Pot spune lucruri de tipul: „Uneori sunt așa de vesel și alteori așa de trist. Poți să-mi spui de ce?" (Nu puteți, nu încercați.) Sau: pot spune: „Sunt așa de misterios... Uneori aș vrea să fiu în altă parte." (Nu spuneți: „Și eu.") Sau: „Noaptea, când sunt singur în pădure și sar dintr-un copac în altul, mă gândesc adesea că viața e așa de ciudată."

Toate acestea sunt foarte profunde: și e vorba doar de suflet și nimic altceva.

Englezii n-au suflet; au, în schimb, eufemismul.

Dacă un tânăr de pe Continent vrea să-și declare dragostea pentru o fată, îngenunchează, îi spune că e cea mai dulce, cea mai fermecătoare și încântătoare persoană din lume, că are *un nu știu ce*, ceva deosebit și specific, pe care-l mai au doar câteva sute de mii de femei, și că nu mai poate trăi un minut fără ea. Adesea, ca să dea un pic mai multă emfază afirmației, se împușcă pe loc. Aceasta e o declarație de dragoste normală, obișnuită în țările continentale mai temperamentale. În Anglia, băiatul o bate pe iubita lui pe spate și-i spune încetișor: „N-am nimic împotriva ta, știi." Dacă e îndrăgostit lulea, poate să adauge: „De fapt, chiar îmi ești dragă."

„Mi-e sufletul un vid dureros" — John Wesley

Dacă vrea să se însoare cu fata, zice:
„Zic să ... vrei?..."
Dacă vrea să-i facă o propunere indecentă:
„Zic... ce-ar fi să..."

Exagerarea joacă, de asemenea, un rol considerabil în viața socială engleză. În general, aceasta se produce atunci când cineva remarcă: „Zic..." și apoi tace mâlc trei zile la rând.

ceaiul

Problema cu ceaiul e că la început era o băutură chiar bună.

Așa că un grup din cei mai renumiți savanți britanici și-au pus mintea la contribuție și au făcut niște experimente biologice complicate ca să găsească o cale să-l strice.

Întru gloria eternă a științei britanice, truda lor a dat roade. Au sugerat că dacă nu-l bei simplu, sau cu lămâie sau rom sau zahăr, ci torni în el câteva picături de lapte rece, fără nici un pic de zahăr, se obține produsul dorit. De îndată ce băutura aceasta orientală răcoritoare, aromată a fost transformată cu succes într-o apă de gură incoloră și insipidă, a devenit dintr-odată băutura națională a Marii Britanii și a Irlandei — păstrând, de fapt, uzurpând, titlul pompos de ceai.

În unele cazuri nu trebuie să refuzați o ceașcă de ceai, altfel veți fi socotit o pasăre exotică și barbară care n-are nici o șansă să ocupe vreodată un loc în societatea civilizată.

Dacă sunteți invitat într-o familie engleză, la cinci dimineața primiți o ceașcă de ceai. Fie vă e adus de o gazdă, care zâmbește din toată inima, fie de o servitoare aproape răuvoitor de tăcută. Când vă este tulburat somnul cel mai dulce de dimineață nu trebuie să spuneți: „Doamnă (sau Mabel), cred că sunteți o persoană nemiloasă, oficoasă și răutăcioasă care merită să fie împușcată." Dimpotrivă, trebuie să spuneți, cu cel mai arătos zâmbet de ora cinci: „Mulțumesc mult. Îmi place la nebunie o ceașcă

de ceai de dimineață, mai ales dimineața devreme." Dacă vă lasă singur cu lichidul, puteți să-l azvârliți în chiuvetă.

Ceaiul care-nveselește

Apoi primiți ceai la micul dejun; apoi la unsprezece dimineața; apoi după prânz; apoi primiți ceai la vremea ceaiului; apoi după cină; și iar la unsprezece noaptea.

Nu trebuie să refuzați alte cești de ceai în următoarele cazuri: dacă e cald afară; dacă e rece; dacă sunteți obosit; dacă i se pare cuiva că sunteți obosit; dacă sunteți nervos; dacă sunteți binedispus; dacă ieșiți; dacă sunteți plecat; dacă tocmai v-ați întors acasă; dacă aveți chef de așa ceva; dacă n-aveți chef; dacă n-ați băut ceai de ceva vreme; dacă tocmai ați băut o ceașcă.

Cu nici un preț nu trebuie să-mi urmați exemplul. Eu dorm la cinci dimineața; beau cafea la micul dejun; beau

o sumedenie de cești de cafea neagră în timpul zilei; beau cele mai neortodoxe și mai exotice ceaiuri chiar la vremea ceaiului.

Deunăzi, de pildă — vă povestesc doar ca să vă dau un exemplu de cât de jos pot să decadă unii —, am vrut o ceașcă de cafea și o bucată de brânză la vremea ceaiului. Era una din zilele acelea din cale afară de calde și soția mea (pe vremuri o englezoaică de treabă, coruptă acum cu totul și fără speranță de influența mea străină afurisită) a făcut niște cafea rece și a pus-o în frigider, unde a înghețat și a devenit un bloc solid. Pe de altă parte, a lăsat brânza pe masa din bucătărie, unde s-a topit. Așa că am mâncat o bucată de cafea și am băut un pahar de brânză.

sexul

Continentalii au viață sexuală; englezii au sticle cu apă caldă.

o vorbă despre unii editori

Am auzit de un distins editor englez, cu suflet curat, care a adaptat romanul lui John Steinbeck, *Fructele mâniei*, cu atâta meşteşug încât a devenit o cărticică de familie despre struguri şi alte fructe, cu multe ilustraţii.

Pe de altă parte, un editor continental din Londra s-a ocupat de traducerea în engleză a unei cărţi politice franţuzeşti, *Frontul Popular*. A devenit o carte pornografică incitantă, cu titlul *Fundul Popular*.

limba

Când am sosit în Anglia credeam că știu engleză. După o oră mi-am dat seama că nu înțelegeam nici o iotă. În prima săptămână am ajuns să mă descurc acceptabil și în următorii șapte ani m-am lămurit treptat, dar cu totul, că n-o să știu niciodată limba într-adevăr bine, ca să nu mai spun perfect. E trist. Singura mea consolare e că nimeni nu vorbește perfect engleza.

Țineți cont că cele cinci sute de cuvinte pe care le folosește un englez mediu sunt departe de a fi tot vocabularul limbii. Puteți învăța alte cinci sute și alte cinci mii și alte cincizeci de mii și tot veți mai da peste alte cincizeci de mii pe care nu le-ați mai auzit nici dumneavoastră, nici altcineva.

Dacă trăiți aici suficient de mult veți avea marea surpriză să descoperiți că adjectivul *bun* nu-i singurul adjectiv pe care-l posedă limba, în ciuda faptului că în primii trei ani nu-i nevoie să învățați sau să folosiți alte adjective. Puteți spune că vremea e bună, un restaurant e bun, Domnul Cutare e bun, hainele Doamnei Cutare sunt bune, ați avut o zi bună și totul e bun și frumos.

Apoi trebuie să vă hotărâți asupra accentului. Veți avea accentul dumneavoastră străin, dar multora le place să-l amestece cu altceva. Am cunoscut un evreu polonez care avea un puternic accent irlandezo-idiș. Oamenilor li se părea fascinant, dar un pic exagerat. Cel mai ușor puteți da impresia că aveți un accent bun sau nici un fel de accent

străin dacă țineți în gură o pipă neaprinsă, mormăiți printre dinți și vă terminați toate propozițiile cu întrebarea: „Nu-i așa?" Oamenii n-or să înțeleagă mare lucru, dar sunt obișnuiți cu asta și le veți face o impresie excelentă.

Am cunoscut destui străini care încercau din greu să dobândească un accent de Oxford. Avantajul e că le dai impresia celorlalți că se află tot timpul în compania unor profesori sau conferențiari de la Oxford care vorbesc despre numismatica medievală; dezavantajul e că tot cântând îți cam supui gâtul la un efort și e un tip de afectare pe care chiar și mulți englezi îl îndură cu greu fără oprire. Te poți trezi că renunți la el, vorbești normal, și atunci ce-ai făcut?

Și accentul de Mayfair poate fi recomandat călduros. Engleza de Mayfair e avantajoasă pentru că unește aerul afectat al accentului de Oxford cu aroma necultivată a unei dansatoare profesioniste, needucate.

Totuși, dacă încercați să păreți cât se poate de cultivat, puteți avea cel mai mare succes folosind expresii polisilabice. Mulți străini care au învățat latină și greacă în școală descoperă cu uimire și satisfacție că limba engleză a absorbit un număr uriaș de expresii din latina și greaca veche și își dau seama că (*a*) e mult mai ușor să înveți expresiile acestea decât cuvintele englezești mult mai simple; (*b*) că aceste cuvinte sunt de regulă din cale afară de lungi și produc o impresie pur și simplu nemaipomenită când vorbiți cu băcanul, portarul și agentul de asigurări.

Închipuiți-vă, de pildă, că portarul blocului în care locuiți remarcă tăios că nu trebuie să puneți coșul de gunoi în fața ușii înainte de ora 7.30 dimineața. Dacă-i răspundeți „Vă rog să mă lăsați în pace", poate urma o ceartă zgomotoasă și obositoare și cu siguranță portarul va avea dreptate, pentru că sigur veți găsi în contract o clauză (scrisă cu litere mici, în josul ultimei pagini) conform căreia

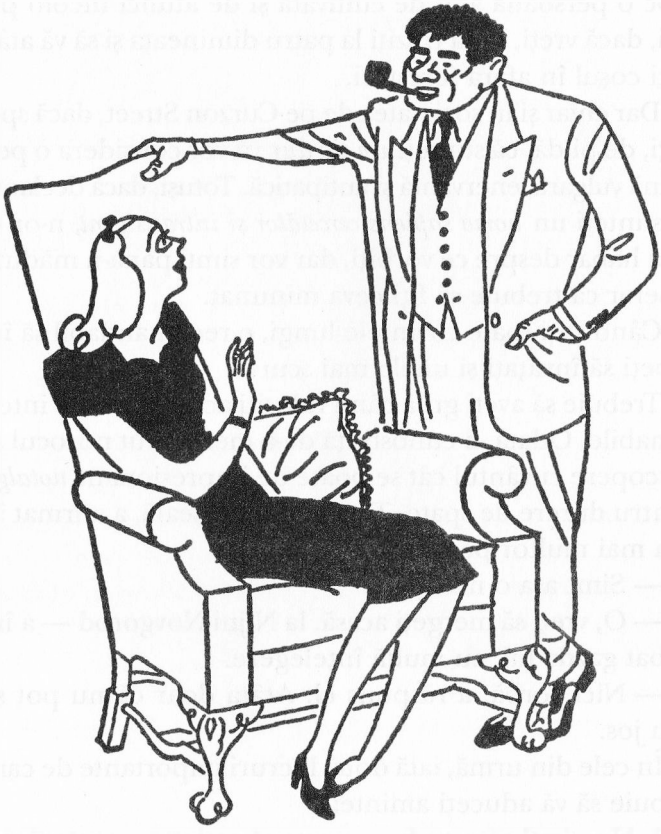

Trucul cu pipa

portarul are întotdeauna dreptate și îi datorați supunere totală și ascultare necondiționată. Totuși, dacă-i răspundeți „Repudiez observațiile tupeiste pe care mi le faceți", cearta se va termina imediat, portarul va fi mândru că are în bloc o persoană atât de cultivată și de atunci încolo puteți, dacă vreți, să vă treziți la patru dimineața și să vă atârnați coșul în afara ferestrei.

Dar chiar și în societatea de pe Curzon Street, dacă spuneți, de pildă, că sunteți *un tip dur* vă vor considera o persoană vulgară, enervantă și antipatică. Totuși, dacă declarați că sunteți un *homo sapiens cercetător și intransigent*, n-or să aibă habar despre ce vorbiți, dar vor simți până-n măduva oaselor că trebuie să fiți ceva minunat.

Când știți toate cuvintele lungi, e recomandabil să începeți să învățați și unele mai scurte.

Trebuie să aveți grijă când folosiți aceste cuvinte interminabile. Odată, o cunoștință de-a mea a avut norocul să descopere cuvântul cât se poate de impresionant *notalgie* pentru durere de spate. Totuși, din greșeală, a afirmat în fața mai multor persoane:

— Simt așa o nostalgie.

— O, vreți să mergeți acasă, la Nijni Novgorod — a întrebat gazda lui, cu multă înțelegere.

— Nici vorbă, a răspuns el. Atâta doar că nu pot să stau jos.

În cele din urmă, iată două lucruri importante de care trebuie să vă aduceți aminte:

1. Nu uitați că e mult mai ușor să scrieți în engleză decât să vorbiți în engleză, pentru că puteți *scrie* fără accent străin.

2. În autobuz și în alte locuri publice e recomandabil să vorbiți încetișor într-o germană bună în loc să urlați într-o engleză oribilă.

Oricum, toată treaba asta cu limba nu-i deloc ușoară. După ce am stat opt ani în țara aceasta, deunăzi o doamnă foarte amabilă mi-a spus: „Dar de ce vă plângeți? Chiar vorbiți cu un accent excelent fără urmă de engleză."

cum să nu fii deștept

— Voi, străinii, sunteți așa de deștepți, mi-a zis acum câțiva ani o doamnă.

La început, când m-am gândit la sumedenia de idioți și nerozi străini pe care avusesem onoarea să-i întâlnesc, am considerat remarca aceasta exagerată, dar un compliment.

De atunci am învățat că nu era nici pe departe așa. Aceste câteva cuvinte exprimau disprețul și ușorul dezgust al doamnei față de străini.

Dacă încercați și căutați cuvântul *deștept* în orice dicționar englez, veți descoperi că dicționarele sunt învechite și vă induc în eroare în această privință. Potrivit Pocket Oxford Dictionary, de exemplu, cuvântul înseamnă iute și agil... abil, talentat, ingenios. Nuttall's Dictionary dă sensurile următoare: îndemânatic, abil, ingenios, ager sau isteț, inteligent. Toate sunt adjective drăguțe, care exprimă caracteristici valoroase și demne de respect. Totuși, un englez modern folosește cuvântul *deștept* cu sensul de: viclean, șiret, ascuns, clandestin, trădător, alunecos, iscusit, ne-englez, ne-scoțian, ne-velș.

În Anglia e de prost gust să fii deștept, să afirmi ceva cu încredere. Poate că personal vi se pare că doi și cu doi fac patru, dar nu trebuie s-o susțineți imperios, pentru că sunteți într-o țară democratică și poate că alții cred altfel.

Un domn de pe Continent care caută o panoramă frumoasă poate să remarce:

„Doctorul Hoffmeyer este de-a dreptul sclipitor."

— Peisajul acesta îmi aduce aminte un pic de Utrecht, unde la 11 aprilie 1713 s-a semnat tratatul de pace care a pus capăt Războiului Spaniol de Succesiune. Totuși, râul care se vede seamănă cu Guadalquivir, care izvorăște în Sierra de Cazorla și se varsă la sud-vest de Oceanul Atlantic și e lung de 650 de kilometri. O, râurile... Ce-a spus Pascal despre ele? „Les rivières sont les chemins qui marchent..."*

Felul acesta pompos și lăudăros de a vorbi nu-i permis în Anglia. Englezul e modest și simplu. Folosește doar câteva cuvinte și spune atât de multe — dar atât de multe — cu ele. Un englez care se uită la același peisaj ar rămâne tăcut două–trei ore și s-ar gândi cum să-și exprime în cuvinte sentimentul profund. Apoi ar spune:

— E frumos, nu?

Un profesor englez de matematică i-ar spune menajerei care verifică lista de cumpărături:

— Mă tem că nu-s deloc bun la aritmetică. Te rog să mă corectezi, Jane, dacă greșesc, dar cred că radical din 97344 este 312.

Și acum despre cunoaștere. O tânără englezoaică, firește, ar putea să învețe un pic mai multă geografie, să zicem. Atâta doar că nu-i „șic" să știi dacă Budapesta e capitala României, a Ungariei sau a Bulgariei. Și în cazul în care știe, din întâmplare, că Budapesta *e* capitala României, ar trebui cel puțin să rămână perplexă dacă e pomenit dintr-odată Bucureștiul.

E mult mai drăguț să întrebi, dacă vorbește cineva de Barbados, Banska Bystrica sau Fiji:

— O, insulițele alea... Sunt britanice?

(De obicei, sunt.)

---

* „Râurile sunt drumurile care merg..." (*lb. fr.*). (*N.t*)

cum să fii nepoliticos

E ușor să fii nepoliticos pe Continent. Strigi doar și te adresezi oamenilor folosind numele unui personaj zoologic.

La un nivel ceva mai înalt puteți inventa câteva povești împotriva adversarilor dumneavoastră. De exemplu, la Budapesta, când o actriță destul de nearătoasă a intrat într-un club de nudism, colegele ei mai tinere și mai drăguțe au răspândit vestea că fusese acceptată doar cu condiția să poarte o frunză de smochin pe față. Sau, în același oraș, trăia un pictor cu posibilități limitate care era un jucător de cărți de mare succes. Un coleg de-al lui a remarcat odată: „Ce risipitor! Dă toți banii pe care-i face jucând din greu noaptea, pe pictatul din timpul zilei!"

În Anglia impolitețea funcționează altfel. Dacă îți spune cineva o poveste care e o minciună sfruntată, pe Continent, spui: „Sunteți un mincinos, domnule, și încă unul fără pereche." În Anglia spui doar: „Serios?" Sau „E o poveste cam neobișnuită, nu?"

Acum câțiva ani, când știam zece vorbe în engleză și le foloseam greșit pe toate, mi-am depus dosarul pentru un post de traducător și viitorul meu șef (sau ne-viitorul șef) a spus cu blândețe: „Mă tem că engleza dumneavoastră e cam neortodoxă." Lucru care, tradus în orice limbă de pe Continent, ar însemna: ȘEFUL (portarului): „Jean, fă-i vânt pe scări domnului!"

În secolul trecut, când un supus afurisit și necredincios îl supăra pe Sultanul Turciei sau pe Țarul Rusiei, poruncea

să i se taie capul fără mare caz; dar când s-a întâmplat același lucru în Anglia, monarhul a declarat: „Nu suntem amuzați"; și chiar și acum, după un secol, întreaga națiune britanică e cât se poate de mândră pentru că Regina a fost atât de dură.

Expresii din cale afară de nepoliticoase (dacă-s pronunțate cu mânie) sunt: „Mă tem că...", „Dacă nu cumva..." „Totuși...", „Ce ciudat..." și „Îmi pare rău, dar..."

Dar e adevărat că destul de des puteți auzi remarci precum: „Caută-mă pe afară!" Sau „Tacă-ți fleanca!" Sau „Porc împuțit!" etc. Aceste remarci sunt foarte ne-englezești și sunt rezultatul influenței străine. (Care datează, totuși, din epoca invaziei daneze.)

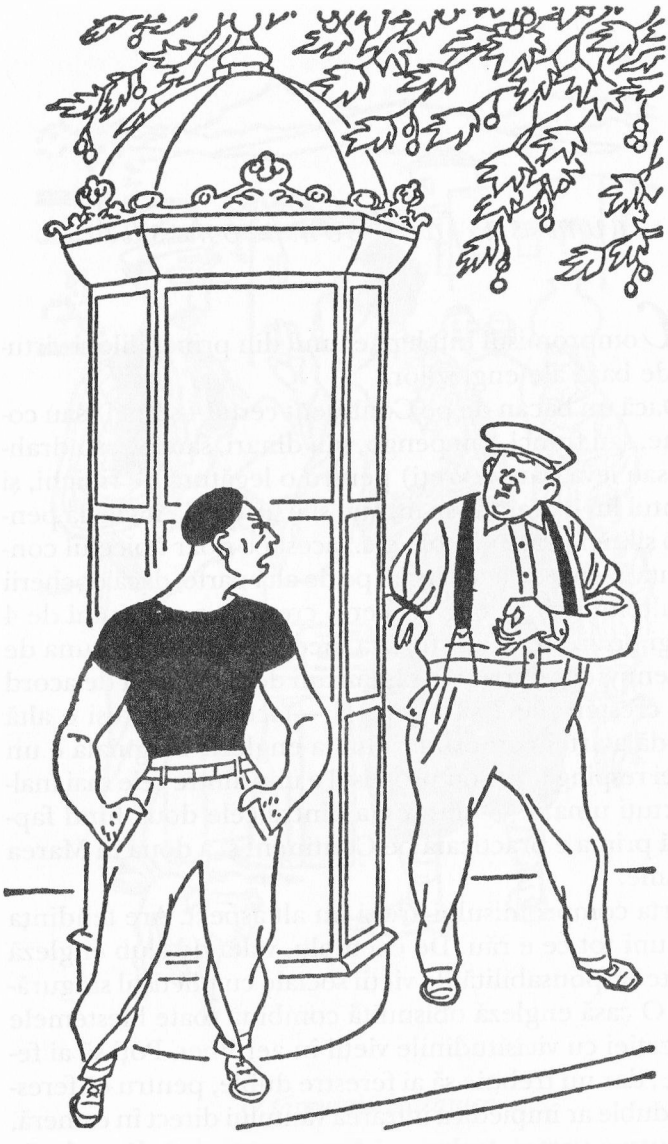

Cămilă!

cum să faci compromisuri

Compromisul înțelept e unul din principiile și virtuțile de bază ale englezilor.

Dacă un băcan de pe Continent cere 14 șilingi (sau coroane, sau franci, sau pengo, sau dinari, sau lei, sau drahme, sau leva, sau ce vreți) pentru o legătură de ridichi, și clientul lui îi oferă 2, și, într-un sfârșit, cad la învoială pentru 6 șilingi, franci, ruble etc., acesta e doar obiceiul continental josnic de a te târgui; pe de altă parte, dacă docherii sau alți muncitori englezi cer o creștere a salariului de 4 șilingi pe zi, iar șefii refuză la început categoric și una de un penny, dar după șase săptămâni de grevă sunt de acord cu o creștere de 2 șilingi pe zi — aceasta e totuși o altă dovadă a artei compromisului la englezi. Târguiala e un obicei respingător; compromisul e una dintre cele mai înalte virtuți umane — diferența dintre cele două fiind faptul că prima e practicată pe Continent și a doua în Marea Britanie.

Arta compromisului are și un alt aspect. Are tendința de a uni tot ce e rău. De exemplu, viața de club engleză unește responsabilitățile vieții sociale cu plictisul singurătății. O casă engleză obișnuită combină toate blestemele civilizației cu vicisitudinile vieții în aer liber. Poți să ai ferestre, dar nu trebuie să ai ferestre duble, pentru că ferestrele duble ar împiedica intrarea vântului direct în cameră, și, la urma urmei, trebuie să fim corecți și să dăm vântului o șansă. Poți să ai încălzire centrală într-un cămin englez, în afară de baie, pentru că e singurul loc în care ești

O târguială balcanică

gol *și* ud în același timp, și trebuie să dai microbilor englezi o șansă. Șemineul este o instituție acceptată și de-a dreptul tradițională. Stai în fața lui și ai fața fierbinte în vreme ce spatele ți-e rece. E un compromis clar între două extreme și rezolvă problema felului în care poți să te prăjești și să te alegi cu o răceală în același timp. Faptul că îți e îngăduit să bei ceva la șase și cinci, dar e o adevărată crimă să bei la șase fără cinci e un compromis cât se poate de înțelept între două lucruri (nu prea știu între ce și ce, cu siguranță nu între prohibiție și destrăbălare), ajungându-se la performanța că nimeni nu se îmbată între trei și șase după-amiaza decât dacă vrea și bea acasă.

Ortografia engleză e un compromis între limbajul juridic și un cod complicat; dacă stați la coadă trei ore în fața unui cinematograf faceți un compromis între distracție și asceză; vremea engleză e un compromis clar între ploaie și ceață; angajarea unei servitoare engleze e un compromis între o casă murdară și una curățată de dumneavoastră; budinca de Yorkshire e un compromis între o budincă și ținutul Yorkshire.

Partidul Laburist e un compromis clar între Socialism și Birocrație; Planul Beveridge e un compromis clar între a fi și a nu fi în același timp Socialist; Partidul Liberal e un compromis clar între Planul Beveridge și conservatorism; Partidul Laburist Independent e un compromis clar între Laburismul Independent și un partid politic; reformiștii conservatori sunt un compromis clar între conservatorismul revoluționar și progresul retrograd; și toată viața politică engleză e o luptă uriașă, fără compromisuri între conservatorii care fac compromisuri și socialiștii care fac compromisuri.

cum să fii ipocrit

Dacă vreți să fiți englez până-n măduva oaselor, trebuie să deveniți ipocrit.

Acum se pune întrebarea: cum să fii ipocrit?

De vreme ce unii spun că un exemplu explică un lucru mai bine decât cea mai bună teorie, o să încerc așa.

Am băut ceva cu un prieten englez într-un bar. Stăteam pe scaunele înalte din fața tejghelei când, la vreo sută de yarzi mai încolo, a explodat o bombă cu reacție. Pe cinstea mea, mi-a fost într-adevăr frică și, când m-am uitat în jur câteva secunde mai târziu, nu mi-am văzut nicăieri prietenul. În cele din urmă am observat că era culcat pe podea, întins ca o clătită. Când și-a dat seama că nu se întâmplase nimic deosebit în bar s-a ridicat un pic stânjenit, și-a scuturat praful de pe costum și s-a întors spre mine cu un zâmbet superior și sarcastic.

— Doamne Dumnezeule! Ți-a fost așa de frică de n-ai putut să te miști?

despre bucuriile simple

E important să învățați să vă bucurați de lucrurile simple, pentru că e ceva cât se poate de englezesc. Toți englezii serioși joacă *darts** și crichet și multe alte jocuri; se spune că un celebru politician englez a prins fluturi în intervalul dintre cedarea a două state europene germanilor; au fost chiar niște neînțelegeri cu francezii pentru că li se părea cam copilăros obiceiul soldaților englezi de a cânta și de a juca fotbal și de-a v-ați ascunselea și de-a baba-oarba.

Străinii plicticoși și pompoși nu-s în stare să înțeleagă de ce foști secretari de stat se adună și cântă-n cor „Daisy, Daisy"; de ce oameni de afaceri serioși se distrează cu locomotive de jucărie în vreme ce copiii lor învață trigonometrie în camera de alături; de ce judecători de la Curtea Supremă colecționează păsări rare când păsările rare sunt rare și oricum nu pot să colecționeze multe; de ce niște adulți au ambiția să împingă o minge mică într-o găurică; de ce un mare politician care a salvat Anglia și a intrat în istorie e numit „un tip haios, de treabă".

Nu pot să priceapă de ce oamenii cântă când sunt singuri și tac totuși mâlc ore în șir în cluburile lor, fără să pronunțe luni întregi o vorbă în compania cea mai distinsă, plătind douăzeci de guinee pe an pentru acest privilegiu.

---

* Joc în care niște săgeți subțiri și mici sunt aruncate într-o țintă. (*N.ed.*)

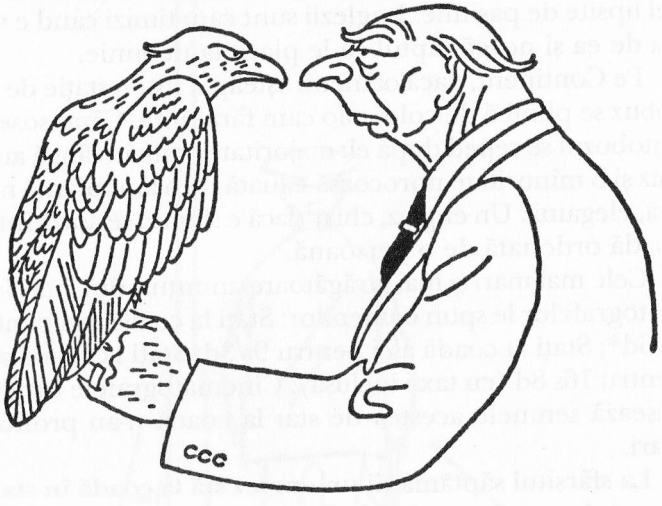

Cine se aseamănă se adună

pasiunea națională

Statul la coadă e pasiunea națională a unei rase altfel lipsite de pasiune. Englezii sunt cam timizi când e vorba de ea și neagă faptul că le place la nebunie.

Pe Continent, dacă oamenii așteaptă într-o stație de autobuz se plimbă de colo colo cam fără țintă. Când sosește autobuzul se reped după el; majoritatea rămân lângă autobuz și o minoritate norocoasă e luată de o ambulanță neagră, elegantă. Un englez, chiar dacă e singur, se așază într-o coadă ordonată de o persoană.

Cele mai mari și mai atrăgătoare anunțuri din fața cinematografelor le spun oamenilor: Stați la coadă aici pentru 4s 6d*; Stați la coadă aici pentru 9s 3d; Stați la coadă aici pentru 16s 8d (cu taxă inclusă). Cinematografele care nu afișează semnele acestea de stat la coadă n-au profituri mari.

La sfârșitul săptămânii un englez stă la coadă în stația de autobuz, merge până la Richmond, stă la coadă pentru o barcă, apoi stă la coadă pentru ceai, apoi stă la coadă pentru înghețată, apoi mai stă la câteva cozi ciudate în dorul lelii, apoi stă la coadă în stația de autobuz și se distrează de minune.

Multe familii engleze petrec seri nemaipomenite acasă doar stând la coadă câteva ore și părinții sunt foarte triști când copiii pleacă și stau la coadă ca să se ducă la culcare.

---

* Prescurtări de la *shillings* (s) și *denarius* (penny) (d). (*N.ed.*)

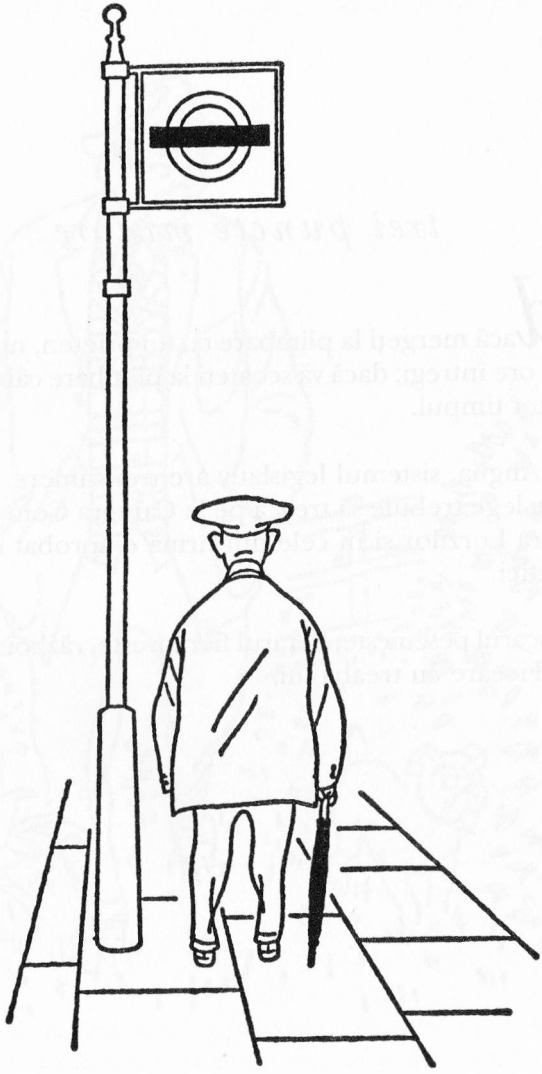

Poftiți la coadă!

trei puncte minore

Dacă mergeți la plimbare cu un prieten, nu spuneți nimic ore întregi; dacă vă scoateți la plimbare câinele, vorbiți-i tot timpul.

În Anglia, sistemul legislativ are trei camere. Un proiect de lege trebuie să treacă pe la Camera Comunelor și Camera Lorzilor și în cele din urmă e aprobat de Poșta Redacției.

Pescarul pescuiește; fierarul fier lovește, războinicul țintește. Fiecare cu treaba lui.

Ce faci anul ăsta, Florence, te duci la Cruft's, ca de obicei?

II. CUM SĂ FII STRĂIN ÎN PARTICULAR

intelectual de Bloomsbury

Cu toții urăsc uniformele atât de mult, încât poartă o uniformă proprie: pantaloni din catifea maro, pulover galben-canar, haină verde în carouri azurii.

Costumul trebuie ales cu cea mai mare grijă și are rolul de a dovedi că aceluia care le poartă nu-i pasă de costume și alte lucruri mărunte, lumești.

Aripa dreaptă, un pic dandy, a clanului poartă adesea și un baston.

Pentru a crea și mai mult impresia unei nonșalanțe dezarmante, se recomandă un lanț din aur în jurul gleznei, pantofi din catifea purpurie și pe umeri o pisică angora pe jumătate sălbatică.

Este extrem de important ca Intelectualul de Bloomsbury să aibă *întotdeauna* o barbă de trei zile, pentru că bărbieritul e considerat un obicei burghez demn de dispreț. (Aripa stângă extremistă are aceeași părere și despre spălat.) Celei dintâi i se va părea un fel de corvoadă bărbieritul unei bărbi de patru zile în așa fel încât, după bărbierit, să rămână pe obraji un rest de barbă de trei zile, dar exercițiul și perseverența vor da roade.

O doză de impolitețe este absolut indispensabilă, pentru că trebuie să dovediți zi și noapte că regulile și obiceiurile banale, mici și prostești, ale societății nu *vă* caracterizează. Dacă vi se pare prea greu să renunțați la aceste mici obiceiuri — de a spune: „Bună" și „Ce mai faceți?" și „Mulțumesc" etc. — pentru că din cauza educației stricte date de Mătușica Betty sau Tanti Bertha au devenit o a doua

Ars longa, vita brevis

natură, atunci deveniți membru al unei școli Bloomsbury de proastă creștere, și după două săptămâni nu veți mai simți nici o remușcare când în autobuz veți călca intenționat pe bătătură un editor venerabil al unei reviste trimestriale.

Opiniile literare trebuie triate cu multă grijă. Afirmații ca acestea sunt foarte impresionante. „În Anglia au fost cu totul doi poeți adevărați: Sir Thomas Wyatt și John Ford. Restul au scris maculatură." Desigur, ar trebui să menționați al treilea talent cu adevărat uriaș, colosal și epocal, prietenul dumneavoastră, T. B. Williams, a cărui poezie neoexpresionistă e atât de profundă, încât majoritatea covârșitoare a editorilor n-o înțeleg și refuză s-o publice. Puteți susține cu mândrie că T. B. Williams n-a folosit niciodată o virgulă sau un punct și, lucru și mai și, a îmbunătățit tehnica primitivă a lui Apollinaire și a lui Aragon folosind semne de întrebare. (Lauda generoasă și extravagantă a lui T. B. Williams e absolut esențială, altfel cine vă va lăuda pe *dumneavoastră*?)

În ceea ce privește propriile dumneavoastră activități literare, poemele, dramele și marile dumneavoastră romane pot sta pe fundul sertarului sub formă de manuscris. Dar e important să publicați câteva recenzii, tunând și fulgerând, distrugând orice și pe oricine, dintr-o perspectivă superioară și arogantă, dând citate din Sir Thomas Wyatt și din oricine altcineva în franceză, lăsându-i cititorului impresia că *dumneavoastră* v-ați descurca, dar tot ce vă mai trebuie este un editor.

(Câteva sfaturi practice. Nu-i greu să vi se publice câteva recenzii. Multe publicații săptămânale și lunare ar publica orice în așa-numitele lor coloane literare, dacă nu costă nimic. Nu trebuie să vă considerați într-o competiție nedreaptă cu niște cronicari competenți; numiți-o devoțiune pentru „cauză". Aproape fiecare publicație are o cauză — dacă a dumneavoastră nu are, născociți una, e

T. B. Williams

foarte ușor. Și chiar n-are importanță ce scrieți. Mi-aduc aminte că un Intelectual de Bloomsbury a scris despre o lucrare filozofică semnificativă și a admis în prima frază că n-o înțelege; totuși, presupun că recenzia a fost considerată entuziastă și înspăimântător de sinceră.)

Din punct de vedere politic trebuie să aparțineți extremei stângi. E nevoie, totuși, să țineți cont de câteva lucruri:

1. Trebuie să vă doară în cot de bunăstarea oamenilor din țara aceasta sau din străinătate, pentru că asta ar fi „politică practică" — și trebuie să fiți interesat doar de aspectul ideologic.

2. Nu aparțineți nici unui partid, pentru că asta ar fi o „înregimentare". Indiferent ce realizează diversele partide, este mult mai interesant să criticați pe toată lumea decât să aparțineți turmei.

3. Nu ezitați să disprețuiți Rusia Sovietică pentru că e reacționară și imperialistă, Partidul Laburist Britanic ca pe un conglomerat de Moși Teacă dintr-un Sindicat Comercial, Socialiștii Francezi ca pe niște „oameni confuzi", celelalte partide socialiste occidentale ca pe niște cluburi burgheze, blajine, mișcările muncitorești americane care sunt în spatele marilor afaceri; și numiți-i pe toți republicani, comuniști, anarhiști și nihiliști „înapoiați, criptofasciști reacționari."

De asemenea, ar trebui să inventați și câteva teorii cu adevărat originale, constructive, precum:

Doar brahmanismul poate salva lumea.

Spiritualismul este un factor de o importanță crescândă și o coaliție practică, funcțională, între fantome și troțkiști, ar fi preferabilă.

Abolirea tuturor taxelor ar îmbogăți populația atât de mult, încât toată lumea ar putea să plătească mai multe taxe decât înainte.

În cele din urmă, aduceți-vă aminte de lucrul cel mai important. Fiți *întotdeauna* original! Nu-i atât de greu pe cât pare: trebuie doar să copiați obiceiurile și expresiile câtorva mii de alți Intelectuali de Bloomsbury.

playboy de Mayfair

Fixați-vă cuvîntelul *de* în fața numelui. Exercită o atracție remarcabilă. Cunoșteam un oarecare Leo Rosenberg din Graz care își spunea Lionel de Rosenberg și avea un succes uriaș în Deanery Mews ca nobil tirolez.

Credeți că scopul vieții este de a te simți bine, a merge în locuri frumoase și a întâlni oameni de treabă. (Acum: a te simți bine înseamnă să bei în fiecare zi cu două pahare mai mult decât poți duce; locuri frumoase sunt holurile hotelurilor mari, cluburile mici intime, cluburile de noapte și casele particulare cu radiouri mari, fără rafturi de cărți; oameni de treabă sunt cei care spun lucruri prostești într-o engleză bună — oameni nesuferiți sunt cei care pronunță remarci deștepte așa cum pronunță hașurile.)

Pe vremuri, bărbatul care n-avea deloc bani nu era considerat un gentleman. În epoca unui Mayfair luminat atitudinea aceasta s-a schimbat. Un gentleman poate să aibă bani sau să-i stoarcă de ei pe prietenii lui; este un gentleman acela care, oricât ar fi de sărac, refuză să facă o muncă utilă.

Trebuie să vă cultivați farmecul cu cea mai mare grijă. Râdeți întotdeauna la glumele tuturor — dar aveți grijă să faceți diferența între o glumă și o observație serioasă și profundă. Fiți politicos într-un fel nonșalant, tachinând. Zâmbiți superior la orice nu sunteți suficient de inteligent să înțelegeți. Puteți flirta cu soția oricui, dar respectați legăturile prieteniilor nelegitime — dacă nu cumva aveți parte de o ocazie așa de bună încât ar fi păcat s-o ratați. Nu uitați că pantalonii bine călcați, cravatele înnodate cu grijă și cămășile din mătase sunt cea mai mare valoare umană. Nu fiți niciodată treaz după ora 6.30 p.m.

De treabă versus *nesuferit*

cum să fii producător de film

Un pic de sânge străin e foarte avantajos, aproape esențial, ca să deveniți un producător englez de film într-adevăr mare.

Cel dintâi scop al unui producător englez de film ar trebui să fie acela de a da Hollywoodului o lecție. Nu fiți totuși induși în eroare de exemple ca *Henry V* și *Pygmalion*, care au tendința să arate că zece „experți" care chiar se pricep mai bine pot face filme excelente din piese mari fără să schimbe cuvintele demodate ale lui Shakespeare și dialogurile necinematografice ale lui Shaw.

Uitați exemplele acestea înșelătoare pentru că este evident că Shakespeare n-ar fi putut avea nici un fel de tehnică cinematografică, iar cercetări recente au demonstrat că n-avea nici măcar o limuzină cu opt locuri și propriul lui șofer în uniformă.

Nu trebuie să abordați nici un subiect tipic american. De exemplu: un tânăr din Carthage (Kentucky) care poate să fluiere frumos pleacă la oraș și după multe dezamăgiri pune pe picioare propria formație de swing și devine dirijorul de frunte al vieții de noapte din New York — care, dacă țineți cont serios de implicațiile filmelor de la Hollywood, e unul din cele mai mari onoruri care pot fi acordate cuiva în țara aceea. În același timp se îndrăgostește de garderobiera farmaciei*[2] din colț, o blondă platinată,

* În engleza americană, *drug-store*. (*N.t.*)

[2] Luați aminte, vă rog, cât de bine cunosc americana.

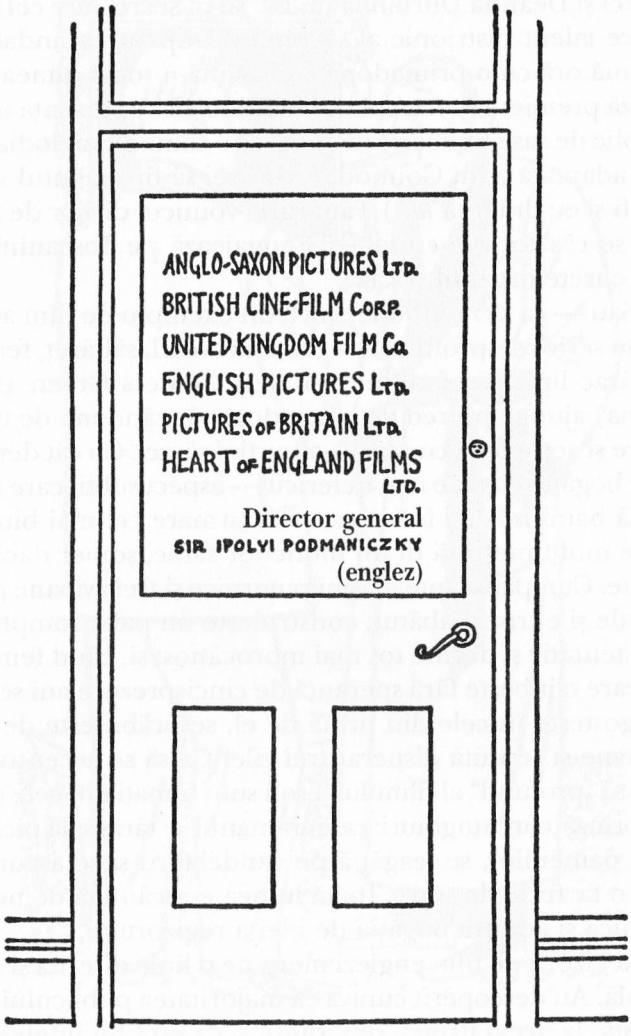
ANGLO-SAXON PICTURES LTD.
BRITISH CINE-FILM CORP.
UNITED KINGDOM FILM CO.
ENGLISH PICTURES LTD.
PICTURES OF BRITAIN LTD.
HEART OF ENGLAND FILMS LTD.
Director general
SIR IPOLYI PODMANICZKY
(englez)

răpitor de frumoasă, care cântă un pic mai bine decât Galli Curci și Deanna Durbin la un loc și, în secret, are cel mai mare talent histrionic al secolului. După un scandal de ultimă oră cu o primadonă cunoscută-n toată lumea salvează premiera spectacolului iubitului ei în prezența unui public de șase milioane de persoane cântând melodia un pic adaptată a lui Gounod. („De vrei să fii drăguțul *meu*, voi fi și eu drăguța *ta*.") Tânărul și voinicul dirijor de succes se căsătorește cu fata și-l angajează pe Toscanini ca să-i curețe organul vocal.

Sau — ca să menționez încă un exemplu de film american serios și „profund" — un tânăr vesel, săltăreț, fericit și sărac lipit pământului din New Golders Green (Alabama) ajunge putred de bogat doar vânzând mii de tractoare și aeroplane cu reacție altor tipi săraci. Cu cât devine mai bogat, cu atât e mai nefericit — aspect subtil care arată că banii n-aduc fericirea, prin urmare cel mai bine e să te mulțumești să fii un muncitor sărac, șomer dacă se poate. Cumpără șapte mașini puternice și trei avioane personale și e trist și abătut; construiește un palat somptuos și ostentativ și devine tot mai morocănos; și, când femeia pe care o iubește fără speranță de cincisprezece ani se îndrăgostește în cele din urmă de el, se prăbușește de tot și geme și se vaită disperat trei zile. Ca să se accentueze sensul „profund" al filmului, eroii sunt filmați din cele mai surprinzătoare unghiuri: cameramanul se târăște la picioarele oamenilor, se leagănă pe candelabru și se ascunde într-o farfurie de supă. Toată lumea e încântată de noua tehnică și admiră bogăția de idei a regizorului.

Regizorii de film englezi merg pe o linie diferită și originală. Au descoperit cumva că majoritatea publicului nu constă, la urma urmei, din idioți, și că un film inteligent nu-i neapărat predestinat eșecului. Experimentele bazate pe această presupunere au reprezentat un risc enorm, dar s-a dovedit că merită.

„Am înțeles că apoi i-au omorât în Old Kent Road“

Trebuie să țineți cont de anumite reguli dacă vreți să faceți un film englezesc get-beget.

1. S-a descoperit „inima de londonez", adică faptul că până și cei care nu-l pronunță pe „h" au o inimă. Descoperirea a fost făcută întâi de domnul Noel Coward, despre care se spune că a cunoscut un bărbat care știa pe cineva care chiar văzuse un londonez de aproape. De atunci, este esențial ca un londonez să apară în fiecare film englezesc și să-și arate inima în timpul lui.

2. S-a mai descoperit că oamenii obișnuiți folosesc uneori expresii neortodoxe în timpul conversației de zi cu zi. Iată ce s-a hotărât: cu cât se folosește mai des adjectivul care se referă la caracterul sangvin al anumitor lucruri sau persoane* și se pronunță exclamația „La dracu'!", cu atât devine mai realist și mai convingător filmul, pentru că marinarii și piloții merg uneori atât de departe încât spun „La dracu'!" când sunt atinși de pasiune. Toate instituțiile și asociațiile fondate ca să păstreze puritatea sufletului englez ar trebui să țină cont că eu nu sunt de acord cu obiceiul acesta — doar îl menționez. Dar, de vreme ce e un obicei, autorul acceptă imediat să ofere prin corespondență o listă cu cei mai expresivi termeni militari care ar face din orice film nou unul surprinzător de realist.

3. Nimic n-ar trebui să fie destul de bun pentru un producător englez de film. Am auzit de un gentleman (nu știu dacă povestea e adevărată, sau doar caracteristică) care a făcut un film despre Egipt și a cerut să se construiască un sfinx în studio. Când el și compania lui au mers în Egipt ca să facă niște filmări în aer liber, și-a luat propriul sfinx cu el în deșert. A avut dreptate, pentru că întâi și întâi sfinxul original e foarte vechi și cei din industria filmului n-ar

---

* Este vorba de adjectivul *bloody*, care înseamnă „sângeros", și „dat dracului, naibii". (*N.t.*)

trebui să folosească lucruri la mâna a doua; apoi, sfinxul o fi fost el bun pentru egipteni (care, la urma urmei, sunt cu toții străini), dar nu pentru o companie de film engleză.

4. Pentru că am văzut evenimente politice din care s-au făcut filme polițiste de succes și personaje istorice care apar ca „iubiți celebri" (și nimic altceva), am ajuns la concluzia că schimbarea aceasta ușoară în caracterul unei persoane este recomandabilă și sugerez să se facă un thriller din *Peter Pan* și o operă comică din *Concise Oxford Dictionary*.

la volan

E cam același lucru să conduci o mașină în Anglia ca oriunde în lume. Schimbarea unui cauciuc spart pe vânt și ploaie produce cam aceeași plăcere lângă Londra sau lângă Rio de Janeiro; nu-i mai haios să încerci să pornești un motor rece dând la manivelă în Moscova decât în Manchester, proporția de 50-50 între *condusul* și *împinsul* unei mașini obișnuite e aceeași în Sydney și Edinburgh.

Există, totuși, câteva caracteristici care-l deosebesc pe șoferul englez de cel de pe Continent și câteva aspecte de care șoferul englez trebuie să-și aducă aminte.

1. În orașele englezești există o limită de viteză de treizeci de mile* pe oră și poliția e cu ochii pe cei care încalcă legea. Lupta împotriva condusului imprudent e dusă cât se poate de conștiincios și de îndârjit, conform celor mai bune tradiții detectivistice englezești. E practic imposibil să afli dacă ești sau nu urmărit de o mașină a poliției. Există, totuși, câteva indicații care ar putea să-i ajute pe cei foarte inteligenți și cu un spirit de observație foarte ascuțit:

(a) Poliția folosește întotdeauna un Wolseley albastru, de 13 cai putere;

(b) trei polițiști în uniformă stau în ea; și

* Milă — unitate de lungime echivalentă cu 1 609,3 m. (*N.t.*)

Nu glăsui că lupta nu slujește — A. H. Clough

(c) pe mașinile acestea poți citi cuvântul POLIȚIE scris cu litere mari în față și în spate — luminate când e întuneric.

2. Cred că Anglia e singura țară din lume unde trebuie să lăsați luminile aprinse chiar dacă parcați pe o stradă luminată din plin. Avantajul fiind că vi se consumă bateria, nu puteți să mai porniți iar și, prin urmare, numărul accidentelor rutiere e considerabil redus. Măsuri de siguranță!

3. Doar șoferii pot să răspundă la întrebarea aceasta grea: La ce-s bune taxiurile? Un simplu pieton știe că nu sunt cu siguranță la post ca să care pasageri.

De fapt, taxiurile sunt o instituție creștină. Au rolul de a-i învăța pe șoferi modestia și umilința. Ne învață să nu fim niciodată prea încrezători; ne amintesc că nu putem ști niciodată ce ne aduce ceasul, dacă vom mai putea conduce sau va intra în noi un taxi din spate sau din lateral. „...vei tremura zi și noapte, nu vei fi sigur de viața ta..." (Deut., capitolul 28, versetul 66).

4. Se dă o luptă ideologică incredibilă în spatele scenei lumii șoferilor.

De fiecare dată când oprești mașina în City, West End sau multe alte locuri, doi–trei polițiști se reped la tine și îți spun că n-ai voie să parchezi *acolo*. Unde poți să parchezi? Dau din umeri. Sunt câteva locuri pe South Coast și într-un sat numit Minchinhampton. Trei mașini pot parca acolo o jumătate de oră în fiecare duminică dimineața între 7 și 8.

Poliția are perfectă dreptate. La urma urmei, mașinile au fost construite ca să meargă, și să meargă iute, așa că n-ar trebui să se oprească.

Filozofia aceasta sănătoasă a poliției a fost serios atacată de un oarecare grup de șoferi care susțin că mașinile au fost construite ca să parcheze și nu ca să se miște. Oamenii aceștia merg până la Hampstead Heath sau Richmond

în zilele frumoase, însorite, închid până sus toate ferestrele și se duc la culcare. Nu iau nici un pic de aer; nu se simt deloc bine; au coșmaruri și toată procedura se numește „petrecerea unei după-amiezi frumoase în aer liber".

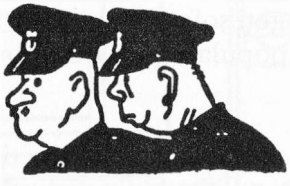

trei jocuri pentru șoferii de autobuz

Dacă ajungeți șofer de autobuz, iată trei jocuri frumoase și foarte populare pe care trebuie să învățați să le jucați.

1. *De-a baba-oarba.* Când întoarceți la dreapta, faceți semn arătând doi milimetri din vârfurile degetelor. E foarte haios când șoferii mașinilor nu vă observă semnul și intră în autobuzul dumneavoastră uriaș cu mașinuțele lor.

2. *De-a v-ați ascunselea.* De fiecare dată când vă apropiați de o stație de autobuz ascundeți-vă în spatele unui camion mare sau al unui alt autobuz și când sunteți aproape de stație demarați în trombă. E foarte amuzant să vedeți cum oamenii vă arată pumnii. Sunt șanse de zece la unu să piardă o întâlnire de afaceri importantă.

3. *De-a spitalul.* Dacă trebuie să opriți din vreun motiv sau altul, nu așteptați niciodată până ce șoferul sună clopoțelul. Dacă începeți să vă mișcați repede și pe neașteptate, și dacă aveți noroc — și pe vreme umedă aveți șanse foarte mari —, oamenii vor cădea unul peste altul. Se vede ceva din cale afară de caraghios de pe locul șoferului. (Uneori chiar și cei care cad într-o băltoacă și-și rup picioarele fac scandal, dar, vai! fiecare societate își are plicticoșii ei, care n-au deloc simțul umorului și nu gustă o glumă făcută pe seama lor.)

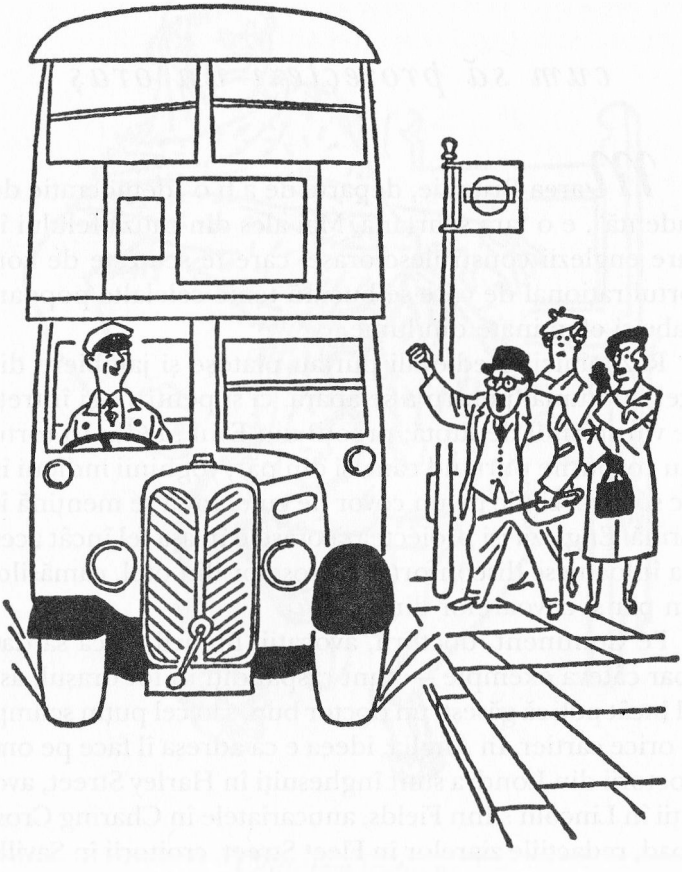

Sâc, că nu mă prindeți!

cum să proiectezi un oraș

Marea Britanie, departe de a fi o „democrație decadentă", e o țară spartană. Mai ales din cauza felului în care englezii construiesc orașe, care te scutește de confortul rațional de care se bucură toate celelalte popoare slabe și efeminate din lume.

Războinicii medievali purtau platoșe și jambiere din oțel nu numai pentru a se apăra, ci și pentru a-și întreține viu spiritul de luptă; preoții din Evul Mediu își torturau corpurile purtând cămăși din păr; yoghinii indieni își fac somnul zilnic pe un covor de cuie, ca să se mențină în formă. Englezii își proiectează orașele în așa fel încât acestea înlocuiesc disconfortul platoșelor din oțel, cămășilor din păr și covoarelor din cuie.

Pe Continent, doctorii, avocații, librarii — ca să dau doar câteva exemple — sunt răspândiți în tot orașul, astfel încât poți să găsești un doctor bun, sau cel puțin scump, în orice cartier. În Anglia, ideea e că adresa îl face pe om. Doctorii din Londra sunt înghesuiți în Harley Street, avocații în Lincoln's Inn Fields, anticariatele în Charing Cross Road, redacțiile ziarelor în Fleet Street, croitorii în Saville Row, vânzătorii de mașini în Great Portland Street, teatrele pe lângă Piccadilly Circus, cinematografele în Leicester Square etc. Dacă aveți șansa să reproiectați Londra puteți îmbunătăți mult această idee. Toți băcanii ar trebui așezați în Hornsey Lane (N6), toți măcelarii în Mile End (E1) și toate toaletele pentru bărbați în Bloomsbury (WC).

Chinuirea trupului

Acum aș vrea să vă dau niște sfaturi practice despre cum se construiește un oraș englez.

Trebuie să înțelegeți că un oraș englez este o conspirație vastă care trebuie să ducă în eroare străinii. Trebuie să folosiți practici și trucuri vechi de sute de ani.

1. Întâi și întâi, nu construiți niciodată o stradă dreaptă. Englezilor le place intimitatea și nu vor să vadă un capăt al străzii de la celălalt capăt. Faceți curbe bruște la străzi și construiți-le în formă de S; literele L, T, V, Y, W și O se poartă de asemenea tot mai mult. V-ați arăta admirația față de greci dacă ați construi câteva străzi în formă de Φ și Θ; ați face un compliment inspirat rușilor favorizând forma Я și bineînțeles chinezii ar fi mai mult decât flatați să vadă câteva artere în formă de ⊞.

2. Nu construiți niciodată casele de pe aceeași stradă în linie dreaptă. Englezii au fost întotdeauna o rasă care a iubit libertatea și „libertatea de a construi o harababură" e unul dintre cele mai vechi drepturi civice.

3. Sunt mai multe posibilități de numărare camuflată a caselor. Rasele continentale primitive pun numerele cu soț pe o parte, numerele fără soț pe cealaltă parte și știi întotdeauna că numerele mici încep la nord sau la vest. În Anglia există și acest sistem; dar puteți începe numărarea caselor la un capăt, să ajungeți până la un anumit număr pe aceeași parte, apoi să continuați pe cealaltă parte, întorcându-vă de unde ați plecat.

Puteți renunța la câteva numere dacă sunteți superstițios; și puteți continua numărătoarea pe o stradă laterală; puteți, de asemenea, să dați același număr la două sau trei case.

Dar acesta nu-i nici pe departe sfârșitul. Mulți oameni refuză să aibă numere și aleg nume. De exemplu, e foarte plăcut să găsești o stradă cu trei sute cincizeci de vile absolut identice și să cauți „Vila". Sau să ajungi pe o stradă

în care toate casele au o priveliște încântătoare a unui deal și să cauți casa „Priveliștea Dealului". Sau să cauți „Șapte Stejari" și să găsești o casă cu trei meri.

4. Schimbați numele străzii la fiecare cotitură; dacă însă curba e atât de adâncă încât chiar formează două străzi diferite, puteți păstra același nume. Pe de altă parte, dacă, din neglijență, a fost construită o stradă în linie dreaptă, trebuie să poarte multe nume diferite (High Holborn, New Oxford Street, Oxford Street, Bayswater Road, Notting Hill Gate, Holland Park și așa mai departe).

5. Pentru că niște străini simpatici ar putea să se descurce și în astfel de situații, alte precauții sunt necesare. Dați străzilor nume variate: street, road, place, mews, crescent, avenue, rise, lane, way, grove, park, gardens, alley, arch, path, walk, broadway, promenade, gate, terrace, vale, view, hill etc.[3]

Aici se ivesc două posibilități:

(a) Grupați toate felurile de străzi și de piețe cu același nume într-o zonă: Belsize Park, Belsize Street, Belsize Road,

---

[3] Pe când cartea aceasta era dată la tipar, un articol apărut în *The Times* a arătat că englezii au aproape șaizeci de sinonime pentru „stradă". Dacă adăugați acestora numele de stradă de sine stătătoare (Piccadilly, Strand etc.) și numele duble acceptate și folosite frecvent („Garden Terrace", „Church Street", „Park Road" etc.), numărul numelor de străzi ajunge la sau depășește o sută. Un corespondent a sugerat că aceasta e o dovadă clară a imaginației nemaipomenite a englezilor. Mi se pare că arată contrariul. O stradă din West End din Londra nu se numește „Haymarket" [„Piața de fân" — *n.t.*] pentru că spiritul jucăuș al londonezilor populează cartierul cu vânzători de alimente medievali, înveșmântați romantic, ci pur și simplu pentru că încă n-au observat declinul considerabil al comerțului cu fân între Piccadilly și Pall Mall în ultimele trei sute de ani.

Belsize Gardens, Belsize Green, Belsize Circus, Belsize Yard, Belsize Viaduct, Belsize Arcade, Belsize Heath etc.

(b) Situați o serie de străzi cu *exact* același nume în districte diferite. Dacă aveți cam douăzeci de Prince Squares și Warwick Avenues în oraș, harababura — puteți s-o afirmați fără lipsă de modestie — va fi completă.

6. Numele străzilor ar trebui să fie pictate clar pe tăblițe mari. Apoi ascundeți cu grijă aceste tăblițe. Puneți-le prea sus sau prea jos, la umbră sau la întuneric, cu susul în jos și cu josul în sus, sau, chiar și mai bine, încuiați-le într-un seif la bancă, altfel ar putea să le indice oamenilor numele străzilor.

7. Pentru a doborî ultimul vestigiu de rezistență al străinului și pentru a-i face praf moralul, vă mai recomand un truc: Introduceți un sistem de pătrate — vreau să spun niște pătrate adevărate — care includ patru străzi în felul următor:

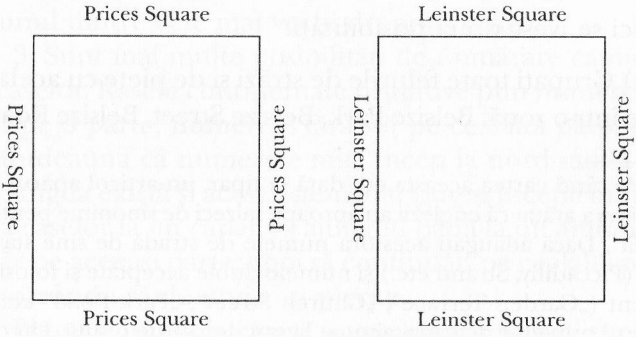

Cu acest procedeu simplu este posibil să construiți o stradă cu două laturi cu nume diferite.

P.S. Mi s-a spus că teoria de mai sus e total greșită și e doar rezultatul îngâmfării mele central-europene, pentru că englezilor nu le pasă de părerea străinilor. S-a arătat

că în orice altă țară oamenii construiesc pur și simplu străzi și orașe după bunul lor simț. Anglia e singura țară din lume unde există un Minister al Planificării Urbane și Rurale. Acesta este adevăratul motiv al harababurii.

funcționarul public

E o diferență ca de la cer la pământ între Funcționarul Public englez și cel continental.

Pe Continent (nu mă refer acum la țările scandinave), Funcționarii Publici abordează un anume aer militar. Se cred niște mici generali; folosesc tactici de întârziere; nu pot retrage armate, așa că retrag permise; sunt foc și pară și vorbesc ca niște mitraliere; nu pot pierde bătălii, pierd în schimb documente. Consideră că unicul scop al societății este acela de a crea slujbe pentru Funcționarii Publici. Totuși, câțiva indivizi afurisiți (grupulețe demne de dispreț de oameni care nu sunt Funcționari Publici) fac conspirații împotriva lor, vin la ei cu diverse cereri, plângeri, probleme etc., urmărind numai să fie o adevărată pacoste. Oamenii aceștia sunt primiți așa cum merită. Sunt lăsați să aștepte în anticamere reci și murdare (unii din ei fac din când în când curățenie în camerele acestea, dar sunt angajate persoane a căror unică datorie e aceea de a murdări iar camerele acestea în fiecare dimineață); trebuie să stea în picioare, adesea în poziție de drepți, când li se vorbește; întotdeauna se strigă la ei într-un fel nepoliticos și cererile lor sunt respinse cu o plăcere malițioasă. Uneori — acesta e un joc obișnuit de-a șoarecele și pisica — sunt trimiși la alt birou de la etajul cinci, acolo li se spune să meargă la al treilea birou la subsol, unde li se spune că n-ar fi trebuit să vină deloc acolo și sunt trimiși înapoi la biroul de la început. În biroul acela sunt făcuți cu ou și cu oțet și sunt livrați iar la etajul cinci, de acolo la subsol

— Ei, ASCULTAȚI, doamnă...

și procedura continuă la nesfârșit până ce bieții oameni fie se satură de toată treaba și renunță disperați, fie o iau razna de-a binelea și se duc la un azil, unde cer să fie primiți. În cel de-al doilea caz, li se spune la recepție că au venit unde nu trebuie, ar trebui să se ducă la alt birou de la etajul cinci, de unde sunt trimiși la subsol etc. etc., până ce renunță să mai fie nebuni de legat.

(Dacă vreți să mă prindeți la cotitură și mă întrebați care-s atunci oamenii care umplu spitalele de nebuni de pe Continent, pot să vă dau o explicație: sunt cu toții Funcționari Publici care știu să se descurce cu oficialii și reușesc cumva să intre.)

Dacă un fost Funcționar Public continental își închipuie că purtarea aceasta marțială poate fi acceptată de societatea engleză se înșală amarnic. Funcționarul Public englez nu se crede soldat, ci un strălucit om de afaceri. E calm și curtenitor; zâmbește superior; e amabil și atent.

Dacă așa stau lucrurile — puteți întreba —, cum poate să atingă obiectivul suprem al organizației sale vaste și nobile, și anume să nu intermedieze nici o afacere și să fie lăsat în pace ca să citească netulburat un roman polițist bun?

Pentru aceasta există diverse tradiții specific britanice, vechi de secole.

1.Toate ordinele și directivele către public sunt formulate în așa fel încât să n-aibă oricum nici un sens.

2. Toate scrisorile oficiale sunt scrise într-un asemenea limbaj încât pe lângă ele oracolele din Delphi par exemple de afirmații clare, evidente, directe.

3. Funcționarii Publici nu iau niciodată decizii, ei promit numai că „se vor ocupa" — „se vor ocupa îndeaproape" — sau — asta-i culmea — „se vor ocupa iarăși" de anumite probleme.

4. În principiu, Funcționarul Public englez stă întotdeauna la dispoziția publicului. În realitate, e fie într-o „ședință", fie la masă, fie în birou, dar își bea ceaiul, fie e pur și simplu plecat. Unii sunt adevărați maeștri în a pleca să-și bea ceaiul înainte de a se întoarce de la masa de prânz.

Funcționarul Public englez, spre deosebire de tiranul aspru pe care-l găsim adesea pe Continent, este Umilul Servitor al publicului. Înainte de război, unui străin din țara aceasta i s-a ordonat să plece. A cerut să i se prelungească viza, dar a fost refuzat. A continuat, totuși, să stea și, după o vreme, a primit următoarea scrisoare (citez din memorie):

Stimate domn,

Subsecretarul de stat vă prezintă complimentele și regretele sale pentru că nu se poate ocupa iar de cazul dumneavoastră, și vă imploră să înțelegeți că dacă nu aveți amabilitatea de a părăsi această țară în 24 de ore veți fi expulzat cu forța.

Cu respect, Umilul Dumneavoastră Servitor,
x x x

Pe Continent, oamenilor bogați și influenți sau celor care au prieteni, veri, cumnați, chiriași, asociați de afaceri etc. într-un birou li se pot îndeplini cererile. În Anglia nu există asemenea corupție și umilul dumneavoastră servitor pur și simplu n-o să miște un deget indiferent cine ați fi. Aceasta este de fapt adevărata frumusețe a democrației.

jurnalismul sau libertatea presei

Evenimentul

Au fost niște probleme cu tribul Buburuk din Insula Charamak din Pacific. Un regiment format din zece soldați englezi și doi soldați americani, condus de Căpitanul R. L. A. T. W. Tilbury, a făcut o razie pe insulă și a luat prizonieri 217 băștinași revoluționari și a distrus două cisterne mari de ulei. Regimentul a rămas pe țărm o oră și jumătate și s-a întors la unitate fără a suferi nici o pierdere.

Cum să relatați evenimentul acesta? Depinde pentru ce ziar lucrați.

THE TIMES

... Ar fi excesiv de periculos să supraestimăm semnificația raziei, dar se poate susține cu fermitate că ar fi chiar și mai periculos s-o subestimăm. Succesul raziei demonstrează clar că defensiva băștinașilor nu este invulnerabilă; ar fi, totuși, eronat și iluzoriu să deducem că această defensivă este vulnerabilă. Nu se poate menționa cu certitudine numărul revoluționarilor capturați, dar se pare că numărul este cu mult mai mare de 216 și cu mult mai mic de 218.

ÎN PARLAMENT

Puteți deveni un membru al Parlamentului. (Nimic nu-i imposibil — n-ar fi nici măcar un eveniment lipsit de precedent.) Puteți auzi atunci următoarea afirmație din partea unui membru al Guvernului Majestății Sale:

„În legătură cu cele două cisterne de ulei distruse pot oferi Camerei această informație. În prima jumătate a acestui an, cantitatea de ulei produs de băștinași distrusă de Armată, Marină și Forțele Aeriene Regale — excluzând, totuși, Flota Aeriană — este pe jumătate de trei ori mai mare decât cantitatea distrusă în lunile corespunzătoare ale anului trecut, de șapte ori și jumătate mai mare decât cele două cincimi distruse acum doi ani și trei sferturi dintr-o cantitate de douăsprezece ori mai mare decât șesimea distrusă acum trei ani. (Urale de pe băncile Guvernului.)

Săriți în picioare și puneți întrebarea:

DUMNEAVOASTRĂ: Știe Stimatul Gentleman că oamenii din țara aceasta sunt nedumeriți și îngrijorați din cauza faptului că s-a făcut o razie în Charamak și nu în Ragamak?

STIMATUL GENTLEMAN: N-am nimic de adăugat la afirmația pe care am făcut-o la 2 august 1892.

EVENING STANDARD

(Jurnalul londonezului)

Aspectul cel mai interesant al raziei făcute pe Charamak este faptul că Reggie Tilbury este al cincilea fiu al contelui de Bayswater. A studiat la Oxford, a fost un jucător de crichet de primă clasă și destul de bun la polo. Când am stat de vorbă cu soția lui (lady Clarisse, fiica lordului Elasson) la Claridges astăzi, purta un costum negru și o pălărioară neagră cu o pană galbenă. A zis: „Reggie a fost întotdeauna foarte interesat de conflicte." Apoi a remarcat: „A făcut un lucru deștept, nu?"

Puteți scrie o scrisoare Editorului de la *The Times*:

Stimate domn,

În legătură cu razia de pe Charamak, aș vrea să menționez ca pe o problemă de interes considerabil faptul că în insulița

De mic i-au plăcut conflictele

aceea din Pacific distinsul poet John Flat a scris faimosul lui poem *Codul* în 1693.

Cu respect etc. ...

A doua zi puteți citi acest răspuns:

Stimate domn,

Sunt foarte recunoscător domnului... pentru că mi-a atras atenția asupra poemului lui John Flat, *Codul*. Să mi se permită, totuși, să folosesc ocazia aceasta ca să corectez o extinsă și, în opinia mea, regretabilă eroare pe care o face marea masă a englezilor, asemenea corespondentului dumneavoastră. Deși John Flat a început să scrie *Codul* în 1693, nu l-a terminat decât în primele zile din luna ianuarie 1694.

Cu respect etc. ...

Dacă sunteți corespondentul la Londra al ziarului american

THE OKLAHOMA SUN

telegrafiați pur și simplu:
„Yankeii Cuceresc Oceanul Pacific."

dacă sunteți naturalizat

Verbul *a naturaliza* arată clar ce cred englezii despre dumneavoastră. Înainte de a primi cetățenia britanică nu sunteți considerat nici măcar o ființă umană naturală. Am căutat cuvântul *natural* (na'tural) în *Pocket Oxford Dictionary* (p. 251); zice așa: *Al sau potrivit naturii, dat de natură, cu existență fizică, înnăscut, instinctiv, normal, care nu e miraculos sau spiritual sau artificial sau convențional...* Luați aminte că, înainte de a obține cetățenia britanică, englezii se îndoiesc pur și simplu că sunteți dat de natură.

Conform *Pocket Oxford Dictionary* cuvântul *natural* mai are și un al doilea sens: *Persoană neghioabă.* Totuși, acest al doilea sens nu are relevanță pentru discuția noastră.

Dacă v-ați săturat să nu fiți dat de natură, să nu aveți existență fizică și să fiți în același timp miraculos și convențional, cereți cetățenia britanică. În mare, sunt două posibilități: vi se va acorda sau nu.

În primul caz trebuie să conștientizați și să vă revizuiți atitudinea față de viață. Trebuie să pretindeți că sunteți tot ce nu sunteți și trebuie să desconsiderați tot ce sunteți.

Copiați atitudinea unui englez pe care-l cunosc eu — să-i spunem Gregory Baker. El, un avocat englez, are un dispreț deosebit de mare față de următoarele clase de oameni: străini, americani, francezi, irlandezi, scoțieni și velși, evrei, muncitori, funcționari, oameni săraci, bărbați fără diplomă, oameni de afaceri, actori, ziariști și oameni de litere, femei, avocați care nu profesează în imediata vecinătate, avocați care sunt scăpătați și avocați care sunt prea bogați, socialiști, liberali, reformiști conservatori (comuniștii nu-i merită nici măcar disprețul); își desconsideră mama, pentru că are o minte pentru afaceri, soția, pentru că vine dintr-o familie veche de boiernași, fără diplomă, fratele, pentru că deși e ofițer de carieră nu face parte din Gardă, din Husari, sau cel puțin dintr-un regiment districtual. Îl adoră și-l admiră pe băiatul lui de șapte ani, pentru că forma nasului acestuia seamănă cu a lui.

Dacă sunteți naturalizat, aduceți-vă aminte de următoarele reguli:

1. Trebuie să începeți să mâncați porridge* la micul dejun și să pretindeți că vă place.

2. Vorbiți în engleză cu foștii dumneavoastră compatrioți. Negați că știți vreo limbă străină (inclusiv limba maternă). Cunoașterea limbilor străine este ceva foarte ne-englezesc. Un pic de franceză poate fi permisă, dar numai cu un accent atroce.

---

* Griș de ovăz fiert în lapte. (*N.t.*)

3. Revizuiți-vă biblioteca. Descotorosiți-vă de toți scriitorii străini în original sau traduși în engleză. Operele lui Dostoievski ar trebui înlocuite de un volum despre păsările din Anglia; operele complete ale lui Proust de o carte cu titlul *Decorațiuni interioare în perioada Regenței*; și *Cugetările* lui Pascal de *Viața și ideile unui somon scoțian.*

4. Când vorbiți de noii dumneavoastră compatrioți, folosiți întotdeauna persoana întâi plural.

Totuși, în această privință, se recomandă o oarecare precauție. Cunosc un englez naturalizat care, în timp ce vorbea cu un tânăr, a folosit de mai multe ori „Noi, englezii". Tânărul s-a uitat la el, și-a scos pipa din gură și a spus calm: „Îmi pare rău, domnule, sunt velș", i-a întors spatele și s-a îndepărtat.

Același gentleman asculta o conversație. Cineva a afirmat că japonezii pretinseseră că au doborât 22 de avioane.

— De-ale noastre? a întrebat el, indignat.

Gazda lui engleză a răspuns tăios:

— Nu — de-ale *noastre.*

Cum să fii inimitabil

MATURIZAREA ÎN ANGLIA

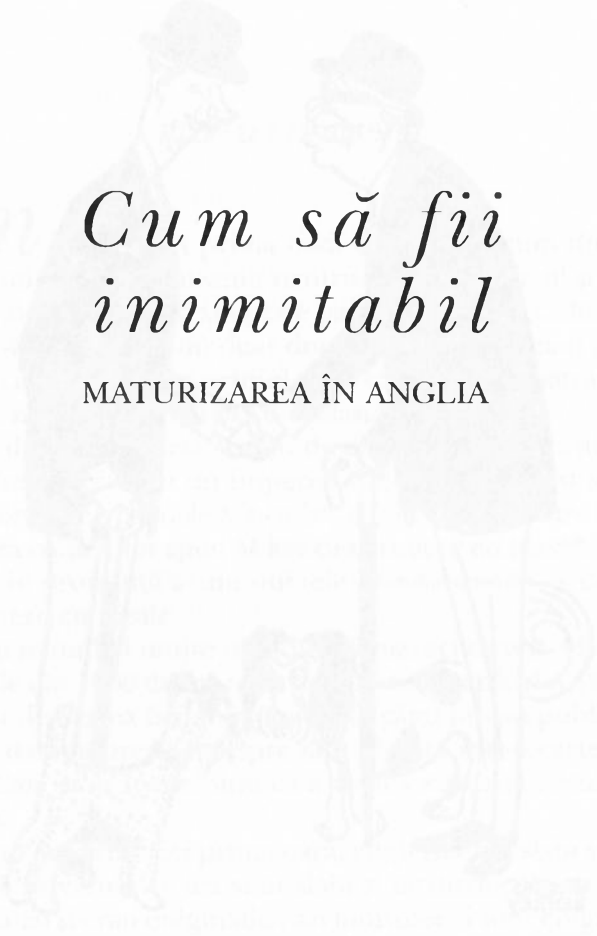

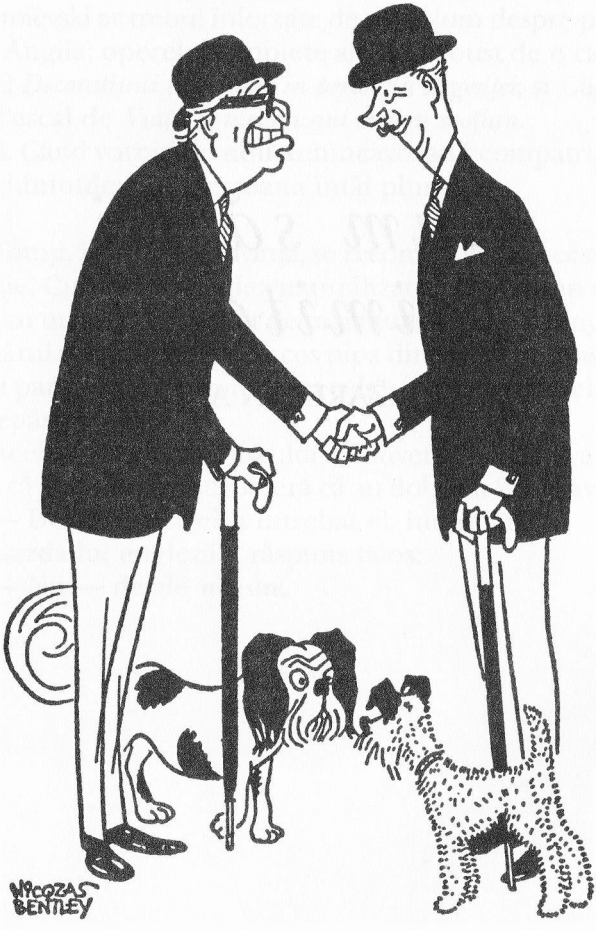

Cea mai sinceră măgulire

maturizarea

M-am întâlnit prima oară cu Anglia acum douăzeci și unu de ani. Am venit pentru două săptămâni și am rămas aici. Ca bărbat, am peste patruzeci de ani; ca locuitor al Marii Britanii am doar douăzeci și unu. Aveam șapte ani când s-a născut primul meu copil. Am îmbătrânit; Anglia nu se poate lăuda cu același lucru.

În ultimii douăzeci și unu de ani Anglia m-a câștigat pe mine și a pierdut un Imperiu. Câștigul net a fost mic. Îmi pronunțam numele Me-cash*, dar în zilele noastre majoritatea oamenilor spun Mikes ca să rimeze cu *likes***. Imperiul își pronunță acum numele *Commonwealth* — ca să nu rimeze cu nimic.

S-au schimbat multe în ultimii douăzeci de ani. Marea Britanie din 1960 diferă mult de Marea Britanie din 1938, și chiar de Marea Britanie din 1946, când mi-am publicat prima dată impresiile despre țara aceasta într-o carte cu titlul *Cum să fii străin*. Simt că a venit vremea să revizitez Anglia.

Când am venit aici prima oară, englezii erau slabi și taciturni, în vreme ce azi sunt slabi și taciturni. Pe atunci mormăiau și erau enigmatici; azi mormăie și sunt enigmatici. Pe atunci erau cinstiți, agreabili, dar nu prea iuți la minte; azi sunt cinstiți, agreabili, dar nu mai iuți la minte. Pe atunci, vorbeau tot timpul despre vreme într-un fel cam

---

* Me-cash — pronunțat „Mi-cheș". (*N.t.*)

** Mikes — pronunțat „Maiks", likes — pronunțat „laiks". (*N.t.*)

plicticos; azi vorbesc tot timpul despre vreme într-un fel cu mult mai plicticos. Pe atunci, interesele lor principale erau crichetul, caii și câinii, în vreme ce azi interesele lor principale sunt câinii, caii și crichetul. Pe atunci, subiectele de bază din ziare erau sexul, crimele și banii, în vreme ce azi sunt banii, banii, banii și crimele cu un pic de sex strecurat printre ele, așa, de ochii lumii. Pe atunci, Marea Britanie era inundată de străini înfloritori[4] și nu-i plăcea asta. Azi, străinii poartă nume ca *vizitatori, turiști* și alte nume năstrușnice — și în cazuri de extremă urgență, când lipsește prea mult valuta străină — chiar Distinși Europeni. Trebuie să avem cu toții cea mai mare grijă, pentru că asemănarea dintre un Distins European și un străin afurisit e cât se poate de înșelătoare.

Pe atunci, britanicii călătoreau pe Continent, beau ceai cu lapte la Paris, mâncau friptură de vită și budincă Yorkshire la Monte Carlo, își țineau unul altuia companie peste tot și erau mândri de insularitatea lor; azi beau ceai cu lapte la Paris, mănâncă friptură de vită cu budincă Yorkshire la Monte Carlo, își țin unul altuia companie peste tot și sunt mândri de cât de cosmopolitani au devenit.

În zilele acelea fericite — cu sau fără criză la München —, nimeni nu prea știa unde e Cehoslovacia: conta prea puțin. Azi Bomba lui Damocles ne atârnă deasupra capetelor, dar nimănui nu-i pasă: contează prea mult. Pe atunci, „ajunsul pe lună" era încă o metaforă și nu un program pe termen scurt. „Exploatatorul" era încă *rentierul* și nu cazangiul în grevă. Nu aveam bufeturi expres și nici rock'n'roll. Pe atunci, era la modă să privești înainte cu groază și nu să privești înapoi cu mânie. După război n-ai fi zis că vom supraviețui euforiei victoriei; totuși, azi suntem aproape la fel de înstăriți ca nemții. Ne spunem unul

---

[4] Acesta este un eufemism pentru *înfiorători* — un cuvânt pe care n-ar trebui să-l pronunțați niciodată.

altuia cu mândrie că n-am avut niciodată o viață mai roz, dar de fapt vrem să spunem că o ducem bine, dom'le.

O, da, dacă vreți să fiți un englez modern — un englez al anilor '60 — trebuie să respectați un set nou-nouț de reguli. Iată-le.

G.M.

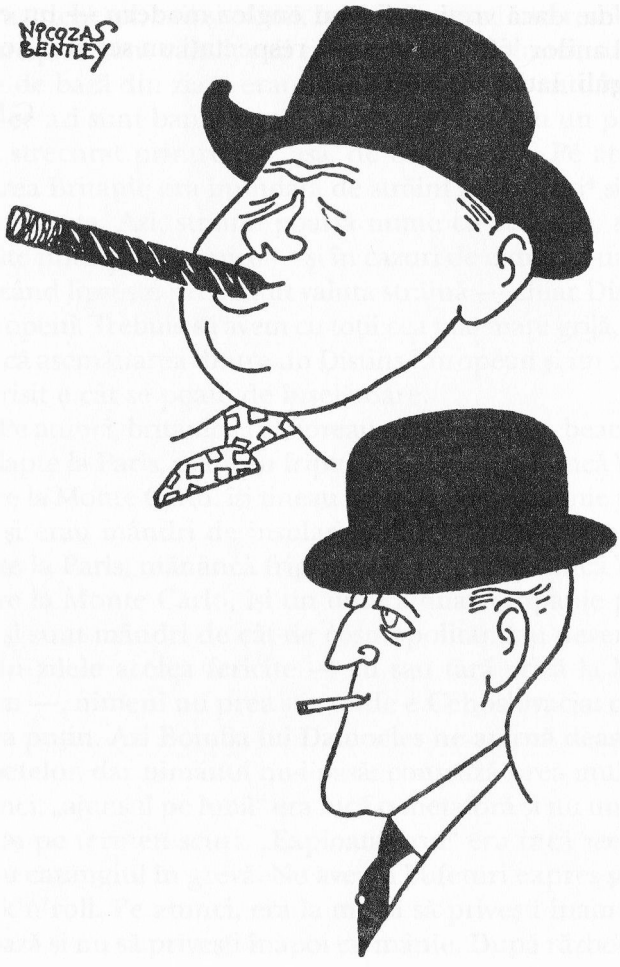

Prosperitate versus *bogății*

I. ENGLEZA MODERNĂ

cum să fii prosper

Dacă vreți să fiți un englez modern, trebuie să fiți prosper, sau, de preferință, bogat. Bogăția are în comun cu dreptatea faptul că nu-i destul să fiți bogat, trebuie să pară de la o poștă că sunteți bogat. Totuși, englezii sunt de felul lor o rasă modestă, așa că nu puteți să faceți paradă. De fapt, trebuie să vă ascundeți bogăția într-un fel ostentativ, pseudomodest, de parcă de fapt ați fi sărac. Cel mai mare avantaj fiind că puteți fi, de fapt, cât de sărac vreți.

Acum câtăva vreme era mult mai greu să fii bogat, dar pentru că bogații nu prea erau la modă atunci — mai bine zis erau chiar vulgari — lucrul acesta nu conta. În urmă cu câțiva ani, un Rolls Royce sau un Bentley era obligatoriu și era recomandabil să ai o reședință. Astăzi, doar afaceriștii ajunși bogați peste noapte, baronii comerciali vulgari și ultimii măscărici de televiziune cumpără Rolls-uri și Bentley-uri noi. Patricienii folosesc mașini Austin Seven, Miniminor, scutere și biciclete, poate Rolls-uri *foarte* vechi, sau Jensen-uri și Bristol-uri (ultimele două costând cam 4 000 de lire fiecare, dar nefiind recunoscute de mase).

Mi-ar lua prea mult codificarea artei totale de a arăta prosper și de a te purta în această Eră a Prosperității, dar regulile de bază sunt următoarele:

1. Trebuie să vă cumpărați un loc la țară. Spuneți, ca din întâmplare: „O... avem o cocioabă dărăpănată în Suffolk..." Dacă puteți arunca o asemenea frază cu nonșalanță și dacă învățați să roșiți cu modestie când o pronunțați,

veți da negreșit impresia că aveți un conac pe 227 de acri, cu treizeci și patru de căsuțe dependente, optsprezece servitori în livrea și cinci grajduri de cai de curse. De fiecare dată când am vizitat conacele prietenilor mei, am găsit colibe mici, dărâmate, unde găteai pe primusuri și unde, dacă aveai nevoie de apă, erai liber să mergi pe jos o jumătate de oră pentru ea. Aveai, totuși, dreptul să spui în loc de o milă opt sute de yarzi*, care par cu mult mai mult.

2. Trebuie să deveniți amfibiu și să puneți mâna pe o ambarcațiune. Aici iar trebuie să-i spuneți „mica mea șalupă" sau chiar „șlepul meu mititel", ca și când ar fi un iaht care-l face de rușine pe Onassis. Dar merge o șalupă sau un șlep din cauciuc la mâna a doua sau orice barcă veche.

Și e o idee bună să apăreți la birou — mai ales lunea dimineața — într-un blazer bleumarin cu nasturi de metal lucitori, cu o șapcă de marinar în loc de pălărie; și să cărați relaxat și distrat un sextant, o ancoră și o elice.

3. Trebuie să vă alegeți prietenii cu cea mai mare grijă. Titlurile nu mai sunt la modă. Dacă aveți unul, păstrați-l sub pălărie și în locuri reci: v-ar putea fi iar de folos într-o zi. În zilele noastre ducilor nu li se spune „Excelență", ci Bobby și Reggie; arhiepiscopilor li se spune „arhiepi"; și fiicelor de conți li se vorbește de parcă ar fi ființe umane obișnuite. Fostele și potențialele debutante sunt utile doar dacă lucrează în edituri. Cei mai căutați sunt grecii, pentru că umblă vorba că fiecare grec e milionar; manechinele italiene sunt de asemenea foarte populare; suedezii (bărbați) sunt în regulă, dacă-s înalți și foarte tăcuți. În cazuri de urgență se pot folosi persanii și prinții.

4. Dacă sunteți, din întâmplare, măcelar sau șofer de camion veți fi ajutat pe drumul spre prosperitate de câști-

* Yard — unitate de lungime engleză, echivalentă cu 0, 9144 m. (*N.t.*)

guri periodice de 225 000 de lire la pariurile de la fotbal. În asemenea cazuri se impune să afirmați că acest câștig nu vă va influența nici un pic stilul de viață (la urma urmei, ce importanță are un sfert de milion dacă aveți deja o mașină de spălat și un televizor?) și că nici nu vă trece prin minte să renunțați la slujba plătită cu 7 lire și 10 șilingi pe săptămână.

3. În cele din urmă, în această Eră a Prosperității trebuie pur și simplu să jucați la Bursă. Trebuie să învățați câteva expresii noi pentru această ocazie, precum „acțiuni", și „zi de lichidare", și „prevedere", și „societate de investiții cu capital variabil". Trebuie să țineți minte că broker-ul dumneavoastră va spune că piața e „ușoară", când e foarte dificilă. Când citiți rubricile financiare, trebuie să țineți cont că atunci când ziaristul spune că „oțelurile strălucesc azi" folosește singura glumă permisă unui biet editor din City și ați face bine să zâmbiți. Altfel spus, ideea de bază, foarte simplă, este să cumpărați acțiuni ieftin, să așteptați până cresc din ce în ce mai mult și apoi să le vindeți. Nu-i bine să cumpărați acțiuni (vă rog să mă scuzați, vreau să spun stoc) la un preț ridicat și să așteptați până ce scad din ce în ce mai mult.

Eu unul nu joc la Bursă, pentru că e imoral. Îmi împrumut banii, cât se poate de moral, băncii mele, îi las pe *ei* să se joace cu ei și să obțină un profit de 120% și să-mi plătească 2% dobândă din care îmi plătesc impozitul pe venit și mă simt un membru virtuos și folositor al comunității.

despre efortul de a rămâne sărac

E mult mai greu să încerci să rămâi sărac. Într-adevăr, trebuie să te întrebi: merită? Să spunem lucrurilor pe nume: sărăcia nu-ți mai aduce bucurie.

La puțină vreme după război, clasele sărăcite pe neașteptate au câștigat mult prestigiu. Acești Noi Săraci erau zgomotoși și lăudăroși — adevărați *nouveaux pauvres**. Făceau tot timpul pe grozavii, pretinzând că sunt foarte săraci. De îndată ce sugerai o excursie cu autocarul la Hitchin sau doar ideea de a cumpăra o înghețată de ciocolată, le luceau ochii de plăcere și îți spuneau cu multă mândrie: „Nu ne putem permite." Sărăcia lor era la fel de ostentativă și de vulgară ca un Daimler placat cu aur, cu tapițerie din piele de leopard, la celălalt capăt al globului financiar, dar în vreme ce expunerea bogățiilor comerciale era *vieux jeu***, Noii Săraci reprezentau, cel puțin, un nou fenomen social. Erau fericiți pentru că nu puteau să-și permită nimic; se distrau copios luând peste picior plăcerile altor oameni. Le luceau de mândrie ochii și pantalonii.

Apoi s-a pogorât peste noi Prosperitatea de la începutul anilor '50 și a stricat tot. I-a luat pe nepregătite pe Săraci și le-a dezorganizat legiunile. Vreun an sau doi au acceptat Prosperitatea cu un oftat. Duse erau timpurile când contabilii se îmbrăcau ca niște țigani; acum fiecare țigan este îmbrăcat ca un contabil. Apoi, la câțiva ani după lovitura inițială, a izbucnit revolta împotriva respectabilității. Precursorii, avangarda cea mai vizibilă și mai zgomotoasă, au fost „Teribilii", dar n-au fost singurii. Oricine avea importanță a protestat în felul lui. Jegul, puloverele murdare și fețele nebărbierite au ajuns iar la modă; alții au salutat convulsiile și gemetele răgușite ale adolescenților lipsiți de grație ca pe o nouă artă; tineri mânioși au scuipat clasele mijlocii; la rândul lor, alții și-au schimbat mobila veche cu scaune și canapele noi și incomode. Și câțiva le-au dat o vacanță de două luni șoferilor lor în uniformă, au plecat să facă autostopul în Franța și au trăit în corturi.

* „Noii săraci" (în franceză în original). (*N.t.*)

** „De modă veche" (în fr. în original). (*N.t.*)

Joz gu respecabilitatea!

Dar nu era cale de scăpare. Afurisita aia de Prosperitate ne ajunsese pe toți din urmă. Tinerii mânioși au continuat să scuipe clasele mijlocii și au făcut o avere frumușică din încasări; tinerii cântăreți spasmodici au început să-și scuture coamele în timp ce gemeau, devenind astfel chiar și mai bogați decât tinerii mânioși; cei care făceau autostopul și trăiau în cort s-au întors și banii au curs fără oprire pentru toată lumea.

Cum să rămâi sărac? — se întreabă avocatul îngrijorat. Nu-i ușor. Noii Săraci de anul trecut duc o luptă fără sorți de izbândă. Ca să rămâi sărac ai nevoie de cât se poate de mult talent și de ingeniozitate. (Și doar bătrânii pensionari și câțiva oameni refractari reușesc — spre rușinea noastră.) La drept vorbind, totul conspiră împotriva săracilor și încearcă să-i deposedeze de sărăcia lor. În plus, au avut ghinion. De exemplu, s-au mutat în cartiere precum Islington, ca să arate cât de nevoiași și săraci sunt. Totuși, în loc să-și consolideze mizeria, au reușit să transforme Islington-ul într-un cartier la modă.

Ce-a mai rămas? N-are rost să spuneți că nu vă permiteți o mașină, pentru că toată lumea își poate permite o mașină. N-are sens să pretindeți că n-aveți bani, pentru că trebuie doar să vă strecurați capul în biroul directorului băncii dumneavoastră și, înainte să apucați să spuneți „Mă iertați, am greșit camera", el o să arunce cu vreo două sute de lire în dumneavoastră. (Nu înțeleg niciodată de ce se obosesc oamenii să jefuiască bănci. Nu pot să *ceară* banii?)

Atunci, cum să rămâi sărac? Nu pot să vă dau o rețetă simplă, ci doar câteva ponturi.

1. Mi se pare că jocurile de noroc sunt aproape întotdeauna un mijloc sigur. Nu există nici o limită pentru pariuri pe cai și câini. Cel mai sigur mod de a pierde bani este risipirea lor.

2. Încercați să cultivați pământul. Le dă croitorilor manuali obosiți și directorilor de lanțuri de magazine epuizați

un aer proaspăt de ţară şi în plus îi ajută să scape de orice sumă de bani. După război am văzut o scrisoare scrisă de Marcel Pagnol pentru Sir Alexander Korda; suna cam aşa (citez din memorie): „Am descoperit un mijloc de-a dreptul nemaipomenit de a pierde bani. Se numeşte cultivarea pământului. Realizarea de filme nici nu se compară cu ea. La urma urmei, un film poate avea succes şi poţi scoate bani din el. Lucru care nu se întâmplă niciodată din cultivarea pământului. Cultivarea pământului este sigură. Nu trebuie să-ţi faci griji: te va ruina cât ai zice peşte."

3. Apoi rămâne întotdeauna calea necinstită. Vreau să spun că puteţi întotdeauna să pretindeţi că sunteţi sărac, doar pentru a păstra încrederea şi afecţiunea prietenilor dumneavoastră. Cine poate să vă împiedice să umblaţi după un împrumut de o jumătate de coroană în vreme ce aveţi acasă pusă deoparte o rezervă frumuşică? Desigur, faptul că aveţi bani nu e ruşinea, ci doar nenorocul dumneavoastră, dar unii oameni n-or să înţeleagă. Şi vai, banii provoacă o grămadă de divergenţe, de vrajbe şi multă nefericire inutilă. Într-un bufet expres din Soho am văzut odată un tânăr nefericit pe culmile disperării, ostracizat de tovarăşii lui pentru că îşi cumpărase un picup şi ei descoperiseră că dăduse pentru el un cec valabil.

cum să ai conştiinţă de clasă

Dacă vreţi să deveniţi un englez modern, trebuie să căpătaţi conştiinţă de clasă.

1. Dacă aparţineţi aşa-ziselor sfere mai înalte ale societăţii, bineînţeles că nu veţi lăsa niciodată să se vadă lucrul acesta. Veţi desconsidera pur şi simplu (nu cu un surâs superior, ci pur şi simplu cu unul plin de compasiune)

bietele creaturi ridicole care nu cunosc convențiile lumii dumneavoastră. Nimic nu v-ar putea amuza mai mult decât să auziți pe cineva care i se adresează celui de-al treilea fiu al unei marchize în stilul cuvenit celei de-a doua fiice a unui conte.

Trebuie să recunosc că adesea încă mi se mai par complicate regulile acestea. Deunăzi am primit o invitație la o petrecere de la un prieten de-al meu care e baronet. Invitația era semnată de soția lui — R. S.V. P. Am căutat în cărțile mele sfaturi în legătură cu felul în care ar trebui să mă adresez pe plic celei de-a doua soții a unui baronet. „Dacă fata unui om de rând...", am citit, apoi m-am oprit, am ridicat receptorul, am sunat-o pe doamna în cauză și am întrebat-o: „Eileen, ești fata unui om de rând?"

Ea a zis: „Ce dracu' vrei să spui?"

I-am zis: „Bine. Ești un om de rând. Unul care devine tot mai de rând pe zi ce trece."

Așa s-a rezolvat problema. Totuși, rămân alte probleme. Unul din cele mai exasperante cazuri peste care puteți da este o Doamnă decorată cu Ordinul Imperiului Britanic, căsătorită cu un baronet sau un lord. Talentul, ingeniozitatea și hotărârea pot rezolva chiar și această problemă. Dacă auziți de ce-a de-a treia fiică a unei marchize căsătorită cu un arhiepiscop ar trebui să evitați combinația cu grijă.

2. Un alt mijloc excelent prin care aristocrația britanică îi scoate din minți pe bieții străini — mai ales americani — este schimbarea numelor. Faptul că băiatul cel mare al Lordului Upperstone se numește Lord Ipswich, în vreme ce băiatul lui cel mic este Domnul Hinch nu înseamnă că-s amândoi bastarzi. Fata cea mare a nobilului Lord poate fi Distinsa Doamnă Cynthia Cunliffe-Green și fiica lui cea mică Distinsa Mary Cumberland — pe bună dreptate. Și dacă nici măcar asta nu-l face s-o ia razna pe

Vox Populi

bietul spectator, atunci intervine treaba cu „cum se numea atunci". În memorii de feldmareșali găsiți pasaje de tipul:

„M-am dus atunci la Reședința Viceregelui și am cerut să-l văd imediat pe Lordul Irwin (cum se numea atunci). Am dat mâna în felul cel mai prietenesc cu putință cu Lordul Halifax (cum încă nu se numea), dar i-am spus neînduplecat: «Domnule Wood» (cum nu se mai numea), am început, «tocmai am primit un mesaj de la Domnul Churchill (cum se numea atunci) despre Sublocotenentul Birch (cum se numește încă) etc. etc.»"

3. Dacă aparțineți oricărei alte clase (în afară de cea mijlocie inferioară — a se vedea mai jos) vă puteți lăuda tot timpul cu originile dumneavoastră. Dacă sunteți din Bermondsey (sau Stockton-on-Tees sau Hartley Witney), atunci repetați tot timpul că „oamenii din Bermondsey (sau Stockton-on-Tees sau Hartley Witney) sunt cei mai grozavi oameni din lume". Acesta e doar un alt fel de a spune că și dumneavoastră sunteți unul din cei mai grozavi oameni din lume și că vă iubiți, vă respectați și vă admirați.

4. Clasa căreia *nu*-i aparțineți și de care nu sunteți deloc mândru este clasa mijlocie inferioară. Nimeni nu spune niciodată despre sine că aparține clasei mijlocii inferioare. Clasei muncitoare, da; clasei mijlocii superioare: cu siguranță; clasei mijlocii inferioare: niciodată! Clasa mijlocie inferioară este, într-adevăr, *per definitionem*, clasa căreia îi aparține majoritatea populației cu excepția celor câtorva mii de oameni pe care-i cunoașteți.

5. Pe vremuri, oamenii aspirau la clase mai înalte. De când și-a făcut efectul literatura tinerilor mânioși, destul de puțini oameni susțin că au o origine mai joasă decât cea pe care o au, de fapt. (Folosesc aici cuvântul „joasă" în cel mai rău sens snob cu putință.) Locul celor de sus e luat de cei de jos. Cunosc oameni care se duc în secret la cursuri serale de elocuție ca să capete un accent londonez.

Alții exersează accentul din Wigan*. Și mai cunosc alții care ar fi cât se poate de rușinați dacă publicul larg ar afla că tații lor au fost, de fapt, contabili și nu oameni de serviciu, băcani de la sat și nu porcari, avocați și nu hoți de buzunare.

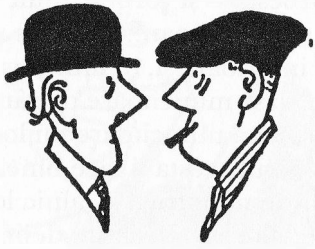

* Târg din nord-estul Angliei, situat la nord-est de Liverpool. (*N.ed.*)

noua clasă conducătoare

Englezii vorbesc — și vorbesc mult — de clase superioare, mijlocii și muncitoare. Vorbesc și de clase mijlocii superioare și inferioare și, în ultima vreme, au început să menționeze o clasă muncitoare de vârf — doar ca să se potrivească între clasa muncitoare mijlocie și clasa mijlocie inferioară. Lucrul acesta îi face bineînțeles pe deplin conștienți de cât de nepotrivit și jalnic le e limbajul pentru a descrie celelalte 120 de caste delimitate clar și cele 413 subcaste ale societății engleze. Cum ar fi stratul inferior-mijlociu-superior al segmentului inferior al clasei mijlocii superioare? Cum ar fi mijlocul-mijloc al segmentului mijlociu al clasei de mijloc? Și cum puteți face diferența între oamenii din segmentul de vârf al clasei mijlocii superioare care totuși nu intră defel în segmentul inferior al clasei superioare?

Între timp, englezii continuă să creadă cu sfințenie în egalitate. Egalitatea e o noțiune pe care englezii au dat-o umanității. Egalitatea înseamnă că ești la fel de bun ca cel de alături, dar cel de alături nu e nici pe jumătate la fel de bun ca tine.

Totuși, încet, dar ineluctabil, întreaga structură este întoarsă cu susul în jos. O, da, avem încă o aristocrație cu două ramuri principale: vechile familii de lorzi care-i desconsideră pe baronii afacerilor și viconții vânzărilor de acțiuni care-i desconsideră pe foștii lorzi. Dar în vreme ce oamenii încă insistă să-și trimită copiii la o școală bună (și prin școală bună nu trebuie să se înțeleagă o școală unde

Noblețea noastră enigmatică

se predă bine); în vreme ce pentru câțiva este încă o problemă serioasă felul în care trebuie să se adreseze fiicei celei mai mari a unui viconte căsătorită cu un arhidiacon; în vreme ce unii oameni care au obținut cele mai mari note la cursul de istorie feniciană de la Cambridge se așteaptă încă să devină directori de fabrici de bere prin naștere; în vreme ce doctorii și avocații sunt încă mânioși pentru că notarii și contabilii autorizați se consideră „oameni cu diplomă" și în vreme ce toți continuă să creadă că profesioniștilor le-a mai rămas niște prestanță — în tot acest timp Marele Om de Afaceri preia rolul de bază în societate cu o mână sigură și un zâmbet liniștit.

Banii sunt pe cale să facă marea cucerire. Un titlu nu va aduce bani; banii vor aduce titlul. Marea bătălie se înfierbântă zi de zi. Batalioane de directori de companie călare pe caii albi ai prosperității, fluturându-și conturile de cheltuieli, cu fețele vopsite-n roșu de Burgundia, urlând faimosul lor strigăt de luptă: „Ura pentru Câștigurile de Capital!", iau cu asalt vechile ziduri ale privilegiilor. Stâlpii ordinii prestabilite — care n-a fost nici măcar crăpată de Socialiști — se prăbușesc sub asaltul lor. Fiii sclipitori nu mai aspiră să devină Lorzi Cancelari: visează să controleze mari agenții de publicitate. Curând oamenii nu se vor mai lăuda pentru că provin dintr-un lung șir de generali sau judecători, ci dintr-un lung șir de brokeri. Curând prin talent se va înțelege talentul de a face bani. Un geniu este cineva care face mulți bani.

Va veni curând — încercarea decisivă, prin care Marea Afacere va face oferta ei mortală Puterii. Și dacă afacerea merge bine — așa cum ar trebui — celor care au deținut înainte controlul nu li se va cere să rămână la posturi.

cum să eviți călătoriile

„Călătoria" este numele unei boli moderne care a devenit violentă pe la jumătatea anilor '50 și continuă să se extindă. Boala — numele ei științific este *travelitis furiosus* — este răspândită de un microb numit prosperitate. Simptomele ei se pot recunoaște ușor. Pacientul nu mai are stare la începutul primăverii și începe să alerge de la o agenție de turism la alta strângând informații inutile despre locuri pe care n-are de gând să le viziteze, studiind broșuri etc.; apoi, el, sau de obicei ea, va da o raită pe la croitori, modiste, solduri de vară, magazine cu articole sportive și va cheltui o sumă de trei ori și jumătate mai mare decât el sau ea își poate permite; în cele din urmă, în august, pacientul se va urca într-un avion, tren, autocar sau într-o mașină și va porni spre locuri străine laolaltă cu mii de tovarăși de suferință, nu pentru că este interesat sau atras de locul spre care se îndreaptă, nici pentru că-și permite să meargă acolo, ci pur și simplu pentru că nu-și permite să nu meargă. Boala este cât se poate de contagioasă. În zilele noastre, te poți îmbolnăvi de călătorită în străinătate cam cum te îmbolnăveai de gripă în anii '20, atâta doar că e și mai și.

Rezultatul este că în lunile de vară (și în ultimii ani și iarna) toată lumea e în mișcare. În Positano n-auzi deloc italiană, ci doar germană (pentru că Anglia nu-i singura victimă a bolii); în unele părți din Franța nu te poți descurca dacă nu vorbești americana; și limba oficială din Costa Brava este engleza. Nu m-aș mira să văd în Blanes sau Tossa

de Mar un anunț cu: *Aqui Se Habla Español* — aici se vorbește spaniola.

Care e scopul acestor călătorii? Fiecare naționalitate are unul propriu. Americanii vor să-și facă poze în: (a) Trafalgar Square, cu porumbeii, (b) în Piața San Marco din Veneția, cu porumbeii și (c) în fața Arcului de Triumf din Paris, fără porumbei. Ideea este pur și simplu să strângă dovezi documentate că *au fost acolo.* Neamțul călătorește ca să-și verifice ghidurile: când vede că Ponte di Rialto este acolo unde trebuie să fie, că Turnul este la locul lui în Pisa și că este înclinat în unghiul promis — bifează lucrurile acestea în ghidul lui și se întoarce acasă mulțumit că n-a fost înșelat. Dar englezii de ce călătoresc?

Mai întâi, pentru că așa face vecinul lor și au luat microbul de la el. Apoi, au fost învățați că prin călătorii își lărgesc orizontul și, cu toate că au descoperit tristul adevăr că orice ar face călătoria pentru minte mâncarea elvețiană sau nemțească lărgește cu siguranță alte părți ale corpului, vechea noțiune tot mai există. Dar în cele din urmă — și poate mai ales — călătoresc ca să evite străinii. Aici, în Anglia noastră cosmopolită, ești întotdeauna expus pericolului de a te întâlni cu tot soiul de străini ciudați. Nu se întâmplă același lucru când călătorești în Europa, dacă aranjezi lucrurile cu inteligență. Cunosc mulți englezi care călătoresc în grupuri, stau în hoteluri în care și personalul este englez, mănâncă friptură de vită și budincă Yorkshire duminica și *rarebit** vels și grătar și budincă din rinichi în timpul săptămânii, peste tot în Europa. Scopul principal al englezului în străinătate este să întâlnească oameni; vreau să spun, desigur, englezi de treabă care stau alături sau pe o stradă vecină. De obicei îți eviți vecinul („Cel mai bine e să stai de unul singur", „Noi îi lăsăm în pace pe alții și vrem să fim lăsați în pace" etc. etc.).

* Friganele de pâine unse cu brânză topită în bere. (*N.t.*)

Dacă vă întâlniți cu vecinul de alături pe High Street sau la ușa din față pretindeți că nu-l vedeți sau, în cel mai bun caz, dați din cap cu răceală; dar dacă vă întâlniți cu el în Capri sau în Granada, îmbrățișați-l cu drag și faceți-i cinste cu un pahar sau două; ați putea chiar descoperi că la urma urmei e un tip de treabă și că ați fi putut amândoi la fel de bine să rămâneți acasă în Chipping Norton.

Însă toate acestea se referă la călătorii pentru publicul larg. Dacă vreți să nu dați impresia nefericită că aparțineți clasei mijlocii inferioare, trebuie să învățați *snobismul elementar al călătoriei*:

1. Evitați orice loc frecventat de alții. Spuneți: toate hotelurile sunt pline, nu se poate ajunge nicăieri. (Nimeni nu va remarca: hotelurile sunt *pline de oameni care chiar au reușit să intre.*)

2. Mergeți mai departe și încercați să evitați toate locurile suficient de interesante ca să atragă alți oameni — sau, cum preferă alții să spună, trebuie să renunțați la calea bătătorită. În practică înseamnă ca în Italia să evitați Veneția și Florența, dar să vizitați câteva sate de pescari murdare și sărăcăcioase de care n-a auzit nimeni; și dacă aveți ghinionul să ajungeți la Florența, evitați Galeria Uffizi și refuzați să vă uitați la *David* al lui Michelangelo. Intrați, în schimb, într-o cârciumioară murdară de la periferie, unde se presupune că mâncarea toscană e divină și unde puteți asculta un acordeonist beat și surd.

3. Desigur, principala problemă este *unde* să mergeți? Nu-i o întrebare ușoară. *Hoi polloi* pot să meargă la Paris sau în Spania, sau pe Riviera sau în Interlaken, dar o alegere atât de evidentă cu siguranță nu va fi bună pentru oricine are un pic de respect de sine. Există un grupuleț internațional care impune moda și trebuie să țineți cont de el. Acum câțiva ani, au descoperit Capri, dar acum Capri e plin ochi de oameni de afaceri nemți și englezi, așa că nu vă puteți apropia de locul ăsta. Ischia a fost la modă

un sezon sau două, dar și ea a fost invadată de oameni de afaceri, așa că Ischia iese din discuție. Majorca era următoarea pe listă, dar a devenit de-a dreptul ridicolă în ultimii ani: este acum un amestec ciudat de München și Oxford Street și n-are nimic de oferit (pentru că, nu-i nevoie s-o spunem, frumusețea și strălucirea soarelui nu contează). Insula vecină, Ibiza, a fost principala destinație până anul trecut, dar oamenii de afaceri au ajuns și în Ibiza, așa că o să duhnească până vara următoare. În prezent, pot să vă recomand Tanger; și Rhodos este destul de sigură. Anul următor, cine știe, puteți încerca iar să mergeți în Capri.

Aduceți-vă aminte: călătoriile trebuie să vă facă sofisticat. Când vă cumpărați suvenirurile și mai târziu când vă referiți nepăsător — trebuie neapărat să exersați nepăsarea la vreo mâncare străină, ar trebui să vorbiți de lucrurile acestea în original. Chiar și puiul prăjit sună destul de romantic dacă vorbiți de *Backhendl*; și veți obține mai multe puncte remarcând nepăsător — foarte nepăsător, repet — că ați fost la un mic *Madkurve kan medbrings* lângă Copenhaga, decât admițând că ați fost într-un loc în care ați mâncat sandvișurile aduse de acasă și ați comandat doar bere.

Totuși, este posibil ca mania pentru călătorii să fie în scădere. Mă întreb dacă un prieten de-al meu din Roma era doar un excentric sau precursorul unei noi ere de snobism.

— Nu mai călătoresc deloc, mi-a spus. Stau aici pentru că vreau să-mi întâlnesc prietenii din toată lumea.

— Ce anume vrei să spui? l-am întrebat.

— E simplu, mi-a explicat el. De fiecare dată când merg la Londra, prietenul meu Smith e sigur în Tokyo și Brown în Sicilia. Dacă merg la Paris, Dupont e sigur la Londra și Lebrun în Madagascar sau la Lyon. Și așa mai departe. Dar dacă stau la Roma, e cât se poate de sigur că toți

prietenii mei or să vină aici într-un moment sau altul. Pentru mine, lumea înseamnă *oameni.* Stau aici pentru că vreau să văd lumea.

Și a adăugat după o scurtă pauză:

— În plus, stând acasă îți lărgești orizontul.

despre snobismul vinului

O dezvoltare semnificativă a ultimului deceniu este faptul că snobismul vinului a ajuns în Anglia. Înainte de război, doar câțiva oameni de știință pensionați, de nivel universitar, știau că mai există și alte vinuri în afară de cele de Xeres și de Porto. Dacă ai fi cerut (bineînțeles că nu cereai niciodată) vin într-un bar, barmanul te-ar fi considerat un nebun periculos și ar fi sunat la 999; astăzi, majoritatea barurilor din Marea Britanie, Irlanda de Nord și insulele din Canalul Mânecii sunt mândre să-ți servească „vin la pahar".

Totuși, sunt probleme cu vinul servit în restaurante. Dacă, atunci când invitați o doamnă la prânz, arătați că nu vă pricepeți la vinuri, vă va considera un țărănoi necioplit. Aveți într-adevăr noroc dacă scăpați basma curată cu o remarcă de o ignoranță crasă atâta vreme cât sună bine, pentru că nici prietena dumneavoastră nu va ști nimic despre vin. Orice bărbat care știe că Graves este Bordeaux alb, Chablis este vin alb de Burgundia, și Claret este Bordeaux roșu este calificat pentru prima Catedră de Snobism al Vinului care ar fi înființată la o universitate britanică. Majoritatea oamenilor nu știu decât că un Hock este un vin alb de Rin și sunt mereu uimiți de ignoranța nemților care n-au auzit ei înșiși de Hock.

Desigur, se poate spune că sunteți un adevărat expert când începeți să fiți în stare să recunoașteți tipul și anul vinului servit. Există două — și numai două — feluri de

a face asta: (1) Trageți cu coada ochiului la etichetă când nu se uită nimeni. (2) Mergeți la cacialma.

Nu mai e altă cale. Am fost odată oaspetele celui mai faimos producător alsacian de vinuri a cărui familie e din moși-strămoși una de viticultori. L-am întrebat dacă poate recunoaște un vin gustându-l. A zis că, atâta vreme cât nu ia un Madeira drept Mâcon sau propriul lui vin drept Xeres spaniol, nu poate fi sigur. Ar putea să-și recunoască propriul vin? Nu neapărat, a răspuns. Ar putea să spună anul de fabricație? Ei bine, a zis, există anumiți ani deosebiți și n-ar lua, să zicem un vin din 1952 drept unul din 1948 — dar, în afară de cazurile tipice, nu poate fi sigur. Vinul din același an poate fi diferit în funcție de partea de deal unde a fost obținut; și pentru un expert chiar și sticlele care vin din același butoi pot avea un gust diferit. Atunci ce poate să facă bietul snob, amator de vin? Nu puteți să dați tot timpul din cap când ospătarul vă toarnă vin și vă cere să-l gustați. Tot murmurând încetișor, aprobator, dați pur și simplu impresia că nu vă pricepeți deloc la vin și în zilele noastre e mai mult decât poate îndura orice englez cu respect de sine. Vă pot da trei ponturi importante în această privință. Dar indiferent pe care-l alegeți (și toate trei pot fi încercate succesiv), trebuie întâi să faceți exerciții acasă. Întâi de toate, trebuie să învățați numele câtorva vinuri faimoase (Traminer, Ribeauville, Pouilly-Fuissé etc.), precum și cu ce se potrivește fiecare când comandați. A existat o școală care încerca să fie din cale afară de deschisă la minte comandând, să zicem, vin roșu de Burgundia cu pește, însoțit de exclamația: „Sunt deschis la minte, comand pur și simplu ce-mi place" — dar e în declin și nu e recomandată. Însoțitoarea dumneavoastră și-ar putea face griji ca nu cumva cei de la masa de alături, care habar n-au că sunteți deschis la minte, să vă considere un bădăran neștiutor. Aici trebuie să menționez că, în vreme ce dumneavoastră studiați lista de vinuri, prietena

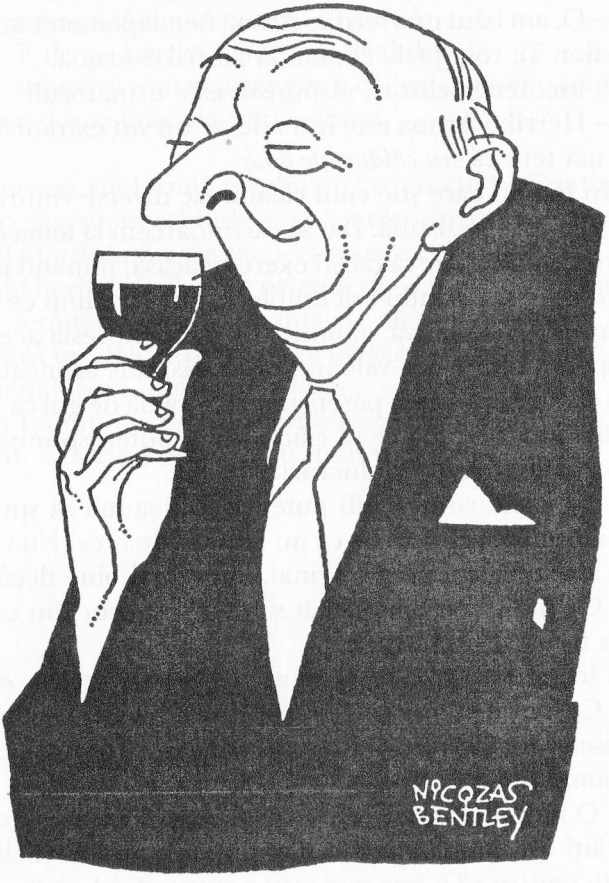

Un mic Margaux impertinent

dumneavoastră poate să vă facă o sugestie utilă. Poate spune:

— O, am băut un Herriko-Arnoa nemaipomenit în Țara Bascilor. Te rog, Jack, comandă Herriko-Arnoa.

În asemenea cazuri, răspunsul este următorul:

— Herriko-Arnoa este într-adevăr un vin extraordinar. Dar mă tem că *nu călătorește bine.*

Un bărbat care știe cum călătoresc diverse vinuri este pur și simplu irezistibil. Dar să ne întoarcem la tema dumneavoastră: trebuie să faceți exerciții acasă, punând puțin vin în gură și făcându-l să umble în gură în timp ce luați o expresie meditativă, gânditoare. Fără expresia aceasta, tot spectacolul n-are valoare; orice răspuns aruncat fără să vă clătiți gura sau să păreți gânditor vă dă de gol ca fiind un diletant. Și după ce vă clătiți gura, puteți spune unul din următoarele patru lucruri:

1. În cazul vinului alb puteți întotdeauna să spuneți — cu totul pe gânduri — că nu-i destul de rece. Nu-i ceva prea spiritual sau prea original, dar e mai bine decât nimic. Cu mult mai bine decât să dați încetișor din cap și să nu faceți nici o critică.

2. În cazul vinului roșu, spuneți: „Nu e destul de *chambré**. Cu puțin noroc, prietena dumneavoastră nu va ști ce înseamnă *chambré.* Dar chiar dacă știe, fraza tot e nemaipomenită.

3. O metodă nou-nouță — o variație pe aceeași temă: plescăiți din limbă enervat și trimiteți înapoi o sticlă de vin alb pentru că e *prea rece,* roșu pentru că e *prea chambré.* (E uimitor cât mi-a luat s-o inventez.)

4. Versiunea aceasta este *pièce de résistance***; trebuie folosită doar rareori, când impresia pe care vreți s-o faceți

---

* Ținut la temperatura camerei, ca să se încălzească (în franceză în original). (*N.t.*)

** Piesă de rezistență (în franceză în original). (*N.t.*)

are o importanță decisivă. Vă clătiți gura cu vin, intrați într-un fel de comă și apoi afirmați — mai mult pentru dumneavoastră decât pentru doamnă:

— E de pe partea însorită a dealului...

Se spune că remarca aceasta a dat gata femeile cele mai trufașe și mai greu de impresionat.

Apropo, snobismul vinului nu-i cunoscut pe Continent. Acolo găsești, în schimb, snobismele whisky-ului, al ginului, al Martini-ului sec sau — acesta e cel mai nou — snobismul berii în Italia. Un prieten de-al meu — un francez cu o reputație impresionantă de afemeiat — mi-a spus odată că în zilele noastre oferă un pic de vin și mult *cognac* prietenelor lui. A oftat și a spus:

— Înainte o spuneam cu flori... Fără îndoială, e mai galant... Dar cu *cognac* e cu mult mai rapid.

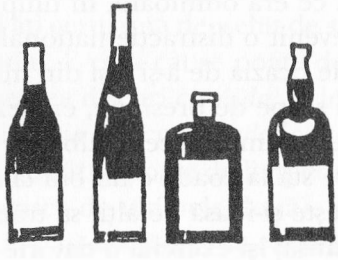

despre cumpărături

Încercând să devin un englez get-beget, am avut cele mai mari probleme cu Arta Cumpărăturilor. În felul meu continental netot și primitiv, credeam că scopul cumpărăturilor este *cumpărarea* lucrurilor; în plus, cumpărarea unor lucruri de care ai nevoie sau care îți plac. Iată ce știu astăzi: (*a*) cumpărăturile sunt o activitate socială — nu una comercială și (*b*) au scopul de a-l ajuta pe vânzător să scape de toate vechiturile alea.

Cumpărăturile încep cu statul la coadă. Dacă vreți să deveniți un englez get-beget, trebuie să vă placă să stați la coadă. Ceea ce era odinioară, în timpul războiului, o necesitate a devenit o distracție națională. Așa cum latinii au nevoie de ocazia de a-și ieși din minți din când în când ca să mai scape de presiune, englezii au nevoie de anumite excese, anumite accese sălbatice de autodisciplină. Un om care stă la coadă e un om cinstit; își vede de treaba lui; trăiește și-i lasă pe alții să trăiască; îi dă celui de lângă el o șansă; își exercită o datorie în vreme ce așteaptă să-și exercite drepturile; face aproape toate lucrurile în care crede un englez. Un om care stă la coadă este imaginea unui englez adevărat, așa cum un om într-o arenă cu tauri este imaginea unui spaniol sau un bărbat cu un trabuc de doi coți a unui american.

Când vă vine în sfârșit rândul în magazin, nu băgați în seamă coada din spatele dumneavoastră. Ar simți că-s dezamăgiți dacă îi lipsiți de dreptul lor de a aștepta și de a

fi virtuoși. Nu spuneți nimic despre bunurile pe care vreți să le cumpărați. Întrebați-l pe vânzător de sănătate, de soția lui, de copiii lui, de câinii, pisicile, peștișorii aurii și papagalii lui pitici; planurile lui de vacanță, planurile lui de vacanță abandonate și despre ultimele două sau trei vacanțe; părerile lui despre vreme, meciul decisiv; discutați cazurile de crimă locale și mai distractive etc. etc. și, bineînțeles răspundeți la *toate* întrebările lui.

Alte câteva reguli pentru englezii get-beget:

1. Nu criticați niciodată mărfurile nimănui, cu atât mai puțin nu returnați nimic la magazin dacă se dovedește a fi cu defecte, putrezit sau făcut bucățele. Nu numai că asta l-ar stânjeni pe vânzător, dar ar putea fi și o încălcare a unuia din drepturile civile fundamentale ale tuturor englezilor, menționate în Magna Carta: dreptul de a vinde gunoi publicului. Sistemul acesta are propria lui logică de nepătruns. Puteți fi oricât de necugetat cu frizerii și croitorii. Dar dacă dați înapoi o bucată de carne deosebit de groasă pentru că ați cerut una deosebit de subțire înseamnă să faceți scandal. E ceva cât se poate de ne-englezesc să insistați să vi se dea discuri cu *Aïda,* în loc să vă mulțumiți cu *Tristan și Isolda* sau cu *Mikado* (când vânzătorul a lăsat să se înțeleagă cât se poate de limpede că ar prefera să se descotorosească de ultimele două). Se spune că tipuri mai blânde și mai adevărate de englezi au cumpărat mașini de scris în loc de casetofoane, automobile mici în loc de mobilă pentru dormitor și piane de concert în loc să se ducă în vacanță la Costa Brava.

2. Fiți întotdeauna politicoși cu vânzătorii. Nu le ripostați niciodată; nu vă certați niciodată; nu le vorbiți niciodată dacă nu vi se vorbește. Dacă sunt tăioși, sarcastici sau nepoliticoși cu dumneavoastră, aduceți-vă aminte că ar putea să fie într-o pasă proastă.

3. Dacă se întâmplă să nu fie nici o coadă când ajungeți într-un magazin, nu fiți niciodată nerăbdător dacă nimeni nu vă bagă în seamă. Nu-i deranjați pe vânzători când stau în *tête-à-tête*; nu-l deranjați niciodată pe cel care stă într-un colț uitându-se lung la dumneavoastră, cu o curiozitate preocupată. Nu-i nimic personal în faptul că vă ignoră: sunt pur și simplu miltonieni. Toți vânzătorii englezi sunt miltonieni. Un miltonian crede cu tărie că „stau și servesc, iar cei ce în picioare stau și așteaptă".

cum să salvezi lumea

În Anglia, o singură lipsă a supraviețuit celor Șapte (sau Paisprezece?) Ani Nefești: lipsa Cauzelor Bune. Când am ajuns prima oară în țara aceasta, erau multe probleme grave care te incitau: Nazismul, Fascismul, Liniștea de după război, Războiul Civil din Spania etc. Ce a rămas din toate acestea? Nimic — absolut nimic.

Anticomunismul e perimat. Nici măcar foștii comuniști nu mai au nimic de spus. În plus, în zilele noastre, domnul Hrușciov este considerat clovnul preferat al lumii libere — un bătrânel așa de spiritual și de jovial. *Pentru că* el are simțul umorului, englezii (campionii aceia incomparabili ai lui *non sequitur*) sunt convinși că e un liberal simpatic de modă veche. Dacă n-ar fi trimis-o în spațiu pe biata cățelușă Laika, ar fi putut pretinde cu succes să fie ales rector al Universității Oxford.

E adevărat că am moștenit câteva probleme minore, precum dezarmarea nucleară, apartheid-ul din Africa de Sud, Notting Hill, Little Rock, svasticile mâzgălite și alte asemenea, dar în afară de câțiva intelectuali țicniți nimeni nu se prea agită din cauza lor. Și e mare păcat, pentru că

Clovnul favorit al Lumii, sau viața și sufletul Partidului

mijloacele de luptă pentru cauze bune (sau pentru cauze rele) au evoluat mai mult decât credeți.

Dezarmarea nucleară, de exemplu. Sunteți pentru sau împotriva distrugerii planetei noastre cu bombe cu hidrogen? Conform Sondajelor Opiniei Publice, 2,2% sunt pentru, 1,7% sunt împotrivă și restul (96,1%) nu știu. Dacă dumneavoastră sunteți împotrivă și sunteți convins că securitatea noastră se poate asigura cel mai bine prin distrugerea propriilor noastre bombe, convingeți-i pe americani să facă același lucru și aveți încredere deplină în domnul Nikita Hrușciov, liberalul acela simpatic (dacă nu ținem cont de cățelușa Laika). Puteți scrie o carte excelentă și convingătoare despre subiectul acesta: va avea recenzii amănunțite în ziarele și săptămânalele politice de calitate — cu alte cuvinte, va trece neobservată; puteți să vă expuneți ideile în prelegeri ținute în fața oricărei societăți savante; puteți înființa un club sau un partid ca să vă difuzați teoria; puteți organiza mitinguri în Caxton Hall — nimeni nu va clipi. Dar dacă, împreună cu niște adepți, vă așezați în fața porții principale de la Harwell astfel încât poliția să fie nevoită să vă dea la o parte, atunci veți fi știrea de pe prima pagină în toată lumea. Dacă discipolii dumneavoastră își fac numărul cu jobene — pictorialul va fi de-a dreptul superb —, practic veți monopoliza buletinele de știri de la televiziune și alte emisiuni de știri vreme de trei zile.

Vă dau acum câteva sfaturi elementare despre cum să pledați pentru cauze bune sau rele:

1. Dacă ați descoperit o dietă nouă nemaipomenită care ar putea face omenirii un bine deloc neglijabil, nu vă bateți capul cu *Lancet* sau *British Medical Journal*; uitați instituțiile științifice. Trebuie doar să mergeți pe jos de la John o'Groats la Land's End. Mii de oameni vor ieși să vă ovaționeze, traficul se va opri când treceți printr-un oraș și

veți deveni un erou național fie că vă place sau nu, oricât de timid ați fi și oricât de cinstite și de nobile v-ar fi fost la început intențiile. Din acel moment vi se vor cere sfatul și părerea în legătură cu orice problemă de sub soare (cu o mică excepție: știința dietei).

2. În cazul în care credeți în vechile glorii ale Imperiului, trebuie doar să mergeți la întâlnirile organizate de alții, să agitați zornăitoare, să fluierați și să claxonați. Dacă nici asta nu convinge lumea că ideile dumneavoastră în legătură cu Imperiul sunt sănătoase, atunci nimic nu poate s-o facă.

3. Dacă în calitate de poet genial sunteți nemulțumit pentru că vindeți patru poezii pe an și trăiți dintr-un venit anual de 3 lire 12 șilingi și 6 penny, e limpede ce trebuie să faceți. Lăsați-vă o barbă pitorească, îmbrăcați o haină purpurie, pregătiți-vă două panouri cu: „POET FLĂMÂND și CHILIPIR PENTRU GENII! și începeți să vă vindeți poeziile, imprimate pe fețe de pernă, în fața unei biserici în care tocmai se celebrează o nuntă cu ștaif. Veți avea viitorul asigurat. Poeziile dumneavoastră vor fi atât de căutate, încât abia o să vă mai vedeți capul de treabă. Veți face milioane și veți continua să fiți venerat ca „Bardul Flămând îmbrăcat în Purpuriu".

4. În general, organizați marșuri în masă, fluturați afișe și vindeți-vă memoriile la cea mai mică provocare. Puteți să omorâți pe cineva și — cu un pic de noroc — crima dumneavoastră va trece practic neobservată în presă, dar, dacă refuzați să plătiți o amendă de o liră pentru parcare și veți ajunge la închisoare pentru principiile dumneavoastră (dacă aveți așa ceva), veți descoperi că veți avea o publicitate cu mult mai mare decât cea obținută de răposatul doctor Crippen. În cazul în care chiar ați găsit Cuvântul, ați văzut Lumina și puteți în sfârșit să ne dați Crezul pentru salvarea omenirii rătăcite, trebuie doar să mergeți să

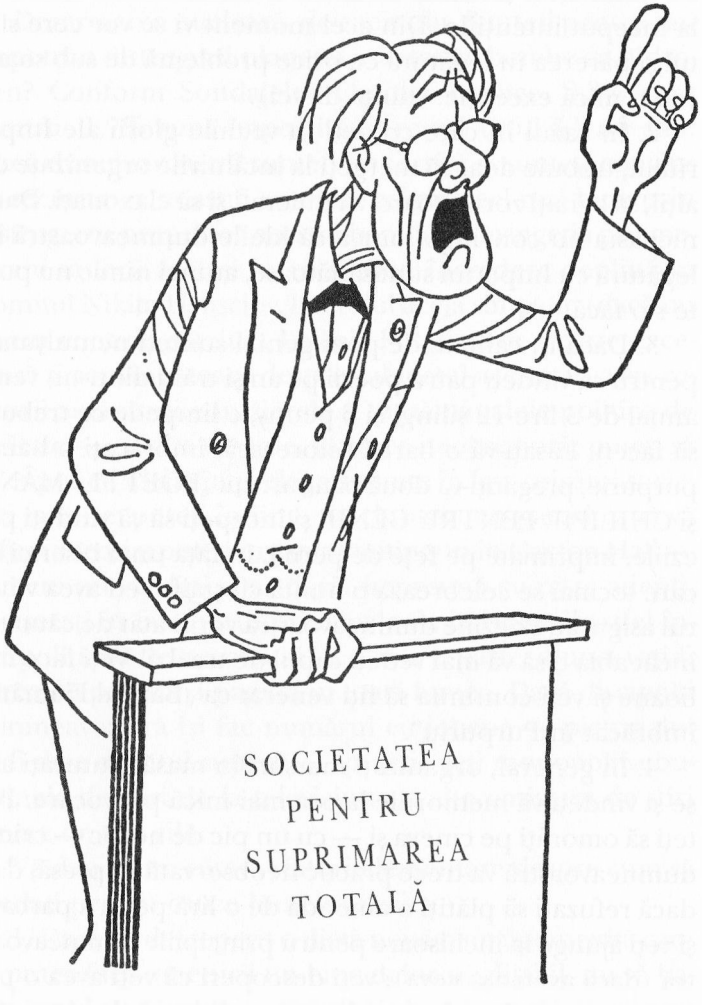
SOCIETATEA
PENTRU
SUPRIMAREA
TOTALĂ

dansați un cha-cha-cha în picioarele goale vreo oră sau două în fața Camerei Lorzilor, purtând un turban. Ideile dumneavoastră vor avea o victorie asigurată.

cum să fii liber

Englezul modern este gelos pe drepturile lui civile și pe bună dreptate. Libertatea modernă este o invenție engleză — sau cel puțin o adaptare englezească excelentă a originalului grecesc. Știm cu toții care sunt drepturile vechi și esențiale; vreau doar să spun câteva cuvinte despre interpretarea nouă a câtorva idei vechi:

1. LIBERTATEA CUVÂNTULUI. Puteți spune orice vreți *atâta vreme cât circulați doar într-o copie.* Puteți merge în Hyde Park și să spuneți orice aveți chef (cu unele excepții), atâta vreme cât nu apăreți în dublu exemplar și nu sunteți produs în masă sub nici o formă. Lucrul acesta se numește Libertatea Cuvântului. Problema e că ar putea să fie cam greu să strângeți milioane de oameni ținând discursuri, oricât de elocvente, în Hyde Park. Ca să aveți un adevărat impact, ați avea nevoie de Libertatea din *Daily Express* sau de Libertatea Televiziunii Independente. Dar de vreme ce nici unul din noi (inclusiv *Daily Express* sau Televiziunea Independentă sau B.B.C.) n-are nici un lucru de o importanță capitală de spus acum, puteți la fel de bine să rămâneți la varianta Hyde Park.

Traficul modern a produs o serie de noi libertăți, care nu apar în vechile statute:

2. LIBERTATEA DE A TRAVERSA STRADA CU CAPUL ÎN NORI. Englezii din mașini sunt pregătiți să respecte semnele de circulație până la un punct; dar ideea în sine ca un pieton englez să aștepte lumina verde este absolut scandaloasă. Dreptul englezului de a merge pe sub roțile

camioanelor a fost stipulat de Magna Carta și n-avem noi dreptul să distrugem asemenea drepturi vechi.

3. DREPTUL DE A REFUZA PROBELE DE SÂNGE — sau de respirație — este un alt drept fundamental. De fapt, auzi adesea persoane care *se apără* spunând că au băut doar trei pahare de whisky, opt de gin și cinci halbe de bere. Oricine încearcă să-i priveze pe englezi de dreptul lor de a omorî pe drum este mai rău decât un tiran: e un tip care le strică plăcerea.

4. Zebrele au determinat apariția unui tip cu totul nou de mentalitate la un număr tot mai mare de oameni, căreia îi corespunde o nouă libertate: DREPTUL DE A TRAVERSA PE ZEBRĂ. Dacă Freud ar mai trăi, ar putea cu siguranță să definească această nouă trăsătură psihologică, acest complex al zebrei. Pentru cei afectați, viața e pur și simplu o zebră uriașă: de îndată ce pășesc în arenă, se așteaptă să se oprească toată mișcarea și să li se cedeze trecerea. În cazuri foarte grave, pacientul se așteaptă ca oamenii să se uite la el admirativ și să-i facă semn cu mâna, zâmbindu-i cu prietenie.

laudă televiziunii

Când am ajuns prima oară în Anglia, televiziunea era încă un mod de distracție și nu o boală națională. În timpul fericiților ani de război a fost întreruptă de-a binelea, dar după aceea s-a întors răzbunătoare.

În primii ani de după război, televiziunea a împărțit clar societatea. În vreme ce oamenii se lăudau frenetic că nu-și permit o jumătate de halbă de bere sau o pereche de șireturi noi, *refuzau* întotdeauna să aibă televizoare. Nimeni nu admitea că nu-și poate permite unul. „Nu-ți poți permite" să-ți îndeplinești un vis; dar meritele unui televizor nu erau recunoscute pentru că se considera că aparține claselor inferioare. Clasa mijlocie engleză era la fel de mândră că n-are televizoare pe cât este de faptul că nu cunoaște limbi străine.

Totuși, televiziunea a cucerit încet — în grade diferite — toate straturile societății și, fie că ne place sau nu, s-a instalat bine.

M-am uitat la un număr mare de programe, de la cele mai bune emisiuni de varietăți la emisiuni *Monitor* pentru clasa mijlocie superioară. Am văzut nenumărați oameni de stat urcându-se și coborând din avioane cu fețe grave, pătrunse și m-am minunat întotdeauna să descopăr că aceleași platitudini se pot exprima în atâtea feluri diferite. În timpul grevelor noastre care revin periodic, am ascultat lunea lideri sindicali și patroni și am fost impresionat să aflu că nu se pot face nici un fel de concesii în problemele de principiu; ca să mi se spună miercurea că felul în care au abandonat aceste principii a fost — de partea *lor* — o victorie a bunului-simț și un adevărat serviciu în slujba comunității. Am auzit nenumărați politicieni explicând că înfrângerea înseamnă victorie și că e vremea să salvăm civilizația reintroducând spânzurătoarea, bătaia cu nuiele

și cu biciul. Sunt întotdeauna fascinat când văd oameni blânzi, oarecum uluiți, suportând întrebările insolente și agresive ale realizatorilor care-i agață pe stradă sau îi târăsc într-un studio. Îmi plac redactorii de la Poșta Ascultătorilor — poeții și decoratorii de interior buni de gură, capabili să exprime păreri cu greutate despre orice subiect sub soare fără să stea pe gânduri nici o clipă. Îmi place să mă uit la oameni din Tanganyika sau Madagascar care prind pisici, șerpi și viermi în vreme ce doamne negre cu piepturile goale se uită la ei. (Personal, mi-ar plăcea ca doamnele negre cu piepturi goale să apară în toate programele mele.)

Baza și stâlpul principal al artei televiziunii este PERSONALITATEA DE TELEVIZIUNE. Dacă vreți să deveniți o Personalitate de Televiziune, aveți nevoie de o personalitate. Poate fi neatrăgătoare sau pur și simplu respingătoare; dar o personalitate este indispensabilă.

În mare îmi place televiziunea chiar foarte mult. Iată motivele devotamentului meu:

1. Televiziunea este unul din arhitecții-șefi ai prosperității. Anumite personalități de televiziune pot da bani cu mult farmec la cea mai mică provocare. Au obiceiul — care le e ca a doua natură — să-ți ofere un frigider sau un scuter dacă treci din întâmplare pe lângă ei. Dacă aveți norocul să știți cum se numește capitala Franței sau ce prim-ministru cu inițialele W.S.C. am avut în timpul războiului — dacă sunteți în stare să vă scărpinați cu piciorul drept urechea stângă în vreme ce stați culcat pe podea legat la ochi și sunteți privit de zece milioane de spectatori care se hlizesc, atunci e sigur că veți fi trimis în Majorca într-o vacanță de trei săptămâni. În cazul în care puteți spune dacă *poligamia* e ceva de mâncare sau ceva care se găsește în cocotieri sau puteți recunoaște trăsăturile unui comic de mâna a patra sau ale unui chitarist de mâna a

„...nu trebuie făcute nici un fel de concesii."

„...trebuie să existe o oarecare cerere și ofertă."

„...abia aștept o eră de stabilitate crescândă."

„... trăim într-o lume cu fundul în sus."

cincea în *Dotto*, atunci e aproape sigur că veți primi o rentă pe viață.

2. Televiziunea este de asemenea unul dintre arhitecții principali ai crizelor. Cu puțin timp în urmă, *Panorama* a realizat o emisiune despre boom-ul bursei de valori, în timpul căreia una sau două persoane au afirmat cu prudență că boom-ul nu va dura la nesfârșit și au amintit de crahul de pe Wall Street, când oamenii s-au aruncat pe ferestrele zgârie-norilor. A doua zi, mulțimi de oameni și-au vândut acțiunile, provocând o scădere cum nu s-a mai văzut de la criza canalului Suez. Peste trei zile, contul bancar a trebuit ridicat și, dacă *Dotto* și alte câteva programe n-ar fi restabilit echilibrul economic al țării dând și mai multe mașini de spălat, automobile mici și servicii de ceai, am fi avut parte de un dezastru total.

3. Televiziunea a unit familia — ținând familia acasă, holbându-se la televizor în jurul căminului familial.

4. Televiziunea provoacă în viața de familie mai multe fricțiuni decât orice alt factor, oferind un motiv unic de certuri din cauza programului care ar trebui ales.

5. Televiziunea are o mare valoare educativă. Te învață încă de când ești tânăr cum să *(a)* omori, *(b)* jefuiești, *(c)* delapidezi, *(d)* împușți *(e)* otrăvești, și, în general, *(f)* cum să ajungi un proscris din Vestul Sălbatic sau un gangster înainte de terminarea școlii.

6. Televiziunea pune capăt delictelor, pentru că toți spărgătorii și jefuitorii, în loc să spargă și să jefuiască, stau acasă și se uită la *The Lone Ranger, Emergency Ward Ten* și *Dotto*.

7. Televiziunea a ridicat indiscutabil nivelul general de cultură în toată țara. Unii oameni susțin că a distrus obiceiul cititului și al gândirii — dar nu-i deloc adevărat. N-am întâlnit încă o persoană care a renunțat la studierea metodică a, să zicem, civilizației etrusce ca să se poată

uita mai mult la *Sunday Night at the London Palladium* sau care să fi încetat să mai citească Proust sau Plutarh pentru că nu se putea desprinde de *What's My Line?* sau *Spot the Tune.* Cred că în majoritatea cazurilor telespectatorii fideli au mai mult de câștigat dacă se uită la *Army Game* decât dacă se ascultă unul pe altul. Și așa ajung la ultimul meu punct — verso.

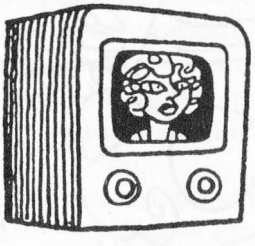

Buletin meteo

despre arta conversației

Cea mai importantă și mai grozavă realizare a televiziunii este distrugerea artei conversației. Dacă ne gândim la tipul de conversație pe care televiziunea ne ajută să-l distrugem, recunoștința noastră trebuie să fie veșnică. Problema e că nu l-a distrus încă destul de mult. O parte din el mai e încă în viață și înflorește tot mai mult în Marea Britanie.

Acum câteva zile, într-o stațiune de pe malul mării mă uitam la două surori și la fratele lor. Surorile — având în jur de șaizeci de ani — locuiau la Bexhill, iar fratele lor, puțin mai tânăr, la Folkestone. Din cauza distanțelor mari, cam cincizeci de mile, nu se întâlniseră de peste zece ani. Regăsirea a fost fericită și zgomotoasă. Aveau atât de multe să-și spună, încât adesea stăteau de vorbă până după miezul nopții. Din întâmplare, am auzit mare parte din conversația lor. Suna cam așa:

FRATELE: Am văzut cu uimire când am ieșit înainte de cină că vântul o ia spre sud...

SORA: Da... categoric. Tu ce zici, Muriel?

MURIEL: Sunt întru totul de acord. Da. Spre sud. Categoric. Da.

FRATELE: Nu-mi plac vânturile din sud. Nu aici. *Ție* îți plac, Grace?

GRACE: O, nu... Doamne ferește. Nu suport vânturile din sud. Nu aici. Tu ce zici, Muriel?

MURIEL: Sunt întru totul de acord. Nu suport vânturile din sud. Nu, mulțumesc. O, nu. Nu, nu, nu.

FRATELE: Ai parte de multe vânturi din sud la Bexhill, Grace?

GRACE: Nu multe. Destule. Avem parte de porția noastră de vânturi din sud. Știi cum este. Trebuie să vezi și părțile bune, și părțile rele.

FRATELE: Mie unul îmi plac vânturile din vest. Vânturile din vest sunt distractive.

GRACE: O, da. Îmi place mult un vânt bun din vest. Avem parte des de vânturi din vest la Bexhill, nu-i așa, Muriel?

MURIEL: Destule. Sunt întru totul de acord. Totuși nu prea multe. Dar nu trebuie să ne plângem, nu?

GRACE:Nu.

FRATELE: Da.

GRACE: Da.

MURIEL: O, da... categoric. Sunt întru totul de acord.

GRACE: Nu.

FRATELE: O, nu.

MURIEL: Da.

Și așa mai departe, și așa mai departe. Am mai ascultat vreo oră–două, apoi am sărit, m-am dus la televizor și am strigat:

— Mi-e sete de plăcerile intelectului pur! Mă uit la *Dotto*!

despre reclame

Toate reclamele — mai ales reclamele de la televizor — sunt din cale afară de ne-englezești. Sunt prea directe, prea categorice, prea exagerate. De ce să nu dezvoltăm un stil englezesc de reclame de televiziune în loc să imităm servil stilul american cu superlative care îți taie respirația, cu toate implicațiile lor stupide (cumpărați șamponul nostru și veți găsi un soț; cumpărați parfumul nostru și veți fi sigur atacată de bărbați înfometați pe Bond Street; fumați tutunul nostru de pipă și veți deveni un Adonis bronzat)? Sunt sigur că efectul acestor reclame s-ar îmbunătăți mult dacă ar fi mai englezești. De exemplu, unele reclame ar putea căpăta o aluzie la jocurile de noroc:

GRAPIREX: Poate să vă ia durerea de cap. Sau nu. Cine știe? Încercați-l. Poate aveți noroc. Șansele împotriva dumneavoastră sunt doar de 3 la 1.

Sau:

Încercați-vă norocul cu Sucul de Fructe BUMPEX. Majoritatea oamenilor îl detestă. Ați putea fi o excepție.

Sau ar putea să facă apel la simțul englezesc al cinstei. O fată frumoasă, pe jumătate dezbrăcată (sunt nelipsite din orice reclamă englezească, americană sau de alt tip), poate spune publicului:

S.O.S. O ducem rău. Afacerea e la pământ. Cumpărați Lamele de Ras Edgeless și dați-ne o șansă. Pe cuvânt, nu-s mai rele decât cele produse de alții.

Sau ar putea să facă apel la onoarea înnăscută a englezului:

Folosiți Detergentul BUBU. Apropo, ați încercat vreodată testul de *albire*? Iat-o pe doamna Spooner din Framlingham. Doamnă Spooner, care pereche de chiloți vi se pare mai albă?

DOAMNA SPOONER: Aceasta.

VOCEA: Aveți perfectă dreptate, doamnă Spooner. Aceasta a fost spălată cu PRIDE. Așa că n-o să vă primiți cele cinci lire, doamnă Spooner — nu vă fie teamă. Totuși, doamnelor și domnilor, continuați să folosiți BUBU. Oricum, cui îi place albul acela orbitor, urât, vulgar? La urma urmei, lumea nu vă vede chiloții. Cel puțin, n-ar trebui. BUBU DĂ GRIUL CEL MAI GRI.

Sau pur și simplu controlați-vă limbajul. Nu faceți nici un fel de afirmații extravagante; fiți vag și incoerent; cu alte cuvinte, natural.

Ciocolata CRANFIELD este destul de hrănitoare. Nu luați în seamă gustul.

Sau:

Beți bere DANFORD. E ieftină ca braga și vă PUTEȚI obișnui cu ea.

Sau:

Puteți să deosebiți margarina noastră de gelul nostru de păr? NOI nu.

despre politică

Conceptul fundamental al vieții politice britanice este sistemul bipartid. Esența sistemului bipartid este că există fie 358 de partide, fie unul; dar niciodată, în nici un caz, nu există două. Să mă explic: ambele partide reflectă un spectru de opinii atât de vast de la stânga la dreapta, încât aripile stângi ale ambelor partide sunt la polul opus față de aripile lor drepte și în nici o altă țară politicieni atât de îndepărtați unul de altul din punct de vedere ideologic n-ar visa să aparțină acelorași organizații politice. În cele două partide principale — incluzându-i pe liberali pentru echilibru — există suficientă materie brută — tocmai am verificat iar — pentru 358 ½ de partide. (Dintre care jumătate sunt un mic grup care susține naționalizarea industriei producătoare de nasturi până într-atât încât constă din firme care au mai mult de 33,7 de muncitori. 0,7 dintr-un muncitor lucrează, desigur, cu jumătate de normă.)

Sau, așa cum am menționat, puteți spune că în vreme ce Partidul Laburist are câțiva oameni de stânga adevărați și Partidul Conservator are câțiva oameni de dreapta adevărați (și viceversa), celelalte două partide pur și simplu se suprapun și un singur partid ar merge destul de bine în loc de două. În multe cazuri, intrarea domnului X sau a domnului Y într-un partid sau altul este doar o alegere prin aruncarea banului. Trecerea dintr-o parte într-alta a podelei Camerei nu este ceva neobișnuit; nu-i neapărat să vă reducă șansele în interiorul propriului partid. De

exemplu, Sir Winston Churchill s-a descurcat onorabil printre membrii Partidului Conservator după absența lui temporară în rândurile rivalilor lor. (Nu-i nimic ilogic aici. Vreau să spun că: în majoritatea cazurilor nu prea contează cărui partid îi aparții.)

Perioada de după 1945 a fost ieșită din comun. Pe atunci Partidul Laburist chiar avea un program (după mine, unul admirabil) și l-a îndeplinit. Problema a fost că nu aveau *destul* program și au epuizat puținul pe care-l aveau prea repede. Apoi au început să se scarpine în cap încurcați: ce urmează? În vreme ce se scărpinau, au căzut de la putere și a început pentru ei o perioadă asemănătoare celei din 1066. Nu mă refer la perioada propriu-zisă a cuceririi normande; mă refer la cartea *1066 și restul*. A urmat o dispută violentă (la nivele diferite de inteligență și de cunoaștere): era naționalizarea un Lucru Bun sau un Lucru Rău? Era mai bine să fii de stânga decât să fii la putere? Oare o schimbare a programului conservatorilor va determina, în sfârșit, o victorie laburistă?

În vreme ce disputa se desfășoară încă și unii socialiști mai încearcă să se convingă unul pe altul că liderul lor s-ar simți mai bine în partidul conservatorilor, conservatorii duc o politică socialistă normală și deloc extremistă. Vorbesc de binefacerile statului asistențial de parcă nu i s-ar fi opus cu îndârjire; ne asigură în toate declarațiile lor că fac mai mult pentru săraci, pensionari, amărâți, muncitori, năpăstuiți și chiar din când în când pentru bieții proprietari, decât au făcut vreodată laburiștii. Cu alte cuvinte, călăresc pe culmile prosperității — și sunt călăreți foarte buni.

Și în vreme ce conservatorii încearcă să stabilească un regim socialist blând, ne-marxist, oarecum patern, Camera Lorzilor se umple de pairi socialiști. Un lord care devine socialist ar fi un fenomen normal în orice țară; un socialist

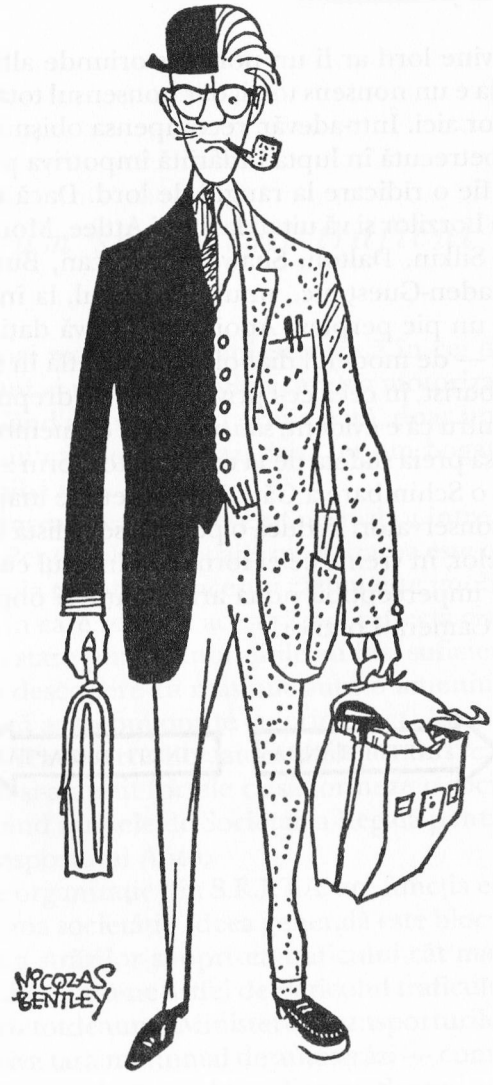

Sistemul bipartid

care devine lord ar fi un nonsens oriunde altundeva. Şi în Anglia e un nonsens total, dar nonsensul total e în firea lucrurilor aici. Într-adevăr, recompensa obişnuită pentru o viaţă petrecută în lupta îndârjită împotriva privilegiilor pare să fie o ridicare la rangul de lord. Dacă mergeţi în Camera Lorzilor şi vă uitaţi la lorzii Attlee, Morrison, Alexander, Silkin, Dalton, Shawcross, Lucan, Burden, Kershaw, Haden-Guest etc., unul după altul, la început veţi rămâne un pic perplex. Apoi puteţi să vă daţi seama — ca mine — de modelul diabolic care se află în spate. Partidul Laburist, în ceea ce-l priveşte, e de-a dreptul machiavelic. Pentru că e evident, sau aşa pare, că membrii lui nu-s în stare să preia ştafeta de la conservatori prin alegeri, determină o Schimbare a Gărzii prin metode mai subtile: îi lasă pe conservatori să ducă o politică socialistă în Camera Comunelor, în vreme ce ei formează încetul cu încetul şi aproape imperceptibil noua aristocraţie şi obţin majoritatea în Camera Lorzilor.

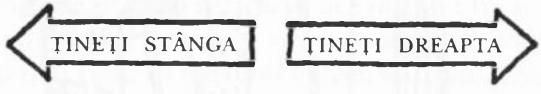

cum să oprești traficul

Cea mai mare schimbare petrecută în cei douăzeci și unu de ani ai mei este felul în care s-a motorizat Marea Britanie. Când am venit aici prima oară, doar un om bogat își permitea o mașină; azi doar un om bogat își permite să n-aibă una.

Motorizarea aceasta a devenit un război între șoferi și autorități. Pentru alte războaie, mobilizarea este o trăsătură; principala trăsătură a acestui război este imobilizarea.

Modul în care se duce acest război reflectă clar geniul britanic în stare pură. Autoritățile au fost suficient de rapide ca să descopere că mașinile sunt o amenințare și o pacoste și că ar trebui oprite cu orice preț. Așa că Poliția, Ministerul Transporturilor, autoritățile locale și câteva alte organizații și-au unit forțele ca să formeze o societate secretă purtând numele de Societatea Regală pentru Prevenirea Transportului Auto.

Fiecare organizație din S.R.P.T.A. are funcția ei proprie în stratagema societății. Ideea generală este blocarea drumurilor și a străzilor și oprirea traficului cât mai repede posibil, eliberându-ne astfel de pericolul traficului cu mașina pentru totdeauna. Ministerul Transporturilor are rolul de a priva țara nu numai de autostrăzi — cum se crede în general —, ci de *toate felurile de străzi.* Scopul acesta este atins prin mijloace precum (1) construirea de drumuri, (2) repararea drumurilor și (3) îmbunătățirea Codului Rutier care este, de fapt, un mod inteligent de a răspândi confuzia.

1. Ministrul Opririi — cum i se spune de obicei în cercurile care țin de S.R.P.T.A. —, în ciuda momentelor de activitate intensă și a valurilor de reclame, are la dispoziția lui diferite mijloace de a stopa construirea de drumuri. Legile țării sunt, desigur, cât se poate de folositoare; ca și metodele administrative: mai multe sute de autorități locale pot provoca o confuzie mai mare și mai sănătoasă decât ar putea s-o facă Ministerul prin eforturile lui proprii, oricât de eficient ar fi Ministerul.

2. În Anglia, toată lumea solicită mai multe drumuri care să treacă pe pământul celuilalt și să înconjoare orașele altora — propriul tău pământ și imediata vecinătate fiind, desigur, sacre și inviolabile.

Așa că în primii șapte ani ai oricărui program de construire a unui drum au loc procese împotriva planului duse de cei care vor cu disperare mai multe drumuri. Dacă, în ciuda eforturilor lui, Ministerul nu poate împiedica apariția unui petic de autostradă ici și colo, nu trebuie să-și piardă speranța. Acceptarea înfrângerii n-ar fi ceva englezesc. Există două metode principale de represalii:

a. Dacă, în ciuda tuturor eforturilor, un petic de autostradă e deschis, atunci ar trebui închis iar, după ceremonia de deschidere, cât de repede o permit aspectele politice;

b. dacă nu puteți opri traficul pe autostradă, blocați-l la intrări și la ieșiri.

2. Repararea drumurilor este un mijloc și mai eficient de a-i scoate din minți pe șoferi. Cu scuza „pentru buna întreținere a drumului", jumătate din drumurile și străzile Angliei pot fi în mod constant blocate, închise, reduse la jumătate, la sfert, transformate în sensuri unice etc. Un ordin secret al Ministerului Opririi zice așa:

După șapte sau opt ani de eforturi, din nefericire, trebuie terminate reparările minore de drumuri, de aceea este nevoie

de cooperarea autorităților locale. De îndată ce drumul este acoperit de un asfalt nou, dar înainte să se usuce, urmează să fie distrus iar de Regia de Gaze; aceeași procedură e repetată de Regia de Apă; de societățile de telefonie; de autoritățile sanitare; de Administrația Financiară; de autoritățile școlare locale; de pensionarii de la Chelsea. De îndată ce ultima organizație sus-numită a terminat operațiile, reparările de drumuri obișnuite pot reîncepe în siguranță.

3. Alt truc de-al Ministrului Opririi este de a răspândi confuzia, starea de alarmă și deznădejdea în rândul șoferilor. De exemplu, nu cu mult timp în urmă Ministrul a hotărât să *clarifice* regulile pentru acordarea priorității la sensurile giratorii.

A decretat: *nu există reguli pentru acordarea priorității la sensurile giratorii.* Simplu ca bună ziua. O regulă strictă spune că nu există reguli. După ce a lămurit lucrul acesta o dată pentru totdeauna, a abolit semnul „depășește-mă", adăugând într-o declarație că speră că șoferii vor continua să-l folosească.

4. Poliția este responsabilă pentru inventarea acelei doctrine sublime: *mașinile ar trebui să se miște, dar să nu se oprească niciodată.* Poliția are perfectă dreptate, firește. N-ai nevoie de un autoturism scump jos în stradă dacă ai biroul undeva sus. De fapt, dacă vrei să *stai* undeva, n-ai nevoie deloc de o mașină. Pentru Poliție, cea mai gravă încălcare a regulilor de circulație este numită oficial „obstrucționarea drumului Reginei". Regina apare aici ca să sublinieze legătura strânsă între o greșeală de parcare și înalta trădare.

Polițiștii insistă — așa cum se cuvine s-o facă niște membri cu drepturi depline din S.R.P.T.A. — ca taxiurile să ia și să lase pasageri în mijlocul străzilor și să se oprească acolo fără să semnalizeze. Și sunt nebuni după principalii lor acoliți, camioanele de deșeuri, și inventează scheme complicate ca să se asigure că aceste Vehicule de Colectare a

Deșeurilor (cum li se spune cu drag) și fericitele lor echipaje blochează cât mai mult posibil un număr cât mai mare de străzi. Încurajează peste tot parcarea pe două locuri, parcarea periculoasă, parcarea neglijentă, dar ar putea să-ți remorcheze mașina de pe o stradă liniștită de la periferie doar ca să-ți arate că țin la Binele Public.

5. Regulile de parcare — fie că sunt în Zona Roz temporară sau în afara ei — sunt unul din misterioasele lucruri englezești pe care un străin nu le va înțelege niciodată.

a. Există străzi (în Soho, de exemplu) pe care parcarea este cu desăvârșire interzisă în timpul zilei. Străzile acestea sunt pline ochi de mașini pe o parte. Dacă se umple și cealaltă parte, nu-s probleme. „Parcarea strict interzisă" era doar o glumă.

b. Majoritatea străzilor principale din toată țara sunt pline de mașinile vânzătorilor și ale ajutoarelor lor de la 9 a.m. la 6.30 p.m. În cazul în care mașinile de livrare sau clienții vor să parcheze, trebuie — și chiar așa fac — să parcheze pe două locuri. Străzile devin întâi periculoase, apoi sunt blocate. Polițiștii fac cu ochiul când văd așa ceva. La urma urmei, vânzătorul englez are dreptul să încerce să-i țină pe clienți la distanță de magazinul lui blocându-și intrarea cu propria lui mașină; la rândul lui, clientul n-ar trebui să ia atitudine împotrivindu-se.

c. În general, secretele nu sunt prea bine păstrate în zilele noastre. Din cauza reporterilor și a camerelor de televiziune care ne înconjoară, secretele sălilor de conferință, oricât de bine ar fi păzite, sunt aflate imediat. Nu încape îndoială că în Anglia cel mai bine păstrat secret este următorul: unde poți să parchezi o mașină și unde nu. Nici măcar Judecătorul Curții Supreme din Anglia nu poate ști sigur. Legea zice așa: în realitate, parcarea este permisă peste tot; „obstrucționarea" este strict interzisă peste tot. Dar parcarea este definită ca o obstrucționare; prin urmare, este permisă și interzisă în același timp peste tot. Acesta

Un ofițer din Societatea Regală pentru Prevenirea Transportului Auto trebuie să fie gata de acțiune în orice moment...

e doar un alt triumf al gândirii englezești limpezi despre care — cred eu — englezilor le place să spună că este empirică.

Multă lume crede că motorizarea țării a schimbat mult caracterul britanic. Un membru al guvernului a declarat de curând că de îndată ce un englez obișnuit atinge volanul se transformă iar într-un sălbatic al peșterilor. Lucru care mi se pare doar o vorbă goală din partea ministrului. Am condus mașini la New York, Paris, Roma și Tokyo, ca și la Londra, și sunt sigur că deși englezii au și ei printre șoferii lor, fără îndoială, indivizi care merg cu viteză, nebuni și incompetenți, în mare sunt cea mai politicoasă și mai civilizată națiune care merge cu mașina. Eu unul sunt obișnuit cu șofatul franțuzesc și îmi place; dar majorității englezilor li se pare că un ambuteiaj în zilele în care sunt închise băncile nu-i nimic în comparație cu un tur obișnuit, zilnic al Arcului de Triumf. Dar, la rândul lor, francezii sunt întruchiparea tactului, cavalerismului de modă veche și a timidității în comparație cu japonezii. Atunci de ce se laudă miniștrii cu impolitețea noastră pe stradă? De ce șoferii îi consideră pe ceilalți șoferi (cărora li se spune de obicei „idioții ăia") oameni ai peșterilor și barbari? Pur și simplu pentru că, în adâncul sufletului, englezii își doresc și tânjesc cu pasiune să fie nepoliticoși. Impolitețea este unul din viciile admirate și râvnite ale virilității. Știu că oricând îi spun unui englez că e nepoliticos o ia ca pe un compliment; am învățat să-i spun cuiva că e nepoliticos doar când vreau să-l flatez. Totuși, englezii duc o bătălie fără sorți de izbândă. Cu puțin efort reușesc să fie stupizi, leneși, nepăsători, egoiști și încăpățânați; din când în când reușesc chiar să fie nemiloși. Dar nepoliticoși? Niciodată.

II. ENGLEZA VECHE

cum să te distrezi cu tristețe

Nu știu de unde vine expresia stupidă „englezii se distrează cu tristețe". Slavii se distrează cu tristețe. Un rus nu se poate simți bine fără să suspine vreo oră–două pe pieptul unui alt slav. Dar englezii? Ei, în clipele lor de distracție, pot fi imperturbabili, timizi, flegmatici — dar triști? O, nu, triști nu.

Englezii, în loc să se distreze cu tristețe, îndură totul cu stoicism, într-un fel demn de strămoșii lor puritani. Îmi imaginez adesea un Mare Inchizitor modern care someaza un englez și îl trimite într-o vacanță de vară normală. Pronunță sentința:

Unu: mâine de dimineață te vei sui în mașină și vei face un drum de patru ore în douăsprezece ore și jumătate. Vei face cincisprezece ore la întoarcere și vei fi aproape asfixiat de gazele de eșapament.

Doi: când vei ajunge la destinație, vei sta la coadă de douăsprezece ori pe zi: de trei ori pentru înghețată, de două ori pentru șezlongurile de pe punte, de trei ori pentru bere, o dată pentru ceai, de două ori ca să se dea copiii în leagăn și o dată de florile mărului.

Trei: de fiecare dată când o să-ți fie din cale afară de cald, îți poruncesc să accepți o altă tortură bând ceai fierbinte.

Patru: când se va face și mai cald, vei merge la malul mării și vei sta în cuptorul din mașină două ore și jumătate.

Ajută-l, Doamne, pe robul tău să îndure orice fel de plăceri pământești l-ar atinge cu grație și răbdare demne de numele Tău Sfânt...

Cinci: oriunde vei merge, n-or să fie niciodată mai puțin de două mii de oameni în jurul tău. Vor striga și îți vor țipa în ureche și te vor călca pe picioare și singura ta consolare va fi dacă o să-*i* calci și tu pe picioare. Nu poți scăpa de ei. Poți încerca să mergi la țară, dar și acolo vei da peste un târg, în timpul căruia băncile sunt la nesfârșit închise, plin de pungi de hârtie și de cutii și sticle goale. În plus, ca să-ți mărească chinul, îți poruncesc să iei cu tine peste tot un radio portabil și să asculți tot timpul „Alegerea casnicelor" și „Jurnalul doamnei Dale"!

Dacă toate acestea ar fi stabilite în chip de pedeapsă înfricoșătoare, englezi mândri, liberi, de pretutindeni le-ar opune rezistență așa cum s-au opus întotdeauna oprimării ticăloase. Dar, de vreme ce, ca să pună capac la toate, trebuie să cheltuiască tot ce-au economisit într-un an pentru aceste plăceri, sunt încântați să se alăture adepților oriunde.

Marea Britanie este o minune a lumii de multă vreme. Mulți oameni au considerat-o decadentă, decăzută și extenuată, până ce au aflat mai multe despre ea. Cum a reușit Marea Britanie să treacă prin nenumăratele ei încercări, nu numai victorioasă, ci și întinerită? Secretul englezilor este foarte simplu: dacă pot să îndure vacanțele lor de vară, atunci pot îndura orice.

despre necunoașterea englezei

Cred că trebuie neapărat să dau câteva instrucțiuni în legătură cu limba engleză. Cel mai bine ar fi să repet — cu mici modificări — ce am mai spus în acest sens.[5]

Când am fost trimis în Anglia în 1938 credeam că știu engleză destul de bine. La Budapesta, engleza mea era chiar suficientă. Mă descurcam cu ea. Când am ajuns aici, am descoperit că engleza de Budapesta era diferită de engleza de Londra. Nu vreau să par părtinitor, dar engleza de Budapesta mi s-a părut mai bună în multe privințe.

În Anglia am avut două probleme. Întâi: nu înțelegeam oamenii și apoi: ei nu mă înțelegeau pe mine. Era mai ușor cu textele scrise. De fiecare dată când citeam un articol de fond în *The Times*, înțelegeam totul perfect, atâta doar că nu-mi dădeam niciodată seama dacă *The Times* era pentru sau împotriva unui lucru. Pe atunci puneam asta pe seama faptului că nu știam bine engleza.

Am făcut un prim progres când oamenii au început să mă înțeleagă, dar eu tot nu puteam să-i înțeleg. Aceasta a fost cea mai vorbăreață perioadă din viața mea. Încercând să-mi ascund defectele, vorbeam fără oprire, acaparând conversația cât mai mult cu putință. Am ajuns să înțeleg ceva destul de repede, datorită unui prieten care a descoperit un secret lingvistic important, și anume că englezii mormăie și bombănesc. Odată am observat într-o

[5] *Shakespeare and Myself*, George Mikes. Desene de David Langdon. André Deutsch. 8s.6 d. Comandați chiar *acum* un exemplar.

„Nu puteți să înțelegeți englezește?“

vitrină un fel de cârnat sub care scria MUȘCHI DE PORC. Am crezut că e un fel continental de cârnat și am hotărât să cumpărăm puțin pentru cină. Am intrat în magazin și am zis: „Un sfert de kilogram de mușchi de porc, vă rog." „Cum ați spus?" a întrebat vânzătorul, cu o figură speriată. „Un sfert de kilogram de mușchi de porc, vă rog", am repetat, tot cu oarecare nonșalanță. Am repetat iar. Am repetat de douăsprezece ori, fără nici un rezultat. Am vorbit rar și calm; am strigat; am vorbit așa cum îi vorbești unui retardat; am vorbit așa cum vorbești cu surzii și, în cele din urmă, am vorbit așa cum îi vorbești unui copil. Vânzătorul tot n-avea habar dacă voiam să cumpărăm sau să vindem ceva. Atunci prietenul meu a avut o sclipire. „Lasă-mă pe mine", a zis el în maghiară și a început să mormăie pe sub nas de abia îl puteai auzi și înțelege. Vânzătorul s-a luminat la față: „Am înțeles", a zis el fericit, „vreți un sfert de kilogram de mușchi de porc. De ce n-ați zis așa?"

Următorul pas a fost că am început să-i înțeleg pe străini, dar nu pe englezi sau americani. Cu cât era mai atroce accentul străin al cuiva, cu atât mi se părea mai clar.

Dar cu timpul, încetul cu încetul, am ajuns să știu și să înțeleg engleza tot mai bine. Până în momentul în care am început să fiu foarte mândru de cunoștințele mele de engleză. Din fericire, din când în când treci printr-o încercare care te învață să fii mai umil. Acum câțiva ani mama mea a venit aici din Ungaria. A spus că vrea să meargă la niște ore de engleză cu niște prietene de-ale ei. Am dus-o la școală și am fost primiți de un portar. Am întrebat ce cursuri sunt și i-am spus că ne interesează cursul pentru începători. Am primit toate informațiile necesare și am avut o discuție lungă cu el, crezând că engleza mea era solidă și idiomatică. În cele din urmă, am plătit taxele pentru mama mea. S-a uitat la mine mirat și m-a întrebat: „Doar pentru o persoană? Și dumneavoastră?"

despre necunoașterea limbilor străine

Un englez get-beget nu știe nici o limbă. Nici engleză nu vorbește prea bine, dar cel puțin, nu-i mândru de asta. În schimb, este cât se poate de mândru că nu știe nici o limbă străină. Într-adevăr, incapacitatea de a vorbi limbi străine pare să fie marea, ca să nu spun singura, realizare intelectuală a englezului mediu.

1. Dacă tu, dragă cititorule, ești din întâmplare străin și ești pe cale să devii un englez sadea, trebuie să te descotorosești de *toate* cunoștințele pe care le ai în vreo limbă străină. De vreme ce e vorba și de limba ta maternă, sarcina nu pare una ușoară. Dar nu te descuraja. Destul de puțini foști străini se pot lăuda cu mândrie că au reușit să-și uite limba maternă fără să învețe engleză.

2. Dacă sunteți englez, nu trebuie să uitați că felul în care străinii vorbesc engleză e un izvor nesecat de haz și de veselie. Nu-i haios dacă ați locuit în Stockholm, Winterthur sau Lahore patruzeci și trei de ani fără să învățați nici măcar niște suedeză sau Schwitzerdütsch de baltă sau măcar un pic de Punjabi; pe de altă parte, e ceva din cale afară de haios dacă un șofer de taxi vorbitor de engleză din Lima separă infinitivele sau un vânzător de ziare din Oberammergau folosește un participiu liber.

3. Dacă — în ciuda tuturor măsurilor de precauție — nu vă puteți abține să învățați una–două limbi străine (uneori plutesc prin aer și le poți lua așa cum iei o răceală), atunci trebuie *întotdeauna* să-i spuneți italiană, spaniolă, japoneză etc. Unei limbi pe care n-o știți deloc trebuie întotdeauna să-i spuneți „păsărească aia".

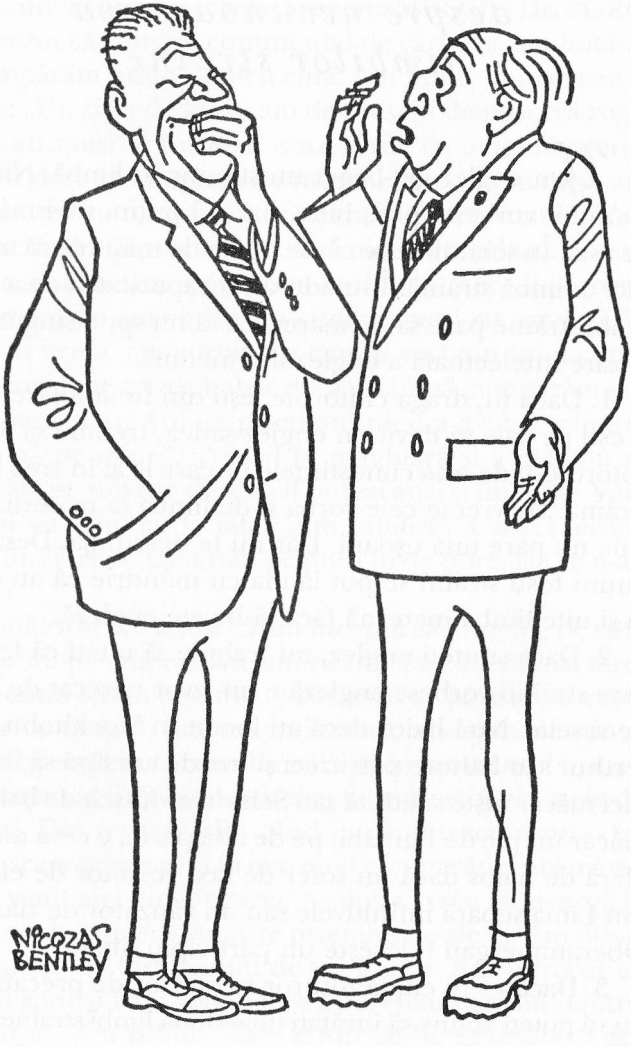

Engleza așa cum e vorbită

despre necunoașterea totală

În Anglia trebuie să învățați un lucru: nu trebuie niciodată să învățați ceva serios. Puteți avea *păreri* — atâta vreme cât nu le susțineți prea dogmatic —, dar e pur și simplu de prost gust să *știți* ceva. Puteți *crede* că doi și cu doi fac patru; puteți „să bănuiți"; dar nu trebuie să mergeți mai departe. *Da* și *nu* sunt aproape cele mai nepoliticoase cuvinte din limbă.

Acum câteva seri cinam cu mai multe persoane. Cineva — un bărbat cu numele de Trevor — a făcut brusc o pauză și a întrebat, pe gânduri:

— O, mă refer la insula aia mare din Africa... Știți, lângă Tanganyika... Cum îi zice?

Gazda noastră a răspuns nepăsătoare:

— Mă tem că habar n-am. N-are rost să mă întrebi pe mine, dragă.

S-a uitat la unul din musafiri:

— Cred că Evelyn ar putea...

Evelyn s-a născut și a crescut în Tanganyika, dar a clătinat din cap cu hotărâre:

— Nu-mi aduc aminte acum. Poate Sir Robert...

Sir Robert a fost rezident britanic în Zanzibar — locul în cauză — vreme de douăzeci și șapte de ani, dar și el a clătinat din cap cu hotărâre neînduplecată:

— Și mie îmi scapă. Numele astea africane ciudate... Știu că îi *zice* într-un fel. Poate îmi vine repede.

Domnul Trevor, cel care pusese întâi întrebarea, începea să se enerveze.

— Naiba să-l ia de loc... Este destul de aproape de Dar es Salaam. Se numește... Stați o clipă...

Am văzut că îi stătea pe limbă numele. Am încercat să fiu de folos.

— Nu se numește Zan...

Una sau două priviri ucigașe mi-au închis gura. Voiam doar să pun o întrebare, dar de vreme ce asta ar fi însemnat să pronunț numele căutat, nu se cuvenea. Cuvântul mi-a rămas în gât. Am continuat tot pe gânduri:

— Vreau să spun... Voiam să spun, nu-i vorba de Cehoslovacia?

Vicepreședintele uneia din societățile noastre geografice a clătinat din cap cu tristețe.

— Nu cred... Nu sunt sigur, firește... Dar n-aș zice...

Domnul Trevor era aproape disperat.

— Chiar la sud de ecuator. Seamănă cu...

Dar n-a putut să pronunțe cuvântul. Atunci un gentleman în vârstă, cu o figură de treabă, cu barbișon alb, i-a zâmbit amabil lui Trevor și i-a spus cu o voce încrezătoare, guturală:

— Inzula azta ze numește Zanțibar, nu?

În cameră s-a lăsat o tăcere mormântală, ostilă. Apoi un colonel în rezervă de la stânga mea s-a aplecat și mi-a șoptit la ureche:

— Neamțul tot neamț.

Episcopul de la dreapta mea a dat din cap încruntat:

— Și se mai miră că avem idei preconcepute în privința lor.

despre declinul harababurii

Am fost întotdeauna deosebit de mândru de harababura englezească și am crezut că în privința asta suntem campioni absoluți și invincibili fără rivali serioși. Nu

mă uit niciodată la nici una din cărțile mele după ce sunt publicate, dar până de curând am citit și recitit nemaiîncăpându-mi în piele de mândrie, un capitol despre „Cum să construiești o harababură" într-unul din primele mele volume. Ideea englezească de a da străzilor alăturate nume aproape identice — Belsize Gardens, Belsize Road, Belsize Villas, Belsize Crescent, Belsize Park Road etc. — e cât se poate de ingenioasă, pentru că-l poate încurca și pe cel mai isteț străin; și dacă unii din ei n-au dureri de cap, atunci intervine numărarea caselor: numere consecutive pe o parte a drumului și în sens invers pe cealaltă parte; case cu nume, în loc de numere. O variație subtilă este să-ți *botezi* casa „Douăzeci și șapte" când în realitate are numărul 359. Am avut plăcerea să petrec doi ani din viață pe Walm Lane, în nord-vestul Londrei. Eram mândru de Walm Lane. Walm Lane reușește într-un fel unic — unic chiar și în țara aceasta — să devină propria ei stradă laterală, brusc și pe neașteptate.

Dar am avut parte de un șoc îngrozitor. Am primit o scrisoare din Germania — din toate locurile, ăsta s-a găsit — că într-un orășel (mă tem că i-am uitat numele și am pierdut scrisoarea) lucrurile stau și mai și decât la noi în Anglia. Numerele caselor de acolo vin în ordine cronologică: altfel spus, casa care a fost construită mai întâi are numărul 1, casa care a fost construită după aceea la celălalt capăt al drumului are numărul doi, apoi cea din mijloc este 3 și așa mai departe. N-are rost să vă spun la ce confuzie s-a ajuns și, în comparație cu ea, ideea englezească în aparență îndrăzneață de a da pe o parte numere într-un sens și pe cealaltă parte în sens invers pare copilărească și diletantă.

Nu mi-a părut rău că am pierdut India. Am fost pregătit să accept naționalitatea britanică și după ce a dispărut Imperiul. Am supraviețuit și pierderii „Urnei cu

BELSIZE PARK GARDENS NW3
Duce la BELSIZE CRESCENT
←Nr. 1-125 : Nr. 2-124→
INTRARE SPRE
BELSIZE VILLAS

cenușă"*. Dar nu m-aș fi așteptat ca nemții — poporul cel mai ordonat și mai organizat — să ne bată la propriul nostru joc și să fie în stare să producă în orașele lor o harababură și mai lipsită de sens și mai grozavă decât a noastră, și mă tem că acesta e semnul adevăratei noastre decăderi.

Ce urmează? Vom fi bătuți măr la crichet de bulgari? Or să ne învețe albanezii cum să facem whisky? Sau — nu, nu putem să decădem atât de mult! — o să dăm sens sistemului nostru de greutăți și de măsuri? Îmi vine să exclam: *Après moi le déluge!*** (Acesta e un strigăt de disperare și înseamnă: După mine, sistemul monetar decimal!)

cum să mori

Englezii sunt singura rasă din lume căreia îi place să moară. Majoritatea celorlalte popoare privesc moartea cu o teamă josnică și destul de jalnică; englezii o așteaptă cu sufletul la gură.

Vorbesc despre moarte de parcă ar fi ceva natural. Desigur, este mai naturală decât nașterea. Sute de milioane de oameni nu sunt născuți; dar toți care sunt născuți mor. În timpul raidurilor cu bombe din ultimul război, oamenii de pe Continent se rugau: „Doamne, chiar de-ar fi să fiu lovit și ciopârțit, ține-mă în viață." Englezii spuneau: „Nici nu-mi pasă dacă trebuie să mor. Dar nu vreau să ajung invalid și nu vreau să sufăr." Agenții de asigurare străini vorbesc de „anumite posibilități" și de „eventualitatea" „să vi se întâmple ceva"; englezii fac calcule minuțioase și

---

* *The Ashes* — „Urna cu cenușă" —, trofeu imaginar acordat echipei câștigătoare la întâlnirile anuale de cricket disputate între Marea Britanie și Australia. (*N.t.*)

** După mine potopul ! (în franceză în original). (*N.t.*)

gândul că agenția de asigurări va plăti totul le îndulcește întotdeauna ultimele ore. Nicăieri în lume nu se mai fac atâtea glume crude despre oamenii bătrâni și neputincioși. În familiile de pe Continent pur și simplu nu vorbești despre faptul că un părinte sau un bunic nu este nemuritor. Dar nu cu mult timp în urmă copiii mei au dat buzna la mine în cameră și m-au întrebat:

— Tati, care din noi o să primească aparatul tău de fotografiat când o să mori?

— O să vă anunț, am răspuns. Apropo, îmi pare rău că trăiesc încă. Nu-i vina mea. N-am ce-i face.

Au fost un pic jigniți.

— Nu vorbi prostii. Nu ne pasă deloc. Voiam doar să știm cine primește aparatul.

Și, când le sună ceasul, englezii nu fac deloc caz. Vii sau morți, urăsc să iasă în evidență sau să spună ceva neconvențional. Nu sunt un popor mare datorită vorbelor faimoase spuse pe patul de moarte.

N-o să-l uit niciodată pe bietul gentleman care a călătorit odată cu mine pe un vas care traversa Canalul. Eram doar noi doi pe punte când a izbucnit o furtună violentă. Un vânt îngrozitor biciuia apele dezlănțuite. O vreme ne-am băgat unul într-altul, fără să spunem nimic. Deodată o rafală înfricoșătoare l-a aruncat peste bord. A scos capul o dată din apa de sub mine. M-a privit calm și a spus oarecum relaxat:

— Cam bate vântul, nu?

despre nedreptate

Marea Britanie — spre gloria ei veșnică — este singura țară din lume unde expresia „nu-i drept" contează încă în chip de argument. Cuvântul *fair** nu mai există în altă limbă și, chiar dacă există ceva cât de cât asemănător, se referă la noțiuni cu totul diferite. Nici englezii nu prea știu ce înseamnă, de fapt, *fair*. Am în fața mea două dicționare faimoase — ambele cunoscute pentru definițiile lor concise și limpezi —, dar sunt mai degrabă nesatisfăcătoare când definesc cuvântul acesta. Spun că *fair* (adj.) înseamnă: de calitate moderată, care nu-i rău, destul de bun, favorabil, promițător, blând, liber, sincer, cinstit, drept, care nu e realizat prin metode viclene și ilegale, care nu e ticălos, politicos, amabil, onorabil etc. etc. Toate bune și frumoase. Dar *fair* înseamnă de fapt mai mult și de asemenea mult mai puțin. Dacă unui englez i se pare că un lucru nu-i în regulă dintr-un motiv sau altul, nu tocmai echitabil, atunci pur și simplu „nu-i drept".

Folosiți argumentul „nu-i drept" în fața oricărui om de pe Continent și se va holba la dumneavoastră fără să priceapă nimic. Cine naiba *vrea* să fie drept?

Pe de altă parte, spuneți-i unui englez că e stupid — și o să vă zâmbească amabil; spuneți-i că este încăpățânat, insular, egoist, crud, needucat, ignorant, murdar — va ridica din umeri. Dar spuneți-i că nu-i drept și se va supăra și mânia. Spuneți-i unui legislator că proiectul de lege sau programul lui va provoca o revoluție afurisită și va rămâne netulburat; dar demonstrați-i că este cât se poate de nedrept cu un grup și va renunța la proiect. Sau înfruntați un asasin englez cu un topor în mână și avertizați-l că dacă îndrăznește să vă omoare va fi spânzurat — și el vă va omorî fără să clipească. E doar drept ca un criminal să se

---

* „It isn't fair" — Nu-i drept. (*N.t.*)

folosească de o șansă; e normal pentru profesia pe care și-a ales-o. Dar convingeți-l că e nedrept să vă jefuiască și își va lua șapca și va pleca. Nu-i prea pasă dacă e spânzurat; dar nici un jefuitor sau ucigaș englez care își merită numele nu va tolera să i se spună că e nedrept.

cum să-ți vezi de treaba ta

Aceasta este una din principalele virtuți ale englezilor. Nu înseamnă chiar să-ți vezi de treaba ta (să-ți vezi de slujba ta, să-ți ții promisiunile etc.); înseamnă pur și simplu că nu trebuie să îi deranjezi pe ceilalți. Dacă, din întâmplare, cineva stă pe piciorul dumneavoastră în autobuz, nu trebuie să-i cereți să se dea jos, pentru că e limpede că e treaba lui unde vrea să stea; dacă de la televizorul sau radioul vecinului dumneavoastră se aud marșuri militare date la maximum până la miezul nopții, nu puteți să-l dojeniți, pentru că e treaba lui ce-i place să asculte și la ce oră; dacă mergeți liniștit pe stradă și cineva vă toarnă doi galoni* de apă clocotită peste cea mai bună pălărie pe care o aveți, pentru că se revarsă cada lui, a cărei țeavă dă în stradă (a se vedea: DREPTURILE VECHI), trebuie să mergeți mai departe fără să spuneți nici o vorbă — oricât de scurtă —, fiindcă e limpede că e treaba celuilalt individ când se spală și cât de fierbinte îi place să fie apa.

În a doua parte a anilor '50, un bărbat din Midlands a comis o crimă, stropindu-se cu sânge. După aceea, lângă locul crimei un bărbat plin de sânge a fost văzut când se suia într-un autobuz cu vreo cincizeci de persoane. Totuși, când s-a dat jos, lăsând o baltă de sânge, nici măcar un pasager nu s-a obosit să-l întrebe ce făcuse. Erau englezi get-beget, care-și vedeau de treaba lor.

---

* Unitate de măsură în Anglia, echivalentă cu 4,54 l. (*N.t.*)

NICOZAS
BENTLEY

N-ar fi fost nici o diferență dacă un alt bărbat ar fi cărat la subrat capul decapitat al unei victime. Pachetul pe care-l cari e treaba ta.

Mi-aduc aminte din copilărie o poveste veche care ar trebui să fie una din parabolele ideologice de bază din viața unui englez.

Pe o stradă din Londra, un bărbat se apleacă să-și lege un șiret. În timpul acesta, cineva îi dă un șut în fund atât de tare, încât cade în nas. Se ridică oarecum șocat și se uită întrebător la atacatorul lui, care-i explică.

— Îmi *pare* rău. Cred că am făcut o greșeală. Credeam că sunteți prietenul meu, Harry Higgins. Voiam să fac o glumă.

Bărbatul (de origine străină, probabil) nu e pe deplin mulțumit cu explicația aceasta și se plânge:

— Dar chiar dacă eram Harry Higgins... trebuia să-l loviți așa de tare?

Celălalt bărbat răspunde calm și la obiect:

— Ce vă pasă *cât* de tare vreau eu să-l lovesc pe prietenul meu, Harry Higgins?

sexul

Și acest obicei social cât se poate de imuabil, după toate aparențele, se schimbă — și încă repede. Într-un volum mai vechi de-al meu — un tratat despre caracterul englezilor[6] — am scris un capitol foarte scurt despre acest subiect. Suna așa: „Continentalii au viață sexuală. Englezii au sticle cu apă caldă." Atât. Acum a devenit ceva cât se

[6] *How to be an Alien,* de George Mikes. Nicolas Bentley a desenat ilustrațiile. André Deutsch, 7s 6d. Disponibil în cele mai bune librării. Comandați *două* copii acum.

poate de perimat. Câtă dreptate a avut doamna amabilă (pe care n-o cunosc) care mi-a scris într-o scrisoare:

„Ați rămas în urmă rău de tot. Și în acest domeniu lucrurile s-au schimbat și — mai presus de orice — tehnicile au avansat. În zilele noastre, folosim pături electrice."

Și, nu încape îndoială, lucrurile vor continua să se schimbe. Nu știu sigur, dar sunt convins că I.A.D. — Inseminarea Artificială prin Donator — a fost inventată de englezi ca o metodă de a munci mai puțin. Cunoscând caracterul englezilor și lipsa lor evidentă de entuziasm în acest domeniu, sunt sigur că I.A.D. va deveni imediat din cale afară de populară și curând va fi regula mai degrabă decât excepția.

Prevăd vremea — într-un viitor nu prea îndepărtat — când un tânăr timid va fi întrebat la o petrecere:

— Ce faci, bătrâne? Și soția ta? Ați mai I.-at A.D. pe cineva în ultima vreme? Ce-o să fie de data asta: băiat sau fată?

Și tânărul rușinos se va înroși și va răspunde:

— Nu sunt sigur... Știi, nu ne I.A.D. copiii. Am o trusă personală.

cum să eviți munca

Multă lume se întreabă cum și-au câștigat englezii reputația de a nu munci la fel de mult cât muncesc majoritatea continentalilor. Sunt în stare să dezleg misterul. Au câștigat reputația aceasta nemuncind la fel de mult.

Apropo, de vină e doar lipsa lor de ritm. Să mă explic.

În tinerețea mea, circula o glumă despre un aristocrat stupid — tipul de erou căruia austriecii îi spuneau Contele Bobby. Contele Bobby vine de la vânătoare și prietenul lui, Aristide, îl întreabă cum s-a descurcat.

— Prost. N-am prins nimic, îl informează Bobby.

— Da' cum e posibil? E așa de ușor să prinzi iepuri. Aleargă întotdeauna în zigzag.

— Așa e, dă din cap Bobby, cu tristețe. Dar n-am avut noroc. De fiecare dată când trăgeam în zig, el era în zag; când trăgeam în zag, el era în zig.

Același lucru este adevărat în general despre englezi. Când lucrează (sau sunt în zig), se odihnesc (zag); când se odihnesc (zag), muncesc din greu (zig).

În cazurile rare în care două grupuri de englezi se iau la întrecere care să facă o anumită treabă, rezultatul e cât se poate de surprinzător. Probabil că presupuneți cu naivitate că ambele grupuri sunt dornice să facă treaba respectivă. Nici vorbă. De fiecare dată când Sindicatul Cazangiilor începe să se certe cu Sindicatul Constructorilor Navali ca să vadă cine ar trebui să bată cuie de lemn în metal sau cuie de metal în lemn, fac grevă două sau trei luni. Cu alte cuvinte (și aceasta este Legea de Bază a Muncii în Anglia), dacă doi englezi își doresc la fel de mult să facă o treabă, e sigur că treaba o să rămână nefăcută.

De obicei, în fabrică, în atelier sau la birou, folosesc ziua de lucru ca să capete energie pentru orele acelea libere obositoare când însămânțează și sapă grădina, joacă golf, rearanjează dormitorul în plus, construiesc un șopron în curtea din spate etc. etc. Nu e de mirare că atunci când se duc în sfârșit la culcare au tendința să creadă că a venit vremea să se odihnească. Și sunt iar în zag.

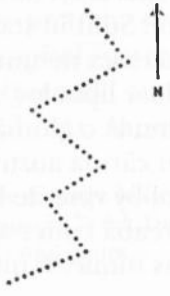

toți suntem maghiari

Dar a venit vremea să spun lucrurilor pe nume. În ultimele optzeci de pagini ciudate din cartea aceasta — îmi pare rău să recunosc, dar e adevărat —, n-am făcut decât să vă trezesc speranțe deșarte. Nu poți deveni englez, oricât ai încerca. Pentru că iată adevărul gol-goluț: toți suntem maghiari. Aceasta este o teoremă fundamentală și incontestabilă ca teorema lui Pitagora.

Pitagora nu mi-a fost rudă; dar sunt mândru să declar că a doua teoremă a fost descoperită de soția mea. Într-o seară, pe când citeam o biografie, am exclamat: „O!..." S-a uitat la mine întrebătoare, din celălalt fotoliu. I-am explicat că tocmai descoperisem că părinții lui Alfred Adler erau maghiari. A răspuns scurt și cuprinzător:

— Ei, și?

Nu-mi place expresia asta, mai ales când se pronunță după afirmații importante și senzaționale. Înainte să apuc să protestez, soția mea a adăugat:

— De ce să nu fie maghiari? Toți suntem maghiari.

Și s-a întors la cartea ei.

Nu știu cum a primit soția lui Pitagora vestea când soțul ei i-a spus: „Auzi, dragă, te-ai gândit vreodată că pătratul ipotenuzei etc. etc." Dar cu siguranță sunt demn de laudă pentru că, de îndată ce soția mea *și*-a pronunțat teorema, mi-a picat fisa. Mi-am dat seama că era adevărată și incontestabilă. Desigur, toți suntem maghiari. Mi s-a părut incredibil că nimeni nu se mai gândise la teorema aceasta.

Este adevărată la niveluri diferite.

1. Londra este un mare oraș englez, dar este și un sătuc unguresc. Majoritatea maghiarilor care stau la Londra vă vor spune că, deși nu evită alți maghiari, din întâmplare nu cunosc nici unul. Desigur, cercul lor imediat este format din maghiari — câțiva foști colegi de școală, cunoștințe etc. —, dar în afară de acești treizeci sau patruzeci

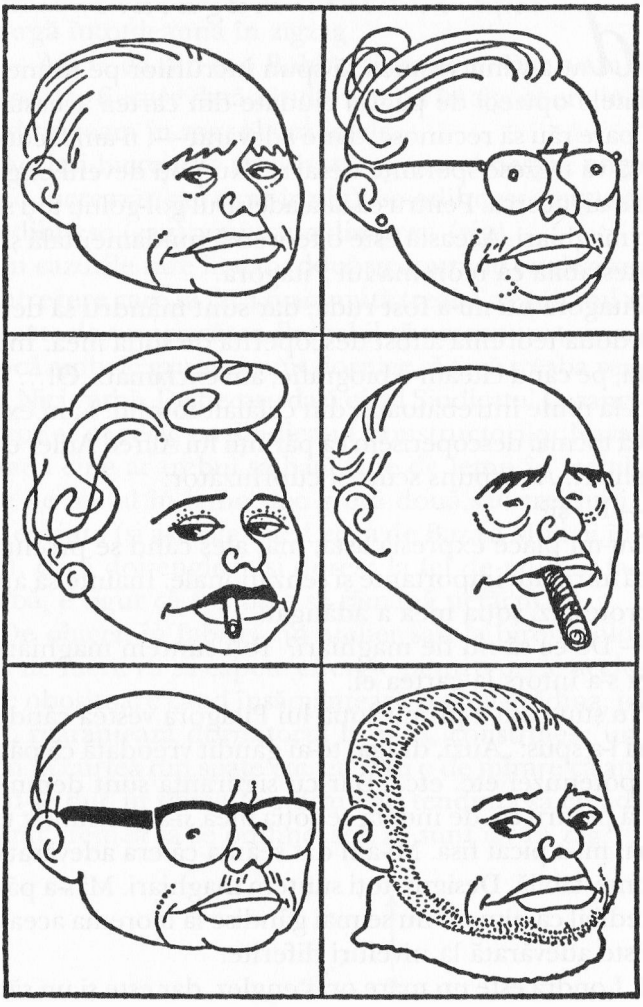

Toți suntem maghiari

de oameni nu cunosc alți maghiari la Londra. După câteva minute, îi rogi din întâmplare să-ți recomande un doctor, un avocat, un dentist sau un croitor și îți recomandă un doctor, un avocat, un dentist sau un croitor ungur despre care se spune că e cel mai bun din Anglia. Cunosc din întâmplare un cizmar ungur de la colț care e un geniu în meșteșugul lui și un croitor ungur care îl face de rușine pe Savile Row. Știm cu toții de unde să cumpărăm salam, cârnați și coniac de caise unguresti. Mergem cu toții la diferite restaurante unguresti unde se gătește exact cum găteau mamele noastre. Mergem să vedem dansatori unguri pe Shaftesbury Avenue, să ascultăm violoniști unguri la Wigmore Hall, să aplaudăm atleți unguri în White City, să ne uităm la fotbaliști unguri pe Wembley — și așa mai departe, întotdeauna găsim ceva. Nu știu ce fac alții; dar eu unul n-am văzut un englez în Londra de peste doi ani.

2. Da, desigur, toți suntem maghiari. Și dacă nu suntem noi, atunci a fost maghiar tatăl sau bunica noastră. Alexander Korda, părintele industriei de film britanice, este unul din exemplele evidente. Când a murit Leo Amery — unul dintre precursorii ideii de Imperiu Britanic —, am aflat din necrologurile lui că mama lui fusese unguroaică. Leslie Howard, încarnarea, prototipul — atât ca maniere, cât și ca înfățișare — al englezului modern, era... Ei bine, mai e nevoie să spun? Eu sunt maghiar; André Deutsch e maghiar. Nicolas Bentley este deja cel puțin pe jumătate maghiar. Regina Maria nu era unguroaică. Dar de fiecare dată când primea un maghiar ținea să-i spună că doi dintre bunicii ei au fost maghiari.

3. Vă puteți întreba: „Dar ce se întâmplă cu puținii oameni — oricât de infinitezimal le-ar fi numărul — care, în pofida a orice, nu sunt maghiari?"

Ei bine, sunt maghiarizați cu o viteză amețitoare. Știu câțiva maghiari care n-au învățat nici măcar un cuvânt în engleză în toți anii de când stau aici. De fapt, li se pare

o rușine mare de tot și o insultă personală ca lumea să vorbească englezește în țara asta. Continuă să vorbească maghiara pretutindeni și cu oricine și, dacă alții nu înțeleg, e problema lor. Trebuie să spun că populația Londrei a făcut progrese remarcabile în maghiară. Există o cafenea mică — frecventată de maghiari — unde o tânără din Yorkshire m-a salutat deunăzi cu „*Kezétcsókolom, aranyas!*", care înseamnă „Sărut mâna, dragă!" Am auzit de o bunică — sosită de curând din Budapesta — care în doi ani a reușit să-i învețe o maghiară destul de fluentă pe cei doi nepoți născuți în Anglia, pe o servitoare irlandeză și o guvernantă spaniolă, fără ca ea să învețe nici măcar un cuvânt în engleză, în irlandeză sau în spaniolă. Totuși, premiul pentru educație trebuie înmânat unei alte femei maghiare care a luat autobuzul numărul 2 din Baker Street și voia să coboare la Platts Lane. Dar n-a coborât unde trebuia. Ajungând la Cricklewood Lane și având impresia că nu cunoaște locurile, a sărit, s-a dus la șofer — un londonez get-beget, cât se poate de treabă — și i-a zis:

— Platts Lane? *Erre?* (arătând într-o parte) *Arra?* (arătând în cealaltă parte).

În cazul în care numai bunica dumneavoastră era unguroaică și dumneavoastră nu sunteți, trebuie să adaug că *erre* înseamnă „încoace" și *arra* înseamnă „încolo".

Șoferul a fost un pic cam luat pe nepregătite de pantomima aceasta și a întrebat-o:

— Platts Lane, doamnă? Dacă vreți să mergeți la Platts Lane...

Doamna a clătinat din cap. Engleza nu era o limbă pe care putea s-o asculte cu răbdare. L-a întrerupt pe șofer oarecum enervată:

— Platts Lane? *Erre? Arra?*

Șoferul a ridicat glasul și a încercat iar:

— Uitați ce e, doamnă, încerc doar să vă spun că...

Doamna l-a întrerupt iar, de data aceasta de-a dreptul imperios:

— Platts Lane: *erre? arra?*

Șoferul a oftat și a arătat în spate:

— Platts Lane? *Arra!*

Cum să fii decadent

Dragului meu prieten vechi, Emeric Pressburger — singurul om din câți cunosc care nu e decadent. Dar — sper — o să învețe.

„Dar voi duceți țara de râpă!“

o vreme va mai fi o Anglie...

Aceștia sunt ani de glorie pentru Anglia. Națiunea n-a mai fost atât de strâns unită de pe vremea lui Churchill, dar o lume oarbă și nefavorabilă nu vede strălucirea.

Cu puțin timp în urmă, un prieten de-al meu, care e om de afaceri, a spus despre o facțiune a unui sindicat troțkist care încerca să pună capăt unei greve devastatoare prin niște cereri absurde și imposibile: „Sunt incredibil de stupizi. Nu văd că duc țara de râpă?" Dar de vreme ce scopul lor *era* să ducă țara de râpă nu erau stupizi, ci orice altceva.

Tot așa, lumea nu-i înțelege pe englezi și nu apreciază ce fac. Englezii — după cum nu încetează să spună toată lumea, mai ales englezii — sunt oamenii cei mai imparțiali din lume. După al Doilea Război Mondial au declarat: „Să fim corecți. Suntem o Națiune de Vârf de secole întregi. Ne-am descurcat iarăși de minune. Acum trebuie să le dăm altora o șansă. Să decădem."

Dar decăderea nu e un lucru la fel de ușor pe cât își imaginează neinițiații. După câteva secole, alte națiuni nu vor crede că ești atât de ineficace și de nepăsător pe cât ești în realitate. Vor insista să te considere un om de succes, pe care te poți baza, bogat, chiar dacă ai ajuns un om fără succes, pe care nu te poți baza, sărac. Decăderea necesită efortul unei națiuni unite — nu doar al unei clase, al unui strat social; nu doar al politicienilor. Necesită efortul constant al bogaților și al săracilor, al bătrânilor și al tinerilor, al intelectualilor și al analfabeților, al talentaților și al netalentaților, al muncitorilor și al directorilor. Este

o sarcină grea, aproape herculeană, dar nimic nu-i va opri pe englezi, odată ce au luat o hotărâre. Au avut un rol important în distrugerea Germaniei naziste; distrugerea Marii Britanii democrate pare un joc de copii în comparație cu ea.

Strategia generală a fost grandioasă: să renunțăm la Imperiul nostru cât putem de repede sau chiar mai repede; să distrugem lira sterlină pretinzând că n-am renunțat la Imperiul nostru și că poate să fie încă o monedă de rezervă; să ruinăm Capitala, considerând-o apoi principala noastră sursă de putere; să trimitem generos ajutoare în străinătate, și în același timp să umblăm de colo colo cerșind, cu șapca-n mână; *Made in Britain* era un sinonim al calității la superlativ, să n-avem odihnă până ce nu înseamnă „mărfuri proaste, livrate târziu"; și să împărțim țara în secțiuni mici. Dacă poate fi independent Ciprul, de ce nu și Țara Galilor? Dacă Malta, de ce nu și Lancashire sau Cornwall? Dacă Singapore, de ce nu și Birmingham? Dacă mareșalul Idi Amin se poate face de râs — ei bine, n-a învățat el totul de la noi?

Toate acestea au necesitat multă hotărâre, mult talent și efortul unit al unei mari națiuni. Dar englezii nu sunt englezi degeaba. Spre gloria lor veșnică, se îndreaptă spre succesul deplin.

despre eleganța decăderii

Nu numai proverbiala imparțialitate a dus națiunea la această decizie. A mai existat un motiv, la fel de bun. Ca să rămână o Națiune de Vârf ar fi trebuit neapărat să *câștige* din când în când eterna cursă nebună — poate destul de des —, și englezii nu pot îndura asta. Contează să participi, nu să câștigi. Participi numai și numai pentru că

fără să participi *nu poți să pierzi.* Aceasta nu e Națiunea Câștigătorilor Vulgari; e Națiunea Învinșilor Demni.

Cele mai mărețe zile ale Romei au fost zilele decăderii ei. Perioada cea mai splendidă a monarhiei Bourbonilor a fost perioada de dinainte de Revoluție. E mai elegant, mai înțelept și mai cu stil să decazi decât să progresezi; e mai bine să intri în declin decât să gâfâi, să te grăbești, să transpiri și să răgușești din cauza unei târguieli vulgare. Este tipic pentru englezi să trăiască într-un conac liniștit și un pic dărăpănat mai degrabă decât într-o zonă centrală ultramodernă și zgomotoasă. Este tipic pentru ei să se învârtească prin grădină și să rămână sănătoși decât să gonească prin oraș, stresându-se rău și alegându-se cu atacuri de inimă. Sunt de acord cu englezii în privința asta; și eu prefer decăderea constructivă progresului inutil. Dar trebuie să *știi* cum să decazi; trebuie să înveți să fii decadent. Poți să vrei să decazi, totuși, excelența ta înnăscută, calitățile tale umane splendide, caracterul tău strălucitor pot să te păstreze în vârf. Altfel, poți să exagerezi și să decazi un pic prea repede.

* * *

Cândva, am scris o altă cărțulie, intitulată *Cum să fii străin.* Spre disperarea mea, un bun prieten a descoperit în 1976 că volumul fusese scris în urmă cu treizeci de ani. De voie, de nevoie, trebuie să recunosc că, deși aveam doar patru ani când l-am scris, lucrul acesta mă îmbătrânește.

Ce s-a schimbat în treizeci de ani? *Cine* s-a schimbat în treizeci de ani? Aș mai scrie cartea aceea? *Aș putea* să mai scriu cartea aceea? Dacă aș încerca s-o scriu, în ce fel ar fi diferită de *Cum să fii străin* de la început?

Firește, și eu, și Marea Britanie ne-am schimbat mult. Întâi de toate, eu am devenit mai englez decât englezii, în timp ce englezii au devenit mai puțin englezi. Am un pic mai mulți bani decât avea tânărul refugiat acum treizeci

de ani, Marea Britanie a devenit cu mult mai săracă. Am urcat puțin pe scara socială, Marea Britanie a coborât destul de mult. Am devenit mai puțin european, Marea Britanie — în aparență — a devenit mai europeană. Marea Britanie a pierdut un Imperiu și m-a câștigat pe mine (câștigul net, să spunem lucrurilor pe nume, e infinitezimal).

Cum să fii străin se adresa celorlalți străini, învățându-i cum să devină acceptabili, cum să-i imite pe englezi — cu alte cuvinte, mai simple, *Cum să fii străin* îți spunea cum să nu fii Străin.

Pe la sfârșitul anilor '40, circula o glumă. Unui refugiat neamț i s-a propus să fie naturalizat, dar el a exclamat indignat: „Poftim? Fără India?" În felul lui avea dreptate, firește. Dar în cazul în care mai vreți să aparțineți clanului — cu sau fără India — trebuie să urmați un curs de reciclare dacă sunteți străin de multă vreme, ca mine, sau să învățați câteva reguli noi dacă sunteți un nou venit, un străin în devenire. Desigur, tot trebuie să vorbiți despre vreme cu mult interes; tot trebuie să formați o coadă ordonată la cea mai mică provocare; tot nu trebuie să vă adresați unui vânzător înainte să vă vorbească; dacă sunteți muncitor, nu trebuie să munciți, dacă sunteți avocat consultant nu trebuie să acordați consultanță, dacă sunteți pieton nu trebuie să mergeți pe stradă, dacă sunteți lordul care păstrează micul sigiliu, nu sunteți lord, iar dacă sunteți maestrul de ceremonii al Camerei Lorzilor, mai mult ca sigur nu sunteți maestru (nici nu vă pricepeți la ceremonii). Dar ideile englezilor despre mâncare, băutură, sex, călătorii etc. s-au schimbat sau au fost modificate, așa că trebuie să studiați noile reguli cu grijă.

Lucrul cel mai important care a rămas neschimbat este atitudinea englezilor față de dumneavoastră. Lumea constă încă în două grupuri separate clar: englezii și străinii. Un grup are mai puțin de cincizeci de milioane de oameni; celălalt are 3 950 de milioane. Al doilea grup nu prea

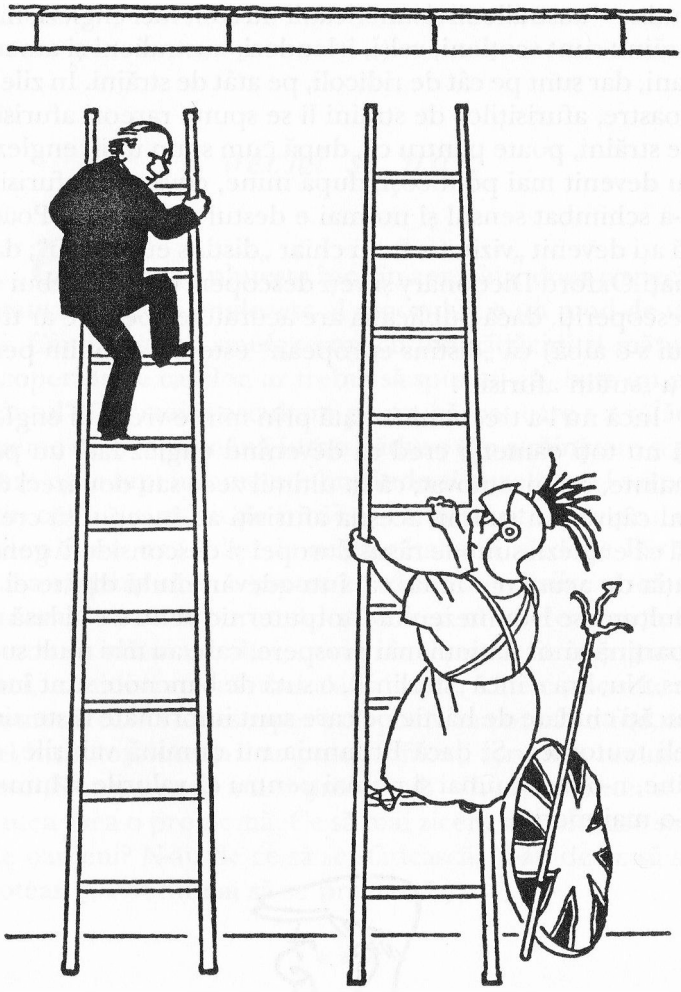

Suișuri și coborâșuri

contează. Scoțienii, velșii, irlandezii și — mai mult sau mai puțin — australienii și americanii nu sunt nici englezi, nici străini: sunt scoțieni, velși, irlandezi, australieni și americani, dar sunt pe cât de ridicoli, pe atât de străini. În zilele noastre, afurisiților de străini li se spune rareori afurisiți de străini, poate pentru că, după cum spun unii, englezii au devenit mai politicoși; după mine, cuvântul „afurisit" și-a schimbat sensul și nu mai e destul de jignitor. Poate că ați devenit „vizitator" sau chiar „distins european"; dar luați Oxford Dictionary și veți descoperi (sau ar trebui să descoperiți, dacă publicația are acuratețea pe care ar trebui s-o aibă) că „distins european" este un sinonim pentru „străin afurisit".

Încă nu i-a trecut niciodată prin minte vreunui englez că nu toți oamenii cred că devenind englez faci un pas înainte, ești promovat; că în ultimii zece sau douăzeci de ani câțiva din străinii aceștia afurisiți au început să creadă că englezii sunt de râsul Europei și desconsideră generația de acum, cu milă; că, într-adevăr, mulți dintre ei îi mulțumesc Dumnezeului Atotputernic pentru că-i lasă să aparțină unor națiuni mai prospere, care au mai mult succes. Nu; lira e încă „sterlină", o sută de bancnote sunt încă bucăți ciudate de hârtie pe care sunt imprimate niște aiureli teutonice. Și dacă Britannia nu domină valurile, ei bine, n-o face numai și numai pentru că valurile și lumea n-o mai merită.

vechi și nou

Eufemismul plutește încă în aer. Nu e doar o specialitate a simțului englezesc al umorului; e un mod de viață. Când furtuna smulge copacii din rădăcini și mătură acoperișurile caselor, ar trebui să spuneți că „bate un pic vântul". Tocmai îl ascultam pe un bărbat care s-a rătăcit vreme de o săptămână într-o pădure din străinătate și pe care niște lupi înfometați, lingându-și buzele, nu-l scăpau din ochi. N-a murit de frică? — l-a întrebat reporterul de televiziune, un bărbat de origine italiană, evident. Bărbatul a răspuns că în a șaptea zi, când nu era nici urmă de cineva care ar fi putut să-l salveze și al șaselea lup înfometat s-a alăturat haitei, „a cam început să fie îngrijorat". Ieri, administratorul unei clădiri unde trăiesc șase sute de oameni, care s-a descoperit că poate lua oricând foc, astfel încât toți locatarii ar putea fi făcuți scrum, a recunoscut: „S-ar putea să am o problemă." (Luați aminte: *el* ar putea avea o problemă. Ce să mai zicem de cele șase sute de oameni? N-au de ce să se sfădească, N-au de ce să socotească, Pot numai să se prăjească.)

* * *

Marea Britanie este încă o societate bazată pe clase. De îndată ce deschide gura cineva, putem spune în ce fel de școală și-a ratat educația. Străinii au aici un avantaj: poate nu sunt în rândul oamenilor; dar nu sunt nici în rândul claselor.

Dar sistemul claselor s-a schimbat. Marea Britanie are o clasă muncitoare care nu muncește; o clasă conducătoare care nu conduce; și o clasă mijlocie care nu-i la mijloc, dar alunecă iute spre fund.

* * *

Înainte de război, puteai stabili clasa cuiva după haine. Cei bogați — mai ales la sfârșitul săptămânii — umblau în zdrențe; clasa muncitoare purta șepci de pâslă; prostituatele purtau vulpi în jurul gâtului și fumau pe stradă; soțiile fabricanților de bere bogați purtau haine de nurcă și soțiile gunoierilor erau îmbrăcate așa cum astăzi doar Eliza Doolittle se mai îmbracă, în remake-uri la *My Fair Lady*. Astăzi nurca a devenit vulgară și epoca magazinelor Marks and Spencer a abolit diferențele de clasă în îmbrăcăminte. Desigur, există unele trucuri și există Dior, dar când te uiți doar la o femeie nu mai poți spune dacă soțul ei este un proprietar în curs de dezvoltare sau un gunoier bogat.

Nu cu multă vreme în urmă, la Garrick Club, unul din nobilii noștri lorzi a luat din greșeală pardesiul meu albastru — cu tot cu cheile din buzunar — și eu am rămas cu pardesiul lui albastru — cu tot cu cheile din buzunar. Nobilul lord mi-a scris o scrisoare ca să se scuze: „N-am decât scuza că un pardesiu Marks and Spencer seamănă atât de mult cu un pardesiu John Collier…"

* * *

Înainte de război, oamenii veneau să se stabilească aici doar dacă erau obligați: erau refugiați sau imigranți. (Pe atunci imigranții puteau fi albi. Dar, la drept vorbind, eram negri albi. Astăzi, un negru este, de regulă, negru, atâta doar că nu poți să-i spui „negru" nici unui om negru.) Nici un om nu s-a stabilit în țara aceasta dacă n-a fost obligat s-o

Imaginea șepcii de stofă

facă. Astăzi, ceilalți străini din țări fericite și prospere dau năvală aici: nemți, americani, suedezi, arabi și alții. Englezii sunt săraci — chiar un pic cerșetori —, dar sunt educați, binedispuși, toleranți și civilizați. Decadența lor elegantă este magnetul care atrage oamenii aici. Pe de altă parte, englezii pleacă în număr mare. Exodul lor se cheamă migrația creierelor și include și un număr mare de indivizi lipsiți cu desăvârșire de creier. Emigrații sunt imperialiști de modă veche care vor bani lichizi și siguranță. Schimburi similare de populație au avut loc după război în regiunile sudete ale Cehoslovaciei sau în fostele regiuni germane ale Poloniei de azi, de exemplu — dar schimburile acelea au fost obligatorii, acestea sunt voluntare. În curând Anglia va fi plină de imigranți anglicizați total din California, Frankfurt, Port of Spain și Jeddah, în vreme ce alte pământuri vor fi pline de englezi frustrați și morocănoși. Domnul Enoch Powell atacă pe cine nu trebuie. Dacă vrea să trăiască printre englezi albi, n-are decât să se mute în Kuwait.

limba

În tinerețea mea circulau povești despre refugiați nostimi care masacrau limba engleză. O femeie refugiată se duce la piață să cumpere portocale roșii (vreau să spun roșii pe dinăuntru), foarte populare pe Continent, cărora li se mai spune „portocale sângerii".

— Vreau două livre* de portocale însângerate.

— Ce fel de portocale, drăguță? a întrebat vânzătorul, cam nedumerit.

— Portocale însângerate.

— Hm...

Cade pe gânduri.

— Înțeleg. Pentru suc?

— Da, așa suntem.

Altă poveste circula doi ani mai târziu. Între timp, tatăl de familie — soțul doamnei care cumpăra portocale — a devenit îngrozitor, îngrozitor de englez. Se întâlnește cu un vechi prieten în Regents Park și în loc să-i vorbească frumușel, încetișor, în germană, îl salută în engleză, tare de tot.

— Hallo, Weinstock... O zi de primăvară nemaipomenită, nu? Îmi place lacul ăsta.

— Ieri l-am cumpărat, a răspuns celălalt, uitându-se la pantofi.

---

* Livră — unitate de măsură echivalentă cu 453,6 g. (*N.t.*)

Și odată am primit un mesaj scris de la un gentleman austriac, care voia să-mi vorbească urgent „în cea mai mare conivență".

S-au dus zilele acelea. Nu numai foștii refugiați, ci toată lumea a învățat să vorbească engleza corect. Pronunțarea e altă mâncare de pește; refugiatul poate încă să fie omul care a pierdut totul în afară de accent. Pe de altă parte, accentul central-european a devenit unul din accentele legitime ale englezei. Problema studentului străin poate fi că engleza lui e prea bună, prea precisă, prea corectă. „Vorbește prea bine englezește, probabil că e un afurisit de străin", este un comentariu frecvent. Și încă unul făcut pe bună dreptate, pentru că, în vreme ce restul lumii își dă silința să învețe engleza, englezii înșiși își dau silința să uite frumoasa lor limbă maternă. Dacă vreți să vorbiți ca un englez adevărat nu folosiți mai mult de opt sute de cuvinte și, de preferință, aproape jumătate din ele incorect. Majoritatea englezilor vă vor spune că „engleza n-are gramatică", care e doar un alt mod de a spune că *ei* n-au gramatică. Nu cu multă vreme în urmă, vedeam întruna mașini de-ale Poștei cu un slogan atrăgător: „Toată lumea ar trebui să aibă un telefon." Într-o scrisoare trimisă la *Guardian* am remarcat: „Dar cred că aproape toată lumea are deja unul." Mai mulți cititori mi-au scris, făcându-mă cu ou și cu oțet, pedant și închipuit, spunând că Poșta folosise o engleză „colocvială" corectă.

Înainte de război se spunea lucrurilor pe nume — adesea cu brutalitate. Mi-aduc aminte de o instituție care se numea *Spital de boli incurabile*. Câtă blândețe, cât tact, m-am gândit și am încercat să-mi imaginez sentimentele unui pacient care-i trecea pragul. Dar între timp gunoierul a devenit îngrijitor, polițistul ofițer care întărește legea, pilotul unui avion căpitan, bărbatul care vinde șosete la mâna a doua la piață director comercial și câinele ofițer însărcinat cu protecția casei.

Dacă vreți să vorbiți ca un englez get-beget, trebuie să învățați să vorbiți limba prost de-a binelea. N-o să fie greu, există multe școli de limbă unde vi se predă chiar asta. (Dacă n-aveți noroc, puteți alege una din cele de modă veche și vi se va preda engleza așa cum ar trebui — nu așa cum este — vorbită.) Țineți minte că orice este o „situație" sau o „problemă" în zilele noastre. Pe vremuri, un bărbat călătorea, astăzi este într-o situație de călătorie. În trecut, se căsătorea, astăzi se pomenește într-o situație de căsătorie. În trecut dădea faliment, astăzi are o problemă cu lichiditățile. Pe vremuri era impotent, astăzi are o problemă de virilitate.

În halul în care suntem din punct de vedere economic, raționalizarea a și început. E ținută secret și deocamdată doar litera *r* este raționalizată. Englezul modern are la dispoziția lui doar un anumit număr de *r*-uri. El — și asta se poate spune și despre câțiva crainici de radio — le folosește alandala. Va vorbi despre *Indiar-și-Pakistan* și despre *Lawr-and-order*, doar ca să descopere că a folosit toată rația lui de *r*, a risipit-o și acum trebuie să facă economii la sânge acolo unde poate. Așa că va vorbi de Patidul Labuist și de Extemul Oient.

Oare chiar avem o problemă cu *r*-urile? Sau suntem pur și simplu într-o situație de analfabetism?

mâncarea

„Pe Continent, la masă, oamenii au mâncare bună; în Anglia au maniere alese", am scris în *Cum să fii străin.* De atunci, mâncarea din Anglia s-a îmbunătățit, manierele de la masă s-au deteriorat. Pe atunci, se vorbea rareori de mâncare, era un tabu, precum sexul. Astăzi toate ziarele și revistele au ghidurile lor de mâncare bună și mulți așa-zișI experți te trimit să mănânci mese necomestibile. Pe atunci se putea ca un om de afaceri umblat, chiar un diplomat, să n-aibă habar ce e un avocado; astăzi orice muncitor se poate certa cu soția lui: „Ce-i aia, Doris, paëlla*? Iar paëlla? Îmi place paëlla, nu zic nu, da' în *fiecare* zi paëlla — a naibii paëlla și nimic altceva? Ce-ai zice de o ratatouille** gustoasă, ca la mama ei?"

Fără doar și poate, mania călătoriilor de după război a îmbunătățit obiceiurile culinare ale englezilor mai mult decât ne-am fi așteptat. Înainte de război, francezilor le plăcea să mănânce și erau mândri de asta; englezilor puritani le plăcea la fel de mult să mănânce, dar le era rușine de pasiunea lor. După război, milioane de oameni au început să cunoască mâncarea bună din străinătate și au refuzat meniul obișnuit cu varză fiartă râncedă care plutește în apă sărată călâie. În Londra anilor '60 și '70 puteai să mănânci foarte bine. Chiar Michelin a publicat un ghid al

---

* Fel de mâncare spaniol din orez gătit cu ulei, cu scoici, crustacee, carne etc. (*N.t.*)

** Amestec de dovlecei, roșii, vinete, ceapă etc., gătite cu ulei. (*N.t.*)

restaurantelor englezești, pe de o parte ca să aducă un omagiu acestei îmbunătățiri, pe de alta ca să sublinieze că în ciuda tuturor îmbunătățirilor nici un restaurant englezesc nu merita trei stele.

Totuși, mult lăudata îmbunătățire nu este universală, așa cum ne place nouă să credem. În 1976 poliția a observat că un mare număr de șoferi de camioane depășeau limita de viteză. Își conduceau camioanele enorme de parcă ar fi fost mașini de curse sau de parcă ar fi fost urmăriți. Investigațiile au stabilit că erau, de fapt, urmăriți: de mâncarea englezească. Făceau tot ce puteau — își riscau permisele și chiar viețile — ca să scape de mesele englezești. Voiau să-și livreze mărfurile și să se întoarcă pe Continent în aceeași zi. Pentru că erau nevoiți să mănânce *ceva* cât stăteau în Marea Britanie, majoritatea — potrivit UICR, Union Internationale des Chauffeurs Routiers* — au adus cu ei sandvișuri continentale normale.

Mai există o dezvoltare remarcabilă. Pe vremuri nu puteai găsi nici un restaurant englezesc pe Continent și foarte puține la Londra. Soho era o zonă plină de restaurante italienești, grecești, chinezești, spaniole și ungurești. Cele iugoslave și portugheze au apărut mai târziu, urmate la puțin timp de restaurante cu beefburger și cu pui prăjit Kentucky, baruri Wimpy și alte succese ale civilizației americane; dar restaurantele englezești adevărate erau puține și răzlețite chiar și în Londra. Astăzi, aproape tot ce e rău în bucătăria engleză devine popular pe Continent, în vreme ce tot ce e bun se demodează chiar și în Marea Britanie.

Gândiți-vă, de exemplu, la micul dejun englezesc, adevărata glorie a artei culinare engleze care îl face de rușine pe palidul și insipidul *café complet.* Câștigă oare teren la Oslo sau la Luxemburg? Dimpotrivă — aproape că a dispărut din casele englezilor și e pe cale să dispară repede

---

* Uniunea Internațională a Șoferilor Rutieri (în fr. în orig.). (*N.t.*)

„Ai grijă, amice, nu-mi mănânc cartofii
în cine știe ce ziar străin nenorocit!“

și din hotelurile lor. Poți să-ți pregătești propriul mic dejun în unele hoteluri folosind cafea instant sau ceai la pliculețe, sau poți fi servit cu omletă făcută din plastic de calitate amestecat cu lână uimitor de gustoasă.

Dar alte lucruri englezești câștigă teren. Restaurantele cu pește și cartofi prăjiți (aceasta e o excepție de la regulă: peștele și cartofii prăjiți sunt una din gloriile Marii Britanii) se deschid peste tot în Europa și codul englezesc este învelit în *Daily Mirror* — la urma urmei, nu poți înveli pește și cartofi prăjiți în *Dagens Nyheter*, și cu atât mai puțin în *Frankfurter Allgemeine Zeitung*. Toate bune și frumoase. Restaurantele cu pește și cartofi prăjiți sunt instituții nemaipomenite, dar adevăratele orori și monstruozități ale bucătăriei engleze devin și mai populare.

Băcănii englezești se deschid la Bruxelles și în alte locuri în care se strâng mulți englezi get-beget. Vând carne la conservă și budincă de rinichi, cârnați englezești, porridge, conserve de coadă de bou și supe de carne picante, fasole prăjită, sos de roșii și alte grozăvii gustative. Poate ați crezut că englezii părăsesc țara ca să scape de toate astea. Nici vorbă. Stau la coadă pentru ele în toată Europa. Sunt fericit să raportez că importurile acestea n-au avut încă nici un efect asupra continentalilor. De îndată ce francezii încep să stea la coadă pentru fasole prăjită, o să-mi fac harakiri, doar aplecându-mă ușurel peste cuțitul meu de bucătărie preferat. Da: ziua în care francezii încep să mănânce carne la conservă și plăcintă de rinichi cu un pic de sos de roșii va marca sfârșitul unei mari civilizații, sfârșitul supremației europene și sinuciderea unui Continent.

* * *

Iată încă un avertisment pentru vizitatorii de pe Continent. Mulți au suferit mult pentru că n-au știut de un obicei britanic important.

La petrecerile cu cină — și pe Continent, și în Marea Britanie — vi se va propune a doua porție. Pe Continent — mai ales în Austria, dar și în alte țări din Europa Centrală — puteți spune „Nu, mulțumesc", iar gazda va striga, va geme, va suspina și vă va implora să mai mâncați. Vă va acuza că nu vă place mâncarea ei, că-i stricați seara, că o mâhniți, că sunteți nerecunoscător, un musafir rău și un om rău. Așa că protestați, exprimându-vă aprecierea, o asigurați că mâncarea este excelentă, că e una din cele mai bune mese din viața dumneavoastră, mai luați din toate, vă forțați să mâncați, vă alegeți cu o indigestie și vă grăbiți să dați ortul popii.

Toți continentalii, crescuți în Mönchengladbach, Attnang-Pucheim, Hódmezövásárhely sau Subotica, încep și în Marea Britanie cu un nevinovat „Nu, mulțumesc", așa cum i-au învățat mamele lor. Și se termină discuția. Spre disperarea lor, gazda nu cade în genunchi și nu amenință că se sinucide dacă musafirul nu se transformă într-un purcel. Cu ochi triști, bietul musafir vede cum felurile de mâncare dispar și gata.

Așa că, dacă vi se oferă a doua porție, înșfăcați-o. Sau pur și simplu dați din cap. Nimeni nu vă va judeca rău de tot. Și nimeni nu vă va considera un gentleman dacă nu luați a doua porție. Nimeni nu vă va considera un gentleman indiferent ce ați face — așa că puteți la fel de bine să luați a doua porție.

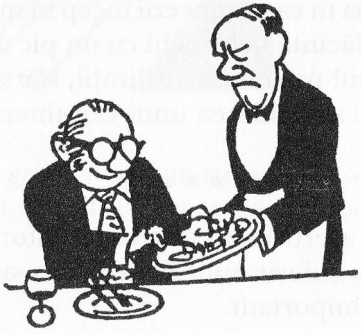

băuturile

Băuturile au fost la modă sau s-au demodat, ca hainele. Când am venit aici prima oară, ginul cu lămâie era băutura cea mai populară. Comandați un gin cu lămâie astăzi și lumea se va uita la dumneavoastră de parcă v-ați luptat cu armata Ducelui de Wellington. Apoi a venit epoca ginului roz. Cine mai bea gin roz astăzi în afară de câteva fosile? Desigur, whisky-ul a rămas una din preferințe și vodca a devenit populară. (Pe bună dreptate. Astăzi, vodca este cu 2,7 procente mai tare decât pe vremea țarilor. Unii sceptici se îndoiesc că doar această realizare a Uniunii Sovietice justifică șaizeci de ani de revoluții, nenorociri, regim stalinist, ispășiri de pedepse și Arhipelagul Gulag — unde, apropo, prizonierii nu consumă prea multă vodcă.)

În perioada de după război, englezii au învățat multe despre vin și Marea Britanie este acum, prin excelență, teritoriul snobismului vinului, fiind depășită doar de Statele Unite. Englezilor le place vinul dulce, dar cu toții neagă acest lucru cu o vehemență demnă de o cauză mai bună, pentru că știu (sau cred) că doar cei care nu fac parte din clasele de sus beau vin dulce. Aici se aduc vinuri seci excelente și scumpe, apoi li se adaugă pe ascuns un pic de glucoză. După cum mi-a spus odată un expert în vinuri franceze: „Englezilor le place vinul sec atâta timp cât e dulce."

Și felul în care beau englezii câștigă teren în străinătate. Whisky-ul, ginul și apa tonică se numără de multă vreme printre băuturile favorite ale continentalilor bine

informați, dar în zilele noastre se deschid în toată Europa baruri în stil englezesc, iar berea slabă este la mare trecere în multe locuri. Belgieni serioși — flamanzi și valoni deopotrivă — sorb Guinness și dau din cap aprobator. Dar dacă expansiunea berii slabe englezești este un pic surprinzătoare, marșul de cucerire — mai bine zis, începutul de cucerire — al vinului englezesc este de-a dreptul uluitor.

Din ce în ce mai mulți oameni susțin că Marea Britanie este o țară cu podgorii. Dacă era așa pe timpul Elisabetei I, de ce să nu fie și pe timpul Elisabetei a II-a? Ce nu-i în regulă cu Elisabeta *noastră*? Un prieten de-al meu, care are o slujbă sus-pusă, cu responsabilități, și e de altfel chiar normal, îmi tot spune cât se poate de serios că vinul lui, produs în Fulham, face praf orice vin franțuzesc sau nemțesc. De vreme ce produce doar douăzeci și opt de sticle pe an de *Château Parsons Green*, Pouilly Fumé și Niersteiner n-au de ce să tremure încă. Dar ar face bine să stea cu ochii pe Fulham. Am gustat din vinul lui în Chelsea, într-o casă care e la vreo cinci sute de yarzi mai încolo de Fulham. Avea gust de oțet, chiar nu se putea bea, și toți am fost jenați — în afară de el. „Recunosc", a zis el generos, „că oricât de bun ar fi vinul ăsta nu călătorește foarte bine".

Pe la jumătatea anilor '60 am scris o carte despre snobism cu ducele de Bedford. Odată, după cină, l-am întrebat care este cea mai mare dovadă de snobism pentru el.

— Ce vrei se spui? m-a întrebat el.

— Un lucru la care nu renunți, deși știi că e snob și prostesc.

N-a fost nevoie să stea prea mult pe gânduri:

— Mai bine îmi înghit limba decât să spun „Noroc".

— Și ce spui? Skål?

— Nimic, desigur. Ăsta e șpilul. Îmi place să beau în liniște și nu vreau să atrag atenția asupra mea de fiecare dată când duc paharul la buze. Doar să beau și să tac.

O vreme, regula aceasta a fost respectată în cercurile de sus. Dar astăzi oamenii nu mai vor să facă parte din aceste cercuri. În plus, cancelarul a luat o măsură dură ca să rezolve criza economică: a crescut tot mai mult prețul băuturilor. Se presupune că astfel țara va fi salvată. Așa cum speli rufele altcuiva. Așa că băutorii englezi chiar ne salvează pe toți. Dacă mai bei un whisky dublu dai dovadă de patriotism. Chiar gin roz. Și vodcă. Anglia se așteaptă ca fiecare să-și facă datoria.

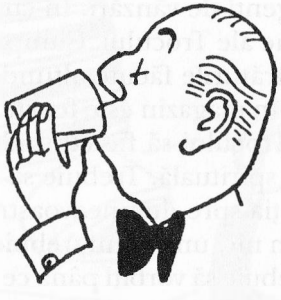

cumpărăturile

Când dumneavoastră, Distins Vizitator, vreți să faceți niște cumpărături în Anglia, sunteți — după cum veți descoperi repede — la discreția vânzătorilor, care se numesc acum agente și agenți de vânzări. În curând se vor numi Cavaleri și Doamne ale Trocului. Cumpărăturile aici sunt diferite de cumpărăturile făcute altundeva.

1. Când intrați în magazin este foarte posibil ca Doamnele și Cavalerii Trocului să fie cufundați într-o conversație palpitantă și spirituală. Trebuie să așteptați până ce își îndreaptă atenția spre dumneavoastră și asta poate să le ia ceva vreme. În nici un caz nu trebuie să le întrerupeți conversația; nu trebuie să vorbiți până ce nu vi se vorbește.

2. Dacă mai sunt alți oameni care așteaptă în magazin — fie că este vorba de măcelarul din colț de unde vreți să cumpărați un sfert de livră de carne tocată sau magazinul Cartier, unde aveți de gând să cheltuiți un sfert de milion pe un inel pentru prietena dumneavoastră —, așteptați-vă rândul. Dacă vreodată se va reinstaura în Marea Britanie pedeapsa cu moartea, nu va fi pentru crimă — o artă pe care englezii o admiră și o apreciază în calitate de experți —, ci pentru nerespectarea rândului la coadă, cel mai atroce delict.

3. În vreme ce — să zicem — măcelarul servește o doamnă care face cumpărături pentru cinci zile pentru familia ei de paisprezece persoane, nu trebuie să profitați de o pauză scurtă (așa cum ați face în Franța) ca să interveniți și să-l întrebați dacă are ficat de vițel — nu pentru

„Ce încântat sunt să vă văd!“

că vreți să fiți servit înainte, desigur, ci doar ca să aflați dacă merită să așteptați. Nu veți primi nici un răspuns. Nu e o impolitețe: atâta doar că nu existați. Poate nu sunteți conștient; poate că trăiți cu impresia greșită că existați, dar nu-i așa. Înainte să vă vină rândul contați mai puțin decât un câine. Un câine ar fi observat și dat afară din magazin. Dar dumneavoastră chiar nu existați înainte să vă vină rândul, sunteți o nonpersoană, sunteți aer, o nonentitate, un corp neîncarnat care așteaptă să fie materializat când măcelarul își va îndrepta atenția și zâmbetul spre dumneavoastră.

4. Puțini englezi merg la cumpărături pentru că au nevoie de ceva, cu atât mai puțin pentru că își permit. Cumpărăturile sunt o ocazie socială — o oportunitate de a sta la taclale, o oportunitate de a vă etala farmecul, de a arăta lumii că vă trageți de șireturi cu ajutorul măcelarului și că nu sunteți doar un trecător care a intrat din întâmplare în magazin. Când vă vine rândul, veți avea parte de atenția deplină a măcelarului. Nimeni nu există în afară de dumneavoastră. Sunteți centrul universului lui și nu-i puțin lucru. S-ar putea să vă cam cuprindă nerăbdarea când — după ce ați stat cincizeci și șapte de minute la coadă, cu picioarele în rumeguș până la glezne — doamna cu familie mare începe să-i explice măcelarului cărui copil îi place ficatul și care preferă rinichiul sau când întreabă dacă fata mai mică a măcelarului a născut deja a doua oară. Ar trebui să vă reprimați nerăbdarea aceasta. Când vă vine rândul, măcelarul va fi numai și numai al dumneavoastră. Atunci sunteți cel care poate să stea de vorbă cu el despre ploaia de aseară, despre digestia dumneavoastră, despre progresele copiilor dumneavoastră la aritmetică, despre fotografia doamnei topless în ziarul *Sun* de azi (dar nu despre politică sau despre un lucru pe care un adult rezonabil de inteligent l-ar discuta cu plăcere cu măcelarul lui preferat). În Franța, v-ar întrerupe cu o remarcă

nepoliticoasă; în Italia ar urla și s-ar prăvăli pe jos de râs; în Grecia ar da foc la magazin. Dar sunteți în Anglia, printre englezi toleranți și înțelegători care așteaptă răbdători nu atât pentru carne, cât ca să le vină rândul să stea la taclale cu măcelarul.

6. Când intrați într-un magazin sau ieșiți din el nu salutați vânzătorul. Trebuie să spuneți întâi: „Aveți…“ sau „Puteți să-mi dați…“, și la sfârșit „Mulțumesc“. Între timp, după cum v-am explicat, puteți vorbi despre orice, de la nepoții vânzătorului la șansele celor de la Arsenal în fața celor de la Liverpool, dar nu spuneți niciodată: „La revedere“ sau „Bună“ sau „Hai salut“ sau „Grüss Gott“ sau „Ciao“.

sexul

N-am fost niciodată mai înjurat din cauza unui lucru pe care l-am scris decât pentru cel mai scurt capitol pe care l-am produs în viața mea, un capitol despre viața sexuală a englezilor. Oamenii mi-au tot atras atenția că englezii se înmulțesc cumva și că supraviețuiesc ca națiune. Lucru care, surprinzător, este adevărat.

În zilele noastre, ei subliniază și că Londra este — sau a fost, o vreme — capitala mondială a sexului. N-au decât să creadă asta, dacă-i face fericiți.

Viața sexuală a englezilor este într-o contradicție ciudată cu temperamentul lor liniștit. În toate celelalte privințe (de exemplu statul la coadă, șofatul) sunt rezervați, toleranți și disciplinați; în viața lor sexuală au tendința să fie violenți și cruzi. Unui număr surprinzător de mare de englezi le place să fie biciuiți de doamne care poartă ciorapi negri și nimic altceva; cred că locurile omniprezente în care femeile fac striptease și se expun goale pușcă în fața unui public, pentru o sumă modestă, sunt o dovadă de virilitate; cred că tirajul mare al revistelor porno este semnul unei sexualități avansate și nu al unei nevroze avansate. Ei nu înțeleg de ce ospătărițele topless transpirate îți taie cheful de mâncare *și* de sex în același timp.

Nu înțeleg nici că genunchiul unei femei frumoase care poartă ciorapi eleganți este mai atrăgător și mai ispititor decât vederea unui organ sexual gol. Sunt duși în eroare de principiile lor democratice nobile după care dreptatea nu trebuie numai făcută, ci trebuie și văzută.

„Încă o dată, încă o dată, focoasa mea!“

Ei cred că acest lucru se aplică și organului femeiesc. Nu trebuie numai să fie acolo; trebuie să se și vadă că e acolo.

Oamenii m-au întrebat de multe ori — cu o licărire ironică în ochi — dacă mai cred (așa cum am scris în 1946) că „Oamenii de pe Continent au viață sexuală; englezii au sticle cu apă fierbinte". Sau sunt de acord că lucrurile s-au schimbat și au progresat? Da, sunt de acord, lucrurile *au* progresat. Nu pe Continent, unde oamenii au încă vieți sexuale; dar au progresat aici pentru că englezii au acum pături electrice. Păcat că electricitatea n-are efect atât de des în țara aceasta.

Anglia o fi ea o țară în care oamenii se împerechează, dar nu e o țară erotică. De fiecare dată când încerc să personific sexul în Anglia, îmi vin în minte lordul Langford și doamna Whitehouse. Cu siguranță, fetele sunt duse la pat, dar nu li se face curte; se face dragoste cu ele, dar nu-s urmărite. Femeile sunt chiar dornice să se culce cu bărbații, dar rareori flirtează cu ei. Doamne cu vârste între opt și optzeci de ani (să spunem optzeci și cinci) se întorc din Italia scandalizate și se vaită amarnic din cauza fluierăturilor necioplite. Or fi ele necioplite, dar le fac pe doamnele de vârstă mijlocie să se simtă cu douăzeci și cinci de ani mai tinere, dorite, și lamentațiile acestea sunt doar laude deghizate. Când episcopii, generalii în rezervă sau măcar directorii tineri or să înceapă să fluiere în orașul nostru, atunci o să cred, poate, că Londra a devenit — ei, nu capitala mondială a sexului — ci un sat al sexului în devenire.

Un alt lucru care s-a schimbat în ultimele decenii este situația homosexualilor. E o distanță ca de la cer la pământ între persecutarea inumană a lui Oscar Wilde și demonstrațiile publice pentru legalizarea căsătoriilor între homosexuali. (Am auzit că la o universitate americană există un grafitto cu: „Legalizați necrofilia!" Dar aceasta nu e o mișcare populară aici, deocamdată.)

Am o singură obiecție serioasă împotriva homosexualilor. Sunt gașca cea mai lipsită de umor de pe pământ — ca homosexuali. Ca indivizi, nu mă îndoiesc, sunt ca noi: unii au un nemaipomenit simț al umorului, alții sunt niște plicticoși fără seamăn. Dar ca grup e altceva. Persecutarea evreilor a dat naștere la unele din cele mai amuzante, mai autocritice și în același timp mai inteligente glume de pe pământ; persecutarea homosexualilor a creat glume doar împotriva lor, niciodată făcute de ei. De fapt, astăzi poți spune glume despre evrei, negri, scoțieni, irlandezi, dentiști, polițiști, dictatori, propriii noștri politicieni și chiar pisici; poți spune glume de pahar, glume despre adulter și câini mițoși. Cu alte cuvinte, poți face glume despre orice vrei în afară de homosexuali. Ei sunt vaca sacră, tabuul. Dacă nu respecți tabuul acela, oricât de nevinovată ar fi gluma, orice homosexual prezent te va ataca, roșu la față, pentru că ești o fosilă reacționară, un neghiob insensibil și un dușman al progresului. Nici măcar nu mi-ar păsa. N-au umor — și ce dacă? Treaba lor. De ce Dumnezeu nu-și spun posomorâți, lugubri, abătuți, posaci, ursuzi, îmbufnați sau încruntați? De ce *gay**, când tocmai asta nu sunt?

* Joc de cuvinte, pentru că *gay* înseamnă și „vesel, voios", și „homosexual". (*N.t.*)

despre adorarea pisicilor

După ce am glumit decenii de-a rândul pe seama felului în care englezii adoră pisica, asemeni vechilor egipteni, dar și mai și, m-am îndrăgostit eu însumi de pisică. A devenit animalul *meu* sacru.

Totul a început cu o pisicuță neagră care a venit în vizită la mine. „Îmi place aici", a declarat ea și a continuat să-și facă apariția. Mi s-a părut politicos să o strig cumva când vorbeam cu ea, dar n-aveam habar cum se numea. A trebuit să-i dau numele generic de *Cica*, echivalentul unguresc pentru *pisicuță*. (Mai târziu a început să-și scrie numele Tsi-Tsa, pentru că scrie totul fonetic.) M-am simțit prost fiindcă n-am fost în stare să-i dau nimic de mâncare, așa cum simți nevoia să le oferi o ceașcă de cafea sau o băutură chiar și musafirilor neașteptați, așa că am început să cumpăr mâncare pentru pisici. Pe atunci nu știam ce știu acum; că acesta e felul prin care furi pisica altcuiva.

Într-o zi am fost prins cu mâța-n sac. Eram într-un supermarket mic și aveam în mână o conservă cu mâncare pentru pisici când o doamnă blondă, drăguță, a venit la mine, s-a uitat la obiectul din mâna mea și m-a întrebat cam tăios dacă eu sunt domnul care locuiește în căsuța din cărămidă roșie din apropiere. Am recunoscut că eu sunt. „Pisica mea vă tot vizitează", a zis ea, hotărâtă. „Știu", am răspuns. „Am început să-i dau de mâncare fără să-mi dau seama că nu se cuvine. Acum e prea târziu. Așteaptă să i se dea de mâncare." „E în regulă", a zis doamna cea

amabilă. „De acum încolo o putem împărți." A adăugat: „Acum doi ani ar fi fost o tragedie. Am un băiat care adora de-a dreptul pisica. Dar acum are paisprezece ani și a ajuns la o vârstă la care e mai interesat de fete decât de pisici." „Ne-am nimerit", i-am spus, „pentru că eu am ajuns la o vârstă la care mă interesează mai mult pisicile decât fetele".

Așa că am împărțit-o pe Tsi-Tsa. Iată cum am pus stăpânire pe o jumătate de pisică. Prietenii au încercat să spună care jumătate din ea era a mea. *Tsi* sau *Tsa*? S-au făcut câteva sugestii desfrânate că era vorba de *Tsa*. Apoi au apărut problemele în casa ei de la început: un chiriaș nou de la parter tot îi încuia ușa și nu mai putea să intre și să iasă. S-a săturat și s-a mutat la mine de tot.

Între timp am devenit un mare admirator al aerului ei dominator, al incoruptibilității ei, al felului în care complimentele oamenilor o lăsau rece; al indiferenței ei; al aroganței ei; al zburdălniciei ei (când voia *ea* să se joace); al naturii ei afectuoase (când avea *ea* nevoie de afecțiune). Unii oameni m-au întrebat de ce țin o pisică. Dar nu țineam o pisică. Nu mi-a trecut niciodată prin minte să țin o pisică. Ea m-a ales și s-a mutat la mine. Poți să ții un câine; dar pisica e cea care îi ține pe oameni, pentru că pisicilor li se pare că oamenii sunt animale domestice folositoare.

Un câine te flatează, dar trebuie să flatezi o pisică. Un câine e un angajat; pisica e liber-profesionistă.

M-am simțit jignit când niște iubitori de pisici au început să facă remarci de tipul: „Ai doar *o* pisică?" m-au întrebat. Apoi a apărut Ginger. A trebuit să-i spun Ginger, pentru că iar nu-i știam numele. Părea să fie mort de foame, așa că a trebuit să-i dau de mâncare. În cele din urmă s-a dovedit că nu era vagabond, aparținea unei doamne care locuia alături, are o casă bună, dar o poftă de mâncare nemaipomenită. Așa că apare în fiecare dimineață ca să-și ia micul dejun și bate la ușa mea cu lăbuța când sosește.

Pentru că Tsi-Tsa e geloasă foc, lui Ginger i se dă de mâncare în curtea interioară. E generos și uneori organizează petreceri cu mic dejun pentru alte pisici. Întotdeauna sunt invitate două pisici, mereu aceleași, și mănâncă împreună, înțelegându-se de minune. Totul are un aer destul de oficial. Vecinii — care cunosc toate pisicile din zonă — mi-au spus că unul din invitați este de fapt pisoiul lui Ginger, celălalt este cumnata lui.

Alte pisici știu de banchetele acestea. Își fac apariția întruna și se uită la mine, așteptând ceva. Rezist tentației de a deveni animalul domestic folositor al unui număr din ce în ce mai mare de pisici, dar știu că duc o luptă fără sorți de izbândă. Pisicile vagaboande din Fulham au numele și adresa mea.

Unii prieteni cred că exagerez cu Tsi-Tsa. Nu chiar ca Dezsö Szomory, un scriitor maghiar strălucit, dar excentric și mizantrop, dintr-o generație mai veche. Ura oamenii, dar își iubea și își respecta pisica. A promis unei reviste un articol pentru Crăciun, dar n-a reușit să-l predea la timp. Un editor înnebunit l-a sunat de mai multe ori. În cele din urmă, a pus o foaie de hârtie pe birou, dar înainte să înceapă să scrie, pisica lui s-a așezat pe hârtie, așa cum au obiceiul pisicile. Nici nu se punea problema să mute pisica, dar articolul era chiar urgent. Așa că a scris articolul *în jurul pisicii.* (Mi s-a spus că manuscrisul este păstrat în Budapesta.)

Încă n-am ajuns chiar așa, dar îl înțeleg. De fiecare dată când Tsi-Tsa stă pe scaunul meu — la birou sau la masă când vreau să mănânc — îi mut ușurel scaunul și iau alt scaun pentru mine. Am ajuns târziu la întâlniri, n-am mai fost la cumpărături și am pierdut avioane pentru că Tsi-Tsa stătea la mine în poală. „Dar de ce n-o dai jos?" m-au întrebat câteva persoane uimite. Sunt la rândul meu uimit de asemenea întrebări. Nu dai jos o altă ființă. Nu te porți

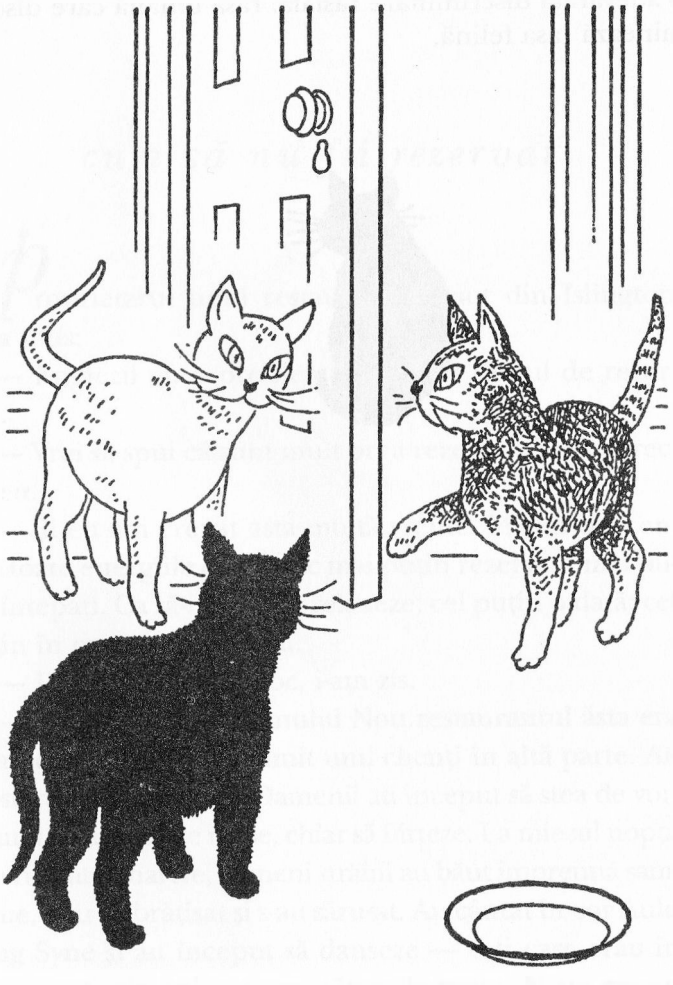

„Ți-o prezint pe cumnata mea."

așa cu ea, doar pentru că se întâmplă să fie pisică. Ar fi o adevărată discriminare rasială: rasa umană care discriminează rasa felină.

cum să nu fii rezervat

Proprietarul unui restaurant cipriot din Islington mi-a spus:

— Englezii au o problemă: nu sunt destul de rezervați.

— Vrei să spui că sunt mult prea rezervați, l-am corectat eu.

— Și eu am crezut asta multă vreme. Mi-am concentrat toate energiile ca să-i fac mai puțin rezervați, mai puțin înțepați. Ca să-i fac să se relaxeze; cel puțin o dată; cel puțin în restaurantul meu.

— Dar n-ai reușit deloc, i-am zis.

— Ba da. În ajunul Anului Nou restaurantul ăsta era plin ochi, a trebuit să trimit unii clienți în altă parte. Atmosfera era minunată. Oamenii au început să stea de vorbă unii cu alții peste mese, chiar să flirteze. La miezul nopții s-au ridicat paharele, oameni străini au băut împreună șampanie, s-au îmbrățișat și s-au sărutat. Au cântat în cor Auld Lang Syne și au început să danseze — toți care erau în restaurant, nimeni n-a mai rămas la mese. N-am crezut niciodată că se poate în țara asta. Eram de-a dreptul fericit. Și n-a fost tot. S-au învârtit în jurul meselor, apoi s-a făcut mult prea cald și cineva a avut ideea sclipitoare să-i ducă pe toți afară și au dansat în jurul pieței. N-am văzut

o mulțime mai fericită și mai veselă decât dansatorii aceia din piață nici măcar în Nicosia.

— Atunci de ce te plângi?

— Doar jumătate din ei s-au întors.

despre pasiunea națională

Câțiva oameni mi-au spus că n-am avut dreptate când am râs de obiceiul englezilor de a sta la coadă. Mi s-a explicat că era doar o necesitate în vremea războiului și că va dispărea imediat.

Îl mai avem încă și îl vom avea întotdeauna, pentru că el corespunde unei nevoi interioare, e un mod de a te autoexprima. Alte națiuni au nevoie câteodată de izbucniri de nebunie și de violență; englezii au nevoie câteodată de excese de autodisciplină. Alte națiuni, în condiții de stres insuportabil, strigă, urlă, se încaieră, o iau razna; englezii stau la coadă pentru o ceașcă de ceai.

În alte țări demonstrațiile sunt manifestări violente, cu lovituri de baston și cu arestări în masă. Asemenea lucruri au avut loc și aici, în trecut. Astăzi, dacă te plictisești, aranjezi o demonstrație. Poate fi din cauza vizitei prietenești a unui om politic din est neagreat sau poate la fel de bine să fie un protest împotriva livrării târzii a poștei de dimineață sau a excluderii șoricarilor de la educația generală. Poate să fie o demonstrație a unor cetățeni de culoare pentru că prea puține din rudele lor au voie să intre în țară, sau o demonstrație a suporterilor lui Enoch Powell care nu sunt de acord să intre prea mulți. Poate fi o demonstrație a furnizorilor de pâine împotriva prețului scăzut la pâine sau a casnicelor împotriva prețului ridicat la pâine. N-are importanță dacă e o demonstrație a unor colecționari de timbre pentru mai multe mărci speciale sau a unor pacifiști care cer abolirea armelor nucleare, tabloul va fi

întotdeauna același: o mulțime calmă, zâmbitoare care mărșăluiește, cărând panouri cu sloganuri, fiind însoțită de un număr mare de polițiști plictisiți. Nu reușesc decât să producă un ambuteiaj îngrozitor, dar tot e mai bine decât nimic. Într-adevăr, dacă socotim totul în funcție de privirile pe care le aruncă unii participanți la demonstrație șoferilor frustrați, trebuie să fie chiar satisfăcător.

În magazine englezii stau în picioare la coadă; în birourile guvernamentale stau jos la coadă; în biserici stau în genunchi la coadă; în timpul soldurilor, stau la coadă toată noaptea pe Oxford Street.

Odată stăteam eu însumi la coadă la un snack-bar, la Clubul Hurlingham. Coada era lungă. În fața mea se afla un cuplu răbdător și tăcut, de englezi de vârstă mijlocie, și în fața lor trei străine nebune care vorbeau una cu alta tare și cu accente nemțești atroce. Uitaseră să-și ia tacâmurile când se așezaseră la coadă și uitaseră să-și ia salata de pe o masă laterală, așa că tot alergau încoace și încolo, cotcodăcind „Vă rog să mă scuzați", crezând că acelea erau, probabil, maniere englezești impecabile. Când au mai tulburat o dată ordinea sacră a cozii, englezul cel tăcut a început să-și iasă din fire și era gata să le spună vreo două, dar soția lui l-a avertizat: „Potolește-te, Giles, nu sunt englezoaice."

Și a pus punct. Bărbatul s-a liniștit și nu s-a mai uitat la cele trei femei enervante. De vreme ce nu erau englezoaice, nu te puteai aștepta să se poarte cum trebuie. Poate că dacă ar vrea, cineva *ar putea* antrena arici, cimpanzei sau străini ca să stea la coadă ordonat, dar nu merită osteneala.

Da, cred că englezii au o nevoie arzătoare de accese frecvente de autodisciplină. Așa că eram uimit de purtarea fanilor fotbalului. Cum se potrivea vandalismul lor grețos cu teoria mea? A trebuit să fac investigații și descoperirile mele nu sunt deloc surprinzătoare: 97,2 % din toți

„Șșt — mi se pare că e străină."

suporterii celor de la Manchester United sunt străini, majoritatea olandezi și albanezi. Restul, 2,8%, sunt irlandezi și cehoslovaci, ceea ce înseamnă că rămân doar o mână de suporteri englezi. După înfrângerile Clubului lor, acești doi sau trei englezi stau la coadă pentru țigări, apoi pentru sandvișuri, apoi pentru bere, și după ce își varsă nervii ca niște englezi get-beget ce se află, se duc acasă ca să stea la coadă pentru cină. Restul? Nu, Giles, nu sunt englezi.

nu vă plângeți!

Nu trebuie să vă plângeți niciodată. Este un lucru foarte ne-englezesc. Dacă sunteți lăsat să așteptați o jumătate de oră într-un magazin de Cavalerii Trocului; dacă un șofer de autobuz sau un funcționar de la Biroul Forțelor de Muncă este nepoliticos cu dumneavoastră; dacă un ospătar vă aduce mâncarea rece ca gheața — țineți-vă gura închisă. Uneori, într-un magazin, în birouri sau în alt loc public vi se poate face o observație jignitoare sau sarcastică la persoana a treia, dar nici măcar n-o auziți. Strânsul din buze este tipic englezilor. Doar olandezii și albanezii (și câțiva irlandezi, cehoslovaci și alți asemenea ciudați) vor face scandal, vor protesta zgomotos sau vor chema directorul.

În cazul în care sunteți așa de neinspirat și vă plângeți, sau cel puțin murmurați, opinia publică se va întoarce imediat împotriva dumnevoastră: „Cine se crede?"

Ospătarul poate să vă toarne suc de roșii pe guler și dumneavoastră exclamați: „Au!" Sigur se va găsi cineva care să spună: „E greu să le faci pe plac unora."

Nu vă plângeți. Niciodată. Orice s-ar întâmpla, aduceți-vă aminte noul slogan național: „*E unul din lucrurile alea.*" Când prăjitorul de pâine nou-nouț ia foc și vă prăjește în locul pâinii, dați din cap: „E unul din lucrurile alea" și cazul e închis. În afară de faptul că dacă vă plângeți faceți un lucru cât se poate de ne-englezesc, de ne-scoțian și de ne-velș, mai există un motiv ca să nu deschideți gura.

Ei nici măcar nu vă aud când vă plângeți; urechile lor nu sunt pregătite să vă asculte.

Un prieten de-al meu, care e scenarist, era clientul obișnuit al unui restaurant din Soho faimos și scump. După-amiaza, la 2 fix (și seara la 9), ușa biroului se deschidea și un gentleman în vârstă, îmbrăcat în haine de dimineață ieșea (așa cum făcea de treizeci și șapte de ani), trecea de la o masă la alta, făcea o plecăciune mică și întreba: „V-a plăcut mâncarea?" Treizeci și șapte de ani sute de mii de englezi bine crescuți i-au răspuns: „Chiar foarte mult." Bărbatul mai făcea o plecăciune, spunea „Vă mulțumesc mult" și trecea la masa următoare.

Într-o zi, prânzul a fost atât de îngrozitor încât prietenul meu (mamă olandeză, tată albanez, o bunică irlandeză, una cehoslovacă) s-a hotărât să-i spună adevărul gol-goluț. La ora 2 ușa s-a deschis și patronul zaharisit a ieșit ca de obicei. Când a ajuns la masa prietenului meu a făcut o plecăciune și a pus iar întrebarea pe care o pusese de un milion de ori în treizeci și șapte de ani. „V-a plăcut mâncarea, domnule?"

Prietenul meu a răspuns:

— Nu mi-a plăcut deloc. A fost oribilă.

Patronul a făcut o plecăciune, cu zâmbetul lui obișnuit, servil:

— Vă mulțumesc mult, domnule.

Și a trecut mai departe, mulțumit.

când băncile sunt închise

Prea multe zile libere sunt semnul unei societăți sărace. O societate săracă este adesea o societate religioasă: nu mai speră deloc că guvernul va schimba ceva în bine, așa că își pune speranța în Dumnezeu. Anglia avea cinci vacanțe pe an și gata. Apoi a adăugat Ziua de Anul Nou din cauza „absenteismului" care domina în acea zi: oricum nu lucra nimeni. Curând, în unele locuri s-a pus problema ca și miercurea după-amiază să fie liberă: toată lumea o ștergea ca să se uite la meciurile de fotbal, așa că oricum nu lucra nimeni. Apoi Anglia a început să strice totul cu substitute de vacanțe, suplimentare și compensatorii. Când Crăciunul și ziua darurilor* au căzut sâmbăta și duminica, guvernul a hotărât ca lunea următoare să fie zi de Crăciun și marțea zi a darurilor. (Oricum, Isus nu s-a născut pe 25 decembrie; și ce legătură are Crăciunul modern cu Isus?) Când ziua de Anul Nou a căzut într-o sâmbătă (ca în 1977), lunea, ziua de 3 ianuarie, a devenit zi liberă: ce câștiga bietul muncitor dacă era absent, oficial sau nu, într-o zi în care ar fi fost oricum absent? N-ar avea nici un haz. În 1976–1977 Crăciunul plus Anul Nou au durat două săptămâni și n-a fost decât începutul.

Lumea se uită cruciș la englezi. De ce nu lucrează? De ce nu pretind că lucrează măcar? Ca de obicei, lumea nu

---

* Boxing Day, ziua darurilor, 26 decembrie — în această zi, conform obiceiului englezesc, comisionarii, poștașii, servitorii etc. primesc cadouri. (*N.t.*)

înțelege. Noi, nobilii englezi, avem trei motive excelente ca să acționăm așa: pentru că suntem 1) realiști; 2) morali; și 3) practici.

1. De vreme ce suntem o națiune săracă, ne purtăm ca o națiune săracă. Nu suntem nici snobi (nu în felul acela), nici pretențioși — atunci de ce să ne purtăm ca o națiune bogată? Alte națiuni sărace au multe zile libere, așa că o să avem și noi o mulțime de zile libere. Vom înceta să lucrăm cât mai des posibil și vom deveni și mai săraci. Trebuie să fim modești și să le dăm nemților și altor flăcăi harnici șansa de a lucra din greu, de a deveni mai bogați și de a face banii pe care vrem să-i împrumutăm de la ei.

2. Suntem morali. Urâm absenteismul și minciunile pe care le implică. O cale de a elimina furtul este de a-l face legal. O cale de a scădea numărul delictelor sexuale violente este de a permite violul. O cale de a scăpa de obiceiul afurisit, necinstit, al absenteismului este de a le da liber angajaților.

3. Motivul final este pur practic și se bazează pe un calcul economic sănătos. Nu e prea mare diferența dacă lucrăm sau nu. Așa că e rațional să facem economie de electricitate, de cărbuni, de administrație, de taxe și de efort.

Sărbătorirea nașterii Domnului

autobuzele

Șoferii de autobuze mai joacă încă jocurile năstrușnice descrise în *Cum să fii străin* (disponibilă în toate librăriile mai bune). Dar autobuzele au devenit mult mai sociabile decât erau.

În zilele noastre călătoresc în grupuri de câte trei. Trebuie să aștepți patruzeci sau cincizeci de minute pentru un autobuz, dar apoi ai parte de trei deodată, așa că ești răsplătit din plin. Întotdeauna mă simt fericit și prosper de fiecare dată când iau trei autobuze deodată.

Pe de altă parte, șoferii de autobuz spun că *trebuie* să umble în grupuri de câte trei ca să se apere de mânia și de cheful de linșare ale pasagerilor. „Dar de ce or fi pasagerii așa de furioși?" — am întrebat. „Pentru că umblăm întotdeauna în grupuri de trei."

cum să te rătăcești în Londra

Măsurile de a-l zăpăci pe străin și de a-l face s-o ia razna s-au dezvoltat mult în ultimii treizeci de ani, mai ales sub formă de noi străzi cu sens unic și virări interzise fie la stânga, fie la dreapta. Există în Londra părți de care nici măcar cel născut aici nu mai încearcă să se apropie cu mașina. Dar aceste măsuri sunt folosite cu multă nevinovăție și în alte țări, așa că în acest capitol mă voi limita la rezultatele cercetării mele în curs asupra trucurilor tipic englezești împământenite pe care le-am abordat prima dată acum treizeci de ani.

1. Unele străzi, precum Walm Lane în Cricklewood sau Farm Lane în Fulham, fac un unghi de nouăzeci de grade și devin astfel propriile lor străzi laterale. Dacă mergeți drept pe Walm Lane (venind dinspre Shoot Up Hill) veți ajunge, de fapt, într-o altă stradă; ca să rămâneți pe Walm Lane trebuie să virați mult la stânga.

2. Pentru că o serie de străini șmecheri învățau cum să găsească drumul în ciuda tuturor hazardurilor, autoritățile și-au băgat și ele coada pentru că n-au pus — sau poate au dat jos — multe semne care ar fi putut da informațiile necesare. De regulă, străzile laterale sunt încă indicate: numele lor sunt afișate undeva aproape de colț, dacă nu chiar pe el, și trebuie să țineți minte doar că plăcuța cu numele poate fi așezată mai sus sau mai jos decât v-ați aștepta, lucru care dă sare și piper căutării dacă sunteți cu mașina și traficul se mișcă repede. Dar adesea e aproape imposibil să găsiți numele unei artere principale. Explicația oficială este că toată lumea *cunoaște* drumurile principale,

așa că de ce să mai irosim banii pe semne? Un argument sclipitor. La urma urmei, arătați-mi omul din Melton Mowbray, Amsterdam sau Bloomington (Illinois) care nu recunoaște imediat orice porțiune din Seven Sisters Road.

3. Persoanele private dau o mână mică de ajutor ținând ascunse numerele caselor. Se abțin să pună numere pe porțile sau pe ușile lor din față, nu luminează numerele, și — lucrul cel mai isteț — dau nume caselor în loc de numere. Guldenul olandez poate fi pentru moment mai puternic decât lira sterlină, dar ce olandez ar putea ghici că „Orhideea Proaspătă" se găsește între numerele 117 și 121 pe o stradă lungă de șapte mile?

Dar trebuie să recunosc că șovinismul meu a fost zdruncinat puternic de scrisoarea unei fete care locuiește într-un sat german. Citise capitolul cu pricina în cartea mea anterioară și disprețuia tare metodele noastre. Mi-a spus că satul ei face Londra de râs — și așa e. Au avut ideea sclipitoare de a-și numerota casele în *ordine alfabetică*. Prin urmare, prima casă care se construiește are numărul 1, deși se află la jumătatea străzii principale. A doua, care se află la începutul străzii la capătul estic, are numărul 2. Numărul 3, a treia casă care a fost construită, este pe cealaltă parte și la capătul vestic, și așa mai departe. M-am pregătit multă vreme ca să recunosc că nemții sunt mai metodici și mai sistematici decât noi, dar doare când descopăr că au o harababură și mai și decât a noastră. Este momentul să strig: Stop! Britannia, trezește-te! Decadența *poate* merge prea departe.

cum să intri liniştit în panică

Ziarele şi revistele străine nu încetează să trimită corespondenţi aici ca să investigheze „boala englezească", să ne analizeze declinul şi disperarea şi panica în vreme ce noi ne împotmolim în jgheabul economic. Sosesc aici şi nu găsesc nici panică, nici disperare. Cu minţile lor logice ştiu că ar trebui să le găsească; dar nu le găsesc. Când discută problema cu englezii, se aşteaptă la o apărare a acestei atitudini indiferente sau la scuze pentru anumite eşecuri. Dar iată ce spun englezii: „Da, sunt de acord, nu-i aşa că o ducem rău de tot?" „O, suntem fără speranţă", spun şi comandă încă un whisky dublu. Încercaţi să vorbiţi despre liră cu tact, şi ei răspund cu voioşie, aproape cu mândrie: „Da, mă întreb cum poate să decadă totul aşa de mult" şi îşi sună agentul de turism ca să facă rezervare pentru o vacanţă la schi în Elveţia. Observatorul străin se aşteaptă ca naţiunea britanică să fie cuprinsă de o tristeţe adâncă de fiecare dată când lira scade cu doi cenţi şi de bucurie când creşte cu o jumătate de cent. Dar majoritatea englezilor n-au habar — cu excepţia zilelor de criză uriaşă — dacă lira a crescut sau a scăzut şi naţiunea este la fel de calmă ca în 1940, când Hitler era pe cale să traverseze Canalul, dar nu l-a traversat.

S-ar putea ca într-o zi să vă treziţi în faţa acestor ziarişti străini, aşa că aş vrea să vă atrag atenţia asupra câtorva din întrebările lor tip şi să vă ofer răspunsurile englezeşti potrivite.

Î. De ce nu intră englezii în panică?

R. Intră, dar în foarte mare liniște. Nu se poate să distingi cu ochiul liber panica lor de extaz.

Î. De ce nu muncesc mai mult?

R. Pur și simplu nu le place munca grea. Nemții au reputația că muncesc din greu, așa că le place s-o țină tot așa. Englezilor li se pare ceva plictisitor. Apoi, în afară de o minoritate pricăjită, demnă de dispreț, englezilor nu le place ideea de a lua parte la cursa nebună. Renunță la anumite avantaje — în cunoștință de cauză și cu ochii deschiși — ca să poată să păstreze anumite valori și un fel de viață.

Î. Dar chiar își păstrează valorile? *Pot* să și le păstreze? Aproape toate virtuțile lor tradiționale — răbdarea, toleranța, calmul, umorul sec, politețea — sunt produsul bogăției și al puterii. Oare nu există un adevărat pericol ca aceste virtuți să dispară din cauza bogățiilor și a puterii?

R. Ba da, există într-adevăr un pericol.

Î. Atunci de ce nu intră în panică?

R. Ba intră, dar în foarte, foarte mare liniște.

Î. Sunt sindicatele un adevărat pericol?

R. Bineînțeles.

Î. Și ce fac englezii în această privință?

R. Au existat perioade în istoria Angliei — în istoria tuturor națiunilor, de fapt — când un anumit strat al societății, sau un grup, sau un individ, a ajuns mult prea puternic. Regele, sau Parlamentul, sau baronii, sau industriașii, sau aristocrația feudală, sau bancherii, sau clerul. Puterea lor a trebuit să fie diminuată. În Marea Britanie a fost întotdeauna diminuată. Când a avut loc un război civil, când n-a avut loc nici un război civil. Problema sindicatelor va fi și ea rezolvată. Probabil fără un război civil, și e păcat. Un război civil ar însufleți cel puțin scena britanică.

Î. Cum ar duce ei un război civil?

R. În foarte, foarte mare liniște.

Î. Nu există pericolul ca extremiștii să câștige puterea?

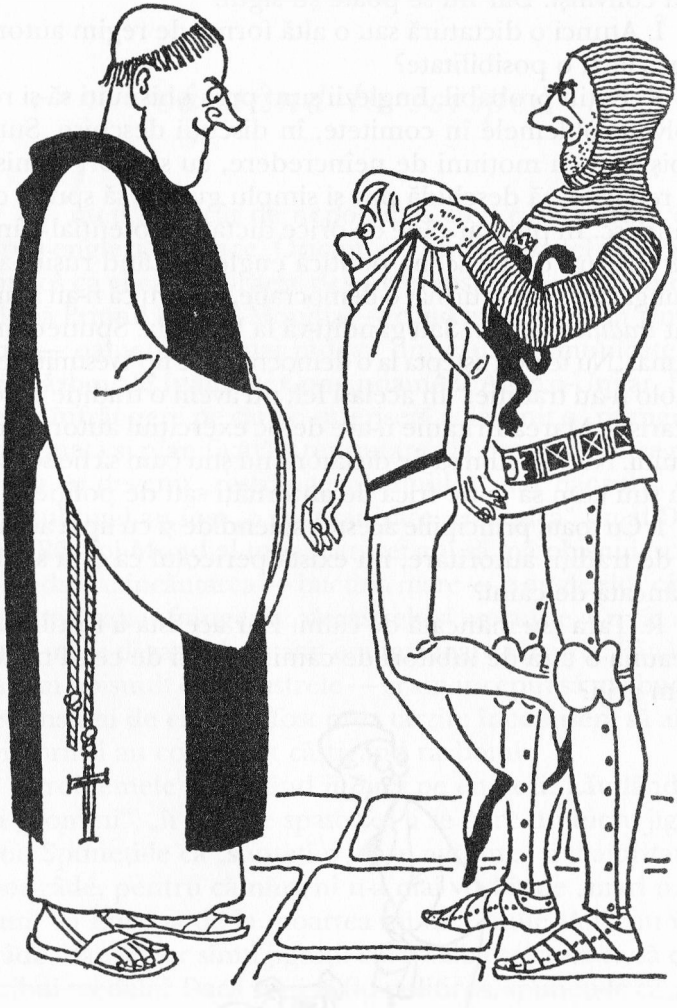

Puterea clerului

R. Greu de spus. Probabil că nu. Englezii, în general, sunt moderați extremi, pacifiști pasionați, oameni de centru convinși. Dar nu se poate ști sigur.

Î. Atunci o dictatură sau o altă formă de regim autoritar n-ar fi o posibilitate?

R. Puțin probabil. Englezii sunt prea obișnuiți să-și rezolve problemele în comitete, în discuții deschise. Sunt obișnuiți cu moțiuni de neîncredere, cu scrisori trimise la redacție, să deschidă pur și simplu gura și să spună ce gândesc. În plus, ar râde de orice dictator potențial până l-ar mătura de pe scena politică engleză. Când rușii l-au alungat pe țar, n-a urmat o democrație, pentru că n-au alungat *tradițiile* țariste. Sau gândiți-vă la Uganda. Spunem întruna: „Nu te poți aștepta la o democrație de tip Westminster, acolo n-au tradiție." În același fel, nu avem o tradiție autoritaristă. Marea Britanie n-are deloc exercițiul autoritarismului. Nu știu cum să fie dictatori; nu știu cum să fie sclavi; nu știu cum să le fie frică de autorități sau de poliție.

Î. Cu toate principiile acestea splendide și cu lipsa aceasta de tradiții autoritare, nu există pericolul ca țara să fie mâncată de câini?

R. Țara *este* mâncată de câini. Dar aceasta a fost întotdeauna o țară de iubitori de câini. Atunci de ce să ne facem griji?

cântând la scripcă

Puteți fi oricât de nepoliticos vreți când vorbiți despre englezi, le place. Oricum nu puteți fi la fel de nepoliticos ca ei când vorbesc despre ei înșiși. Ani de-a rândul după Primul Război Mondial — când eram copil în Ungaria — oamenii tot mai râdeau din cauza comunicatelor de război ale Înaltului Comandament Austro-Ungar. Fiecare înfrângere pe care o suferiseră a devenit o „retragere ordonată și planificată"; renunțarea la provincii întregi și fuga au devenit „restrângere a liniilor", iar haosul și colapsul final au fost „o reorganizare strategică". În al Doilea Război Mondial mi-a luat trei ani să mă obișnuiesc în Londra cu încântarea — bucuria mare — a englezilor când își raportau înfrângerile, dezastrele și eșecurile. Cu cât era mai mare dezastrul, cu atât era mai mare bucuria. Până ce m-am obișnuit cu dezastrele — și am început să mă bucur eu însumi de ele — a fost prea târziu; începuseră să aibă victorii și au continuat câștigând războiul.

Problemele apar când îi *lauzi* pe englezi. Lăudându-i îi „domini", „îi bați pe spate", și li se pare un lucru jignitor. Spuneți-le că „sunteți o mare națiune" și majoritatea vor râde, pentru că nimeni n-a mai vorbit de „mari națiuni" în Europa de la moartea lui de Gaulle. Alții nu vor râde, dar se vor simți jigniți: cine naiba te crezi ca să distribui medalii? Dacă vreți să fiți politicos, spuneți-le că „au fost cândva o mare națiune" — sau și mai și: „o mare națiune cândva care e acum în declin". Dacă vreți să-i flatați, spuneți-le că sunt leneși, indolenți, ineficienți, incapabili

și rămași în urmă chiar față de Luxemburg și Andorra. Shaw a făcut avere spunând că englezii sunt stupizi și repetând acuzația vreme de șase decenii, pentru că deșteptăciunea este o virtute pe care o disprețuiesc în mod deosebit.

* * *

Când am venit aici prima oară, era evident că englezii erau nepregătiți — și militar, și psihologic — pentru războiul care era pe cale să izbucnească. Ridicau din umeri și îi asigurau pe străinii nervoși, ca mine, că „vom trece prin el ca gâsca prin apă". *Ca gâsca prin apă* a fost una din cele mai populare expresii ani de zile; dar nu cred că am mai auzit-o nici măcar o dată de la izbucnirea crizei economice actuale. Englezii, după cum am spus, devin — vai! — mai deștepți. Aceasta este Epoca Scripcii. Toată lumea de la clasa de mijloc-mijloc în jos trebuie să aibă o scripcă. O scripcă este de folos; o scripcă rezolvă toate problemele; o scripcă e secretul succesului sau cel puțin al supraviețuirii. În loc să trecem ca gâsca prin apă, în zilele noastre cântăm din scripcă. Dacă veniți aici din străinătate, aduceți-vă o scripcă și puteți ajunge în vârf. Șmecherul din vârf — Scripcarul de pe Acoperiș — este eroul zilei.

prăpastia dintre generații

— Marii meșteșugari? Le-a trecut vremea, a zis domnul S., geniul acela patiser, unul din marii meșteșugari care au rămas în țara aceasta, pentru care banii nu înseamnă nimic, iar calitatea și mulțumirea clientului înseamnă totul.

Nu mănânc dulciuri. Mătușile în vârstă mă urau când eram copil pentru că nu mă atingeam niciodată de prăjiturile pe care le făcuseră pentru mine cu atâta grijă și dragoste. Nici astăzi nu mă ating de prăjiturile cu ciocolată ale cuiva nici dacă mă pici cu ceară. Dar domnul S. aparține unei clase proprii. Poate că nu vă plac Harold Pinter sau Tom Stoppard — deși sunt niște dramaturgi excelenți —, dar vă scoateți pălăria în fața lui Shakespeare; poate că nu sunteți impresionat de Brasilia, totuși rămâneți mască la Veneția; poate că nu vă place muzica pop, dar vă obsedează Simfonia a noua. Cu alte cuvinte, domnul S. este Shakespeare-plus-Beethoven al chiflelor din Chelsea.

— Când voi ieși la pensie sau voi muri, a continuat el, cu tristețe, se va sfârși cu meșteșugul meu. Nimeni nu va mai face asemenea chestii; și dacă le-ar face cineva oamenilor nu le-ar plăcea. Ar cumpăra și ar mânca gunoi înghețat de la supermarket. Tinerii nu-s buni de nimic. Pur și simplu n-am deloc, deloc cui să las afacerea și talentul.

— Credeam că aveți un băiat, l-am întrerupt eu.

Domnul S. s-a înfuriat.

— Da, am un băiat. Nu-i bun de nimic. Un neisprăvit.

N-am putut să-l întreb în *ce* închisoare este, așa că am zis cu mai mult tact:

— Cu ce se ocupă?

A oftat din rărunchi:

— E profesor de matematică la London University.

oare economia e cu adevărat pe calea cea bună?

Când eram tânăr, am auzit gluma aceasta la Budapesta. Un om se duce la rabin și se vaită:

— Rabinule, sunt disperat. Sunt la capătul puterilor. Viața e insuportabilă. Nu mai putem îndura. Suntem nouă — soția mea și cu mine, părinții ei și cinci copii — și stăm toți într-o cameră. Ce pot să fac?

Rabinul îi spune cu blândețe:

— Bagă înăuntru capra.

Omului nu-i vine a crede:

— În *cameră*?

— Da, în cameră. Fă cum îți spun. Bagă înăuntru capra și vino iar peste o săptămână.

Peste o săptămână omul vine înapoi, pe jumătate mort:

— Rabinule, pur și simplu nu putem suporta. Înnebunim cu toții. Capra e jegoasă. Zgomotoasă. Murdară. Duhnește. Face mizerie.

Rabinul îi spuse:

— Du-te acasă și dă afară capra. Și vino iar peste o săptămână.

Peste o săptămână, un om radiind de fericire vine în vizită la rabin.

— Viața e frumoasă, rabinule. Minunată. Ne bucurăm cu toții de fiecare minut de viață. Fără capră: doar noi nouă.

Același lucru s-a întâmplat cu economia engleză. Dobânda băncilor — sau dobânda minimă de împrumut — a crescut până la cincisprezece procente. Apoi a scăzut

„Rabbi, sunt disperat“

până la douăsprezece și jumătate. Acum țara nu mai poate de fericire și dă pe afară de optimism. Ce minunat: o dobândă de împrumut de douăsprezece procente și jumătate.

De fapt, capra a fost dată afară din economia britanică.

cum să pierzi un imperiu?

Pierderea unui imperiu este un mic șoc. Mie unul nu mi-a plăcut deloc. Sunt un liberal moderat de stânga și am spus întotdeauna că noi (am ajuns să spun „noi" după război) ar trebui să renunțăm la imperiu. Dar n-am crezut niciodată că Attlee îmi va urma sfatul. Apărarea unei fapte nobile îți dă foarte multă satisfacție; dar e cam șocant să vezi niște oameni responsabili care acționează în funcție de sfatul tău.

Atmosfera s-a schimbat foarte brusc pentru toată lumea. Înainte de război, Hitler a declarat că regiunea sudetă e ultima lui pretenție teritorială în Europa și că nu-și dorea decât revenirea la fostele colonii germane. Nu-mi aduc aminte să fi declarat cineva — inclusiv din Africa sau Asia — că s-a dus Era Coloniilor, că toate națiunile și triburile vor să fie acum independente și că ideea de imperialism era, sau ar trebui să fie, moartă. În schimb, lumea a spus că era destul de rezonabil din partea lui Herr Hitler, că vedem noi ce facem. Am sugerat că Hitler poate să capete coloniile altor oameni — și ar fi chiar cinstit —, dar nu pe ale noastre. S-a șoptit că nemții au fost colonizatori duri și nemiloși, nu la fel de decenți și de iubiți de toată lumea ca englezii, francezii, olandezii, belgienii sau portughezii. Dar, repet, nimeni nu i-a spus lui Hitler: „Nu, nu poți dobândi coloniile. De fapt, *nimeni* nu mai poate avea colonii."

În această privință schimbarea a fost la fel de radicală precum cea a atitudinii față de nuditatea femeilor. Dar cel

puțin între vremea când o doamnă victoriană nu putea fi convinsă să-și arate gleznele și vremea când o doamnă neoelisabetană nu putea fi convinsă să-și acopere sânii a trecut un secol întreg. Însă națiunilor le-a luat doar câțiva ani scurți să-și acopere coloniile cu un fard, să-și ascundă teritoriile, să se scuze cu umilință pentru greșeala de a fi condus un Imperiu dezordonat și de a fi trăit pe spatele autohtonilor. Așa-zisa libertate și independență a fost acordată tuturor oamenilor, fie că voiau sau nu.

Fără îndoială că pierderea Imperiului a fost un mic șoc din cauza vitezei cu care s-a întâmplat totul. Ca pierderea unui picior pentru un individ. Ești nevoit să te obișnuiești cu piciorul tău stâng și îți lipsește când trebuie să te desparți de el. Dar oamenii reacționează în diferite feluri la un asemenea dezastru. Unii devin tăcuți și plini de ură și dau vina pe alții, începând cu Dumnezeu, pentru ghinionul lor. Alții, care și-au pierdut o mână, sunt hotărâți să arate că pot deveni pianiști virtuoși (ca faimosul prieten al lui Ravel) sau devin fotbaliști fără picioare (ca un băiețel cât se poate de curajos pe care-l cunosc). Alții dispera și ajung la concluzia că viața nu mai merită să fie trăită. Alții își privesc tragedia cu înțelepciune și își dau seama că și pierderea îngrozitoare este — ca toate pierderile — un câștig: poți descoperi anumite aspecte frumoase și valori în viață care ar fi rămas nedescoperite fără ghinionul tău. Dacă ești suficient de înțelept îți vei accepta limitele și vei alege noi domenii în căutare de noi satisfacții. Un om fără picioare poate să fie mai înțelept, mai inteligent, mai educat, mai citit, un jucător de șah mai bun și un colecționar de timbre mai conștiincios decât un om cu două picioare; dar nu va fi în stare să alerge mai repede.

Dacă vreți să deveniți un englez modern trebuie să vă hotărâți în ce grup principal vreți să intrați.

1. Grupul Colditz. Grupul acesta susține că suntem o națiune de vârf, cu sau fără Imperiu. I-am lingușit pe naziștii

„Cum îndrăzniți, domnule!“

ăia afurisiți fără să fie cazul (atâta doar că noi n-am făcut asta). Nu contează că lira alunecă, grupul Colditz contează. Ce dacă economia germană e puternică și noi cerșim sau cel puțin luăm cu împrumut (ce diferență e)? În timpul războiului (care s-a terminat în urmă cu peste treizeci de ani, o perioadă aproape la fel de lungă cu cea dintre Napoleon și Războiul Crimeei, o altă eră), ei bine, în timpul războiului englezii cei sclipitori i-au depășit pe nemții cei plicticoși. Nemții erau brutali, duri, nemiloși și neghiobi; englezii nobili, eroici, nestăpâniți și curtenitori. Dacă nu mă credeți, citiți orice roman prost sau uitați-vă la un film și mai prost la televizor. Puteți vedea două pe zi. A fost cea mai bună perioadă a noastră. Noi — Grupul Colditz — vrem să trăim mereu în perioada aceea atât de bună. Da, vrem să scăpăm de ceva — așa cum scăpa întotdeauna cineva din Colditz.

2. *Grupul Palmerston.* Sau puteți susține — ca alte milioane de oameni — că, de fapt, nu s-a schimbat nimic. Regina Victoria este încă pe tron, lordul Palmerston este încă ministrul nostru de externe. Șefii de trib recalcitranți vor fi bătuți cu nuiaua și — dacă sunt revolte grave — vor fi lansate canoniere. Unii membri ai acestui grup au observat poate că nu mai avem India; dar avem încă Gibraltarul, Hong Kong-ul și Insulele Falkland. Responsabilități în toată lumea.

Palmerstonienii desconsideră cu un zâmbet binevoitor superior, dar condescendent, alte națiuni. Străinii sunt încă nostimi. Nemții au o limbă stupidă, cine a mai auzit să pui predicatul întotdeauna la sfârșitul propoziției? Americanii sunt și mai caraghioși — vorbesc engleză cu un accent american, nu cu distinsul nostru accent Cockney sau Geordie. Chinezii sunt dungi, japonezii japi, nemții Friți.

Toate bune și frumoase, problema cu adevărat principală este să rămânem săraci, în vreme ce Albert cel suferind

este în viață, pentru că buna noastră Regină Victoria s-ar supăra rău dacă el ar muri.

Doar englezii sunt oameni adevărați, care pot fi respectați, dar rămân câteva excepții care nu-s bune de nimic:

a) clasele muncitoare;

b) clasele mijlocii inferioare;

c) oamenii de afaceri, directorii și toți cei care lucrează în comerț;

d) oamenii negri;

e) oamenii maro;

f) evreii;

g) străinii;

h) londonezii și alți orășeni (dacă locuiți la țară); și

i) țărănoii (dacă locuiți în Londra sau în alt oraș).

Dar cum toți aceștia formează doar 187 la sută din populație, aveți tot dreptul să fiți mândri de oamenii dumneavoastră.

Un membru al acestui grup a spus odată: „Conducerea unui Imperiu mare duce — inevitabil — la aroganță. Imperiul nu mai există; să continuăm să fim aroganți. Trebuie să păstrăm *ceva*."

3. Independenții radicali. Foarte bine, spun membrii acestui grup, acceptăm realitatea. Dar nu renunțăm la mândria noastră națională. Este sub demnitatea noastră să alergăm la Fondul Monetar Internațional sau la CEE și în altă parte. Dar nu acceptăm nici un fel de condiții. Nu vom permite niciodată — niciodată! — străinilor să ne conducă economia. Ar putea s-o vindece. Uitați-vă ce au făcut nemții, elvețienii, suedezii etc. ăștia economiei lor.

4. Micul englezoi. Anglia nu mai există. A devenit o țară lipsită de importanță. Este o insulă îndepărtată de țărm. O nouă Jamaica. Știm că a fost o greșeală dominarea a două treimi din lume. Greșeala noastră. Ne cerem scuze. Nu vom mai face niciodată așa ceva. E adevărat că avem unele virtuți și proprietăți. Avem încă niște scriitori străluciți,

un simț politic extraordinar, mult curaj, experiență vastă, talente nedepășite în unele domenii, dar toate acestea nu sunt vina noastră. N-am fost în stare să ne descotorosim de virtuțile acestea destul de repede ca să ne ocupăm poziția noastră nouă, modestă în lume, dar vom face tot ce e posibil. Vom încerca să ne prăbușim și mai mult, oricât de greu ar fi, cu toate talentele noastre. Dar vom încerca. Nu vom renunța. Scuze că suntem în viață.

5. Grupul Mikes. Sau puteți să veniți alături de mine. Toată cartea de față e despre asta. Vom spune — și poate avem dreptate, sau poate suntem prea pesimiști — că națiunile îmbătrânesc, la fel ca oamenii. Își pierd spiritul competitiv; ambițiile; virilitatea. Cu alte cuvinte, cresc, devin înțelepte, plăcute și umane.

Dacă trebuie să deveniți sărac, învățați să vă bucurați de sărăcie, dar nu deveniți un *nouveau pauvre* lăudăros, îngâmfat; dacă deveniți slab, găsiți forțe noi în slăbiciune; dacă trebuie să decădeți, decădeți cu eleganță și cu grație. Un gentleman în vârstă nu poate fi un mare campion la tenis, un jucător de bowling din cale afară de iute sau un alergător de cursă lungă care sparge recorduri; pe de altă parte, tinerii aceia vulgari, răi de gură nu pot fi niște bătrâni șireți, maturi și înțelepți.

cum să devii o colonie

Englezii sunt oameni curajoși. Pot înfrunta orice, în afară de realitate. Le puteți spune că au pierdut un Imperiu și că alunecă ușor din rândul primelor unsprezece țări: este evident. Dar nu le puteți spune — așa că nu le spuneți — că sunt ei înșiși colonizați.

Sunt colonizați de puteri adverse. Întâi de toate, ai zice că au devenit o colonie a Arabiei Saudite. Uneori, dacă te uiți la anumite cartiere din Londra, ai crede că n-au mai rămas arabi în Riyadh. Probabil că sunt mai mulți șeici în cazinourile din Londra decât în toată Jeddah. În timpul verii lungi și fierbinți din 1976, țara era pur și simplu transformată într-un deșert, care avea câteva oaze ici și colo. Avem chiar și petrolul — așa cum îi stă bine unei țări pe care alte țări vor s-o colonizeze.

Totuși, amenințarea arabă este mult mai puțin serioasă decât pare. E adevărat că ei cumpără jumătate din țară; e adevărat că umplu cele mai scumpe aziluri britanice cu pacienți importanți sau umili, astfel încât în aceste instituții toate anunțurile, meniurile etc. sunt tipărite în arabă cu traducere în engleză (pentru personal). Dar arabii, cel puțin, dau înapoi Marii Britanii o mare parte din banii pe care îi fac din petrol. Nu atât prin aziluri — deși suma pe care o strâng din ele nu-i neglijabilă —, cât prin mesele de joc. E un lucru cinstit și decent. De fiecare dată când cresc prețul petrolului lor cu zece procente, cresc de asemenea pierderile la ruletă și la *chemin de fer** cu aceeași sumă.

---

* Joc de noroc, varietate de bacara. (*N.t.*)

Orar normal

Și indienii au ajuns să fie chit cu englezii. Comerțul la scară mică — e primul pas — este preluat de indieni și de pakistanezi. În Fulham, unde locuiesc eu, magazinele au devenit unul câte unul indiene: vânzătorul de ziare, băcănia, magazinul de legume și verdețuri, poșta mică, farmacia și așa mai departe. Nu știu sigur dacă indienii au fost așa de încântați când le-am luat noi pământul, dar eu unul sunt încântat că ei transformă Fulham într-o colonie indiană, al cărei vicerege este cel care-mi repară mie televizorul.

Băcănia englezească mică, murdară a devenit un mic supermarket splendid; la poștă serviciile — și politețea — s-au schimbat neașteptat de mult în bine; vânzătorii de ziare — spre deosebire de predecesorii lor englezi — îmi trimit ziarele pe care *le-am comandat*, și ajung dimineața devreme. Magazinele indienilor sunt deschise la orice oră vrei să faci cumpărături, nu numai la așa-zisele ore obișnuite, când nu faci sau nu poți să faci cumpărături. Noul Imperiu Indian este cât se poate de bine-venit, cel puțin pentru mine, dar expansiunea lui are limite. La Earl's Court — mai ales pe lângă Gloucester Road — Imperiul Indian ajunge la teritoriul arab și Imperiul acesta este apărat mai strașnic decât a fost vreodată Imperiul nostru. Nici nu se pune problema să se acorde independența la Gloucester Road.

Chiar și țările din CEE profită repede de șansele lor. Acum câțiva ani am scris că Piața Comună ar trebui să aibă grijă pentru că, de fapt, Marea Britanie nu se alătură Europei, ci fondează un nou Imperiu. Nici n-aș fi putut să mă înșel mai rău. Partenerii noștri din CEE ne colonizează. Marea Britanie este invadată. Ministerul Apărării păstrează o tăcere sinistră în legătură cu această nouă invazie care e mai eficientă decât încercarea de amator a lui William în 1066.

Oricine are ochi vede ce se întâmplă. O armată străină mare, împărțită în unități mici, sosește în fiecare zi la Dover și Harwich. Sunt înarmați cu cecuri de călătorie și valută străină cu mare putere de cumpărare. Aduc cu ei sacoșe mari deghizate în motociclete și frâne hidraulice. Grupurile par destul de nevinovate, atâta doar că din când în când rotesc ochii feroce și rostesc un strigăt de luptă amenințător care sună cam așa: „Marks and Spencer*! Marks and Spencer!"

E o mare diferență între noua invazie și cea a lui William: armata lui William a stat în Anglia o mie de ani și nu putem spera că urmașii ei vor pleca vreodată. Noii invadatori își înșfacă prada și se retrag aproape imediat.

Cândva, englezii au fost cei care au invadat teritorii străine și au pus stăpânire pe comoara străină în schimbul unor mărgele și a altor nimicuri fără valoare. Acum e rândul nostru să fim invadați și invadatorii plătesc cu un lucru care se cheamă liră sterlină pe care o pot aduna de pe țărmurile lor aproape pe degeaba. Nu încape îndoială că morala este: *Plus ça change...***

---

* Lanț de magazine universale. (*N.t.*)

** „Cu cât se schimbă mai mult..." (în franceză în original). (*N.t.*)

cum dispărem ca insulă

Pot să mă împac cu toate astea. Dar nu pot suporta să ajungem să renunțăm la cea mai sfântă moștenire a noastră. Iată ce se întâmplă.

Mi-am petrecut cei mai buni ani din viață încercând să devin un englez get-beget și acum țara întreagă se schimbă cu totul. Alăturarea Marii Britanii la Europa a fost ca și când Papa ar fi devenit anglican sau Gaddafi ar fi emigrat în Israel și ar fi intrat într-un kibbutz*. Și asta n-a fost tot. Sistemul monetar decimal s-a instalat bine. Unde sunt zilele glorioase când fiecare străin nenorocit era nedumerit, păcălit și adus la disperare când trebuia să calculeze ce lăsa din șapte și șase după ce plătea șase și unsprezece? Unde sunt zilele glorioase ale jumătății de coroană — jumătatea unei coroane inexistente? De ce a murit guineea? Ce se întâmplă cu sistemul Fahrenheit — măsurarea aceea fără nici un sens a temperaturii, inventată de un prusac estic, atât de englez? Desigur, ca sistem era putred, dar asta nu contează. Nici un străin afurisit nu putea să-l înțeleagă — nici măcar Herr Fahrenheit, sunt sigur — dar asta îi și era gloria.

Nu mă deranjează ca Marea Britanie să devină decadentă, dar mă deranjează rău de tot dacă nu mai este o insulă. Și asta se întâmplă. Nu din cauza aeroplanului; nu din cauza vitezei comunicațiilor; nu din cauza invenției puterii nucleare; nici măcar din cauza faptului că suntem

* Gospodărie colectivă agrară în Israel. (*N.t.*)

colonizați de arabi, indieni și europeni. Lovitura de grație a venit odată cu invazia sistemului decimal — a kilogramelor, a gramelor, milimetrilor, a unui sistem de măsurare logic, ușor. Aceasta este umilirea noastră finală.

Nu-mi place să fiu un profet al apocalipsei, dar trebuie să spun ce gândesc. Când nu vom mai avea „furlong"*, „chain"**, „rod"***, „pole"**** și „perch"*****, „peck"******, „bushel"******* și „gill"********, Marea Britanie o să dispară ca insulă și țara o să ajungă o suburbie a Bruxelles-ului.

---

* A opta parte dintr-o milă (220 de yarzi= 201 m). (*N.t.*)

** Lanț, ruletă măsură de lungime, echivalentă cu 66 de picioare, aproximativ 20 m. (*N.t.*)

*** Măsură de lungime. (*N.t.*)

**** Un fel de prăjină, 5 yarzi și jumătate. (*N.t.*)

***** Măsură de suprafață, echivalentă cu 25 mp. (*N.t.*)

****** Baniță mică, măsură de capacitate (=9,0911). (*N.t.*)

******* Unitate de măsură pentru grâne (=36,35 l). (*N.t.*)

******** Măsură de capacitate de un sfert de pintă (0,1421), în Anglia. (*N.t.*)

epilog

Să nu devenim isterici. Ce importanță are dacă noi colonizăm Punjab-ul sau Punjab-ul colonizează Fulham?... Dar, puteți întreba, dacă asta nu contează, atunci ce mai contează?

Virtuțile englezilor încă mai au consistență. Toleranța, politețea, manierele de la masă care sunt încă destul de decente, umorul șmecher, pasiunea pentru statul la coadă, simțul autocritic și neacceptarea laudelor, stăpânirea (chiar sângele rece — e ceva de spus despre faptul că nu fac prea mult sex), darul duplicității, din cauza căruia întind aerodromuri și autostrăzi până pe pragurile altor oameni și refuză să le aibă pe propriile praguri... Toate virtuțile acestea, care sunt rezultatul puterii și al afluenței, sunt, așa cum am spus, pe cale de dispariție. Dar dispar foarte încet — destul de încet pentru mine. Eu însumi dispar încet.

Mulți oameni pleacă din țara aceasta — prea multe greve, un transport public nu prea intens, lira și standardul de viață în scădere, economia care se prăbușește, un viitor nesigur pentru copii: s-au săturat de toate acestea. Le urez mult noroc.

Pe de altă parte, eu unul o să rămân chiar dacă Marea Britanie ajunge o insulă pustie pe care eu sunt un Robinson Crusoe. Dacă stau și mă gândesc, ar exista astfel avantaje considerabile. Lira sterlină n-ar mai exista, așa că nu s-ar putea să mai scadă. Dacă aș fi singur, Marea Britanie ar scăpa în sfârșit de diferențele între clase — singurul mod, sunt sigur, prin care s-ar putea întâmpla așa ceva.

Umorul nostru șmecher

Sau nu? În calitate de cetățean englez, aș putea întotdeauna să mă desconsider pentru că sunt un fost străin afurisit și, în calitate de fost intelectual din clasa de mijloc, aș putea să disprețuiesc lucrătorul agricol care ar trebui să devin. Chiar și un singur individ poate să mențină lupta dintre clase dacă e într-adevăr hotărât.

Îmi place aici chiar așa, cu mulți oameni prin preajmă. Nu întotdeauna și nu totul. Dar în general îmi place foarte mult aici. În plus, țara aceasta m-a acceptat când am avut nevoie și n-o abandonez când are *ea* nevoie (deși am o vagă bănuială că nu sunt de prea mare ajutor). Mi-am schimbat țara o dată și mi se pare că e destul pentru o viață de om. Îmi doresc să decad odată cu Anglia. Decădem amândoi într-o companie plăcută.

Aș vrea să mai spun ceva în chip de concluzie. Când am scris cealaltă cărțulie, acum treizeci de ani, îi admiram enorm pe englezi, dar nu-mi plăceau foarte mult; astăzi îi admir mult mai puțin, dar îi iubesc mult mai mult.

o scrisoare de la André Deutsch

Dragul meu George,

Dragă George,

Suntem prieteni buni de multă vreme. Ne-am întâlnit de fapt și de drept aici, în Anglia, în vara aceea de dinainte de al Doilea Război Mondial: când am venit eu din Ungaria, tu erai deja un cetățean stabilit la Londra. Desigur, ne cunoșteam de la Budapesta — dar pe atunci eu eram încă un băiețel, iar tu erai un tânăr ziarist adult care ieșea cu actrițe frumoase, mult prea sofisticate ca să stea de vorbă cu fratele tău mai mic sau cu mine.

Nu mai există acea prăpastie de ani între noi, dar abia în vara lui 1945 ai făcut prima faptă bună pentru mine. Pot să-ți spun ce făceai pe Insula Wight — erai cu soția ta în vacanță. M-ai sunat și mi-ai spus: „Am scris ceva. Vino la sfârșitul săptămânii să vezi cum e." Așa că am venit acolo în micul meu Hillman Minx rablagit și am primit manuscrisul care a devenit *Cum să fii străin.*

L-am citit dintr-o suflare și bineînțeles că mi-a plăcut, dar ți-am zis că mai trebuie să scrii un pic. De vreme ce nu erai cunoscut în Anglia, am căzut de acord că trebuie să-ți găsim un desenator și faimos, și bun. Am făcut o listă de nume care avea în cap numele unui bărbat pe care nu-l întâlnisem niciodată, Nicolas Bentley. Așa că l-am cunoscut pe Nick prin tine și a devenit un prieten foarte bun și partenerul meu — alt lucru pentru care trebuie să-ți mulțumesc.

Am publicat niște cărți împreună și ne-am distrat de minune, în ciuda numeroaselor noastre dispute. Întotdeauna

mi s-a părut că ascunzi un mic Paul Getty în tine și știu că eu ascund un clovn în mine. Tu și Paul Getty, eu și Grock — sună ca o echipă nepotrivită, dar cred că nu ne-am descurcat prea rău.

Îmi face o deosebită plăcere să public volumul acesta compus din cele trei cărți faimoase pe care le-ai scris despre englezi. Dacă nu sunt un străin inimitabil și decadent nu e pentru că am nevoie să studiez textele, ci pentru că am extras din ele sensul lor lăuntric așa cum reiese din titlul actual, și, datorită ție, prietene drag, am devenit un englez get-beget.*

Al tău,
André

* După cum se vede din felul în care am spus mai sus „nu ne-am descurcat prea rău" în loc de „am avut un succes uriaș".

cuprins

argument 5

Cum să fii străin
Manual pentru începători și avansați

prefață la cea de-a douăzeci și patra ediție 9
prefață 13

I. CUM SĂ FII STRĂIN ÎN GENERAL

avertisment pentru începători 16
să facem prezentările 19
vremea 22
sufletul și eufemismul 26
ceaiul 28
sexul 31
o vorbă despre unii editori 32
limba 33
cum să nu fii deștept 38
cum să fii nepoliticos 41
cum să faci compromisuri 44
cum să fii ipocrit 47
despre bucuriile simple 48
pasiunea națională 50
trei puncte minore 52

II. CUM SĂ FII STRĂIN ÎN PARTICULAR

intelectual de Bloomsbury 54

playboy de Mayfair 60
cum să fii producător de film 62
la volan 68
trei jocuri pentru șoferii de autobuz 72
cum să proiectezi un oraș 74
funcționarul public 80
jurnalismul sau libertatea presei 84
dacă sunteți naturalizat 88

Cum să fii imbatabil
Maturizarea în Anglia

maturizarea 93

I. ENGLEZA MODERNĂ

cum să fii prosper 97
despre efortul de a rămâne sărac 99
cum să ai conștiință de clasă 103
noua clasă conducătoare 108
cum să eviți călătoriile 111
despre snobismul vinului 115
despre cumpărături 120
cum să salvezi lumea 122
cum să fii liber 127
laudă televiziunii 129
despre arta conversației 135
despre reclame 137
despre politică 139
cum să oprești traficul 143

II. ENGLEZA VECHE

cum să te distrezi cu tristețe 149
despre necunoașterea englezei 152
despre necunoașterea limbilor străine 155
despre necunoașterea totală 157

despre declinul harababurii 158
cum să mori 161
despre nedreptate 163
cum să-ți vezi de treaba ta 165
sexul 166
cum să eviți munca 167
toți suntem maghiari 169

Cum să fii decadent

o vreme va mai fi o Anglie... 177
despre eleganța decăderii 178
vechi și nou 183
limba 187
mâncarea 190
băuturile 195
cumpărăturile 198
sexul 202
despre adorarea pisicilor 206
cum să nu fii rezervat 211
despre pasiunea națională 213
nu vă plângeți! 217
când băncile sunt închise 219
autobuzele 222
cum să te rătăcești în Londra 223
cum să intri liniștit în panică 225
cântând la scripcă 229
prăpastia dintre generații 231
oare economia e cu adevărat pe calea cea bună? 233
cum să pierzi un imperiu? 236
cum să devii o colonie 242
cum dispărem ca insulă 246
epilog 248
o scrisoare de la André Deutsch 251

COLECŢIA RÂSUL LUMII

Fotografii care folosesc cuvântul în loc de Polaroid sunt rari şi de aceea se cuvine să-i preţuim. George Mikes se numără printre ei. Englez cu ascendenţă maghiară, el îşi priveşte compatrioţii de adopţie cu ochelarii unui critic tandru şi afectuos. Nimic brutal, nimic vehement în scrisul lui. Totul este poantă fină, umor subţire, trimitere precisă la hibele şi complexele naţiei. „Când europenii de pe restul continentului au descoperit sexul, noi am inventat sticla cu apă caldă", constată el amuza(n)t. Englezul lui Mikes e surprins în ipostazele cele mai banale, când face totuşi mutrele cele mai lungi. Complimentele îl stânjenesc, lipsa de politeţe a interlocutorului îi provoacă scurte căderi mandibulare. Cu un aer perfect nepământean, anacronic şi pedant, manierat, dar la o adică meşter în arta de a răspunde paralizant mârlanilor, personajul din *Cum să fii englez* reprezintă în cheie comică una dintre cele mai intrigante alcătuiri umane de pe faţa pământului. Una care ştie să surâdă în toiul suferinţei şi să piardă având aerul triumfului.

În aceeaşi colecţie:

Eduardo Mendoza
Misterul criptei vrăjite

Radu Paraschivescu
Ghidul nesimţitului

Peter Mayle
La vânătoare de Cézanne

Librăria Noi
LeiN 19,00

ISBN (10) 973-50-1371-1
ISBN (13) 978-973-50-1371-4